

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
המחלקה לעבודה סוציאלית

עמדות כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית בקרב אוכלוסיה הטרוסקסואלית

חיבור זה מהווה חלק מהדרישות לקבלת התואר "מוסמך לעבודה סוציאלית" (M.A.)

מאת : ירון פאר

בהנחיית : ד"ר דורית סגל-אנגלצ'ין וד"ר עופר פיין

ספטמבר, 2014

אלול, תשע"ד

הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה לעבודה סוציאלית

עמדות כלפי דגמים שונים של הורות

הומוסקסואלית בקרב אוכלוסיה

הטרוסקסואלית

חיבור זה מהווה חלק מהדרישות לקבלת התואר "מוסמך לעבודה סוציאלית" (M.A.)

מאת : ירון פאר

בהנחיית : ד"ר דורית סגל-אנגלצ'ין וד"ר עופר פיין

חתימת הסטודנט : _____ תאריך : _____

חתימת המנחים : _____ תאריך : _____

חתימת יו"ר הועדה המחלקתית : _____ תאריך : _____

אלול, תשע"ד

תודה

לד"ר דורית סגל-אנגלצ'ין וד"ר פיין על ההנחיה המקצועית, הזמינות הגבוהה, הליווי והתמיכה לאורך

כל שלבי כתיבת העבודה. עזרתם לי לצלוח את התהליך הלא פשוט הזה ולייצר תוצר שאני גאה בו.

לכל האנשים שהשקיעו מזמנם והסכימו להשתתף במחקר זה ובכך אפשרו לי ללמוד אודות העמדות

השונות כלפי הורות הומוסקסואלית בארצנו.

ובנימה אישית, אני רוצה להודות לדורי, בן זוגי היקר, על התמיכה והסבלנות לאורך כל הדרך.

בשנים האחרונות התופעה של אבהות הומוסקסואלית הולכת ומתרחבת. הערוצים להורות העומדים בפני הומוסקסואלים כוללים את דגם ההורות המשותפת עם אישה, אימוץ ופונדקאות. למרות מגמות של קבלת זוגיות הומוסקסואלית, מחקרים מראים כי הלגיטימיות של הורות הומוסקסואלית עדין מוטלת בספק. למיטב ידיעתי, לא נעשה עד כה מחקר הבוחן את העמדות של האוכלוסייה ההטרוסקסואלית כלפי הורות הומוסקסואלית בישראל. לאור הבייבי בום בקהילת ההומואים בישראל, חשוב לבדוק מהן עמדות אוכלוסיית הרוב ההטרוסקסואלית כלפי הורות הומוסקסואלית. זאת מאחר ותפיסות הרוב משפיעות על מעצבי מדיניות ואספקטים כלכליים וחוקתיים הנוגעים לאוכלוסיות מיעוט.

כמו כן, למיטב ידיעתי, לא נעשה עד כה מחקר בארצות אחרות אשר בדק באופן ישיר עמדות כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית בקרב האוכלוסייה ההטרוסקסואלית. מחקר זה מבקש לבדוק עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים (הורות משותפת עם אישה, אימוץ ופונדקאות), ואת הגורמים המנבאים עמדות כלפיה, בקרב אוכלוסיית ההטרוסקסואלים בישראל. הנחת המוצא של המחקר היא כי למאפיינים הייחודיים של כל אחד משלושת הדגמים עשויה להיות השפעה על עמדות ציבור ההטרוסקסואלים כלפיהם.

שיטת המחקר

אוכלוסיית המחקר כוללת 360 משתתפים, 120 גברים ו-240 נשים, כולם הטרוסקסואלים. האוכלוסייה הנבדקת הינה הטרוגנית במשתנים כגון: גיל, מקום מגורים, השכלה ורמת דתיות. הנבדקים התבקשו למלא את שאלון המחקר שבדק: הערכת כשירות הורית, תפיסות ביחס לטובת הילד, תפיסת תפקידי רמת הומופוביה, נטיה מינית, רמת היכרות עם הומואים ומשתנים דמוגרפים. השאלון הופץ דרך פרסום קישור למחקר בדואר האלקטרוני, ברשת החברתית פייסבוק, בפורומים שונים, וכן באמצעות חלוקת שאלונים קשיחים. השאלונים הועברו בשש גרסאות שונות שכללו שישה תיאורי מקרה: (1) זוג הומואים המגדלים ילד דרך הורות משותפת, (2) זוג הומואים המגדלים ילד דרך אימוץ, (3) זוג הומואים המגדלים ילד דרך פונדקאות. תיאורי מקרה 4-6, תיארו סיטואציות זהות בהתאמה, עם השינוי של זוג סטרייטים במקום הומואים, ושימשו כקבוצת ביקורת. כל משיב מילא שאלון אחד בלבד. ניתוח הנתונים נעשה על ידי ניתוח שונות (ANOVA) להשוואת העמדות כלפי הורות הטרוסקסואלית והומוסקסואלית בכל אחד מהדגמים (הורות משותפת; אימוץ; פונדקאות). בנוסף, נערכו ניתוחי רגרסיה לבדיקת המשתנים המנבאים עמדות כלפי סוגי ההורות השונים של הומוסקסואלים, בכל אחד מהדגמים השונים.

ממצאים עיקריים

ממצאי המחקר הראו כי קיימת קבלה גבוהה יותר להורות הטרוסקסואלית לעומת הומוסקסואלית בדגמי האימוץ והפונדקאות, ואילו בדגם ההורות המשותפת נמצאה קבלה גבוהה יותר דווקא להורות הומוסקסואלית. ממצא זה משקף ערכים של שמרנות ומסורתיות בחברה הישראלית של ימינו. נראה כי קיימת חוסר לגיטימציה כלפי זוגות הטרוסקסואלים המבקשים לגדל ילד בצורה לא קונבנציונאלית, לצד עמדה חיובית יותר כלפי הורים הומוסקסואלים אך ורק בדגם ההורות המשותפת עם אישה. סביר שהמקור לכך הוא בנוכחות האם הביולוגית בחיי הילד בדגם משפחתי זה, לעומת הדגמים האחרים. עוד נמצא כי לא קיימת הבחנה בעמדותיהם של הטרוסקסואלים כלפי הדגמים השונים של הורות הומוסקסואלית. נראה כי תת האבחנות בתוך הורות שכזו פחות רלוונטיות והשיפוט נעשה על בסיס הסכמה או אי הסכמה עם עצם תופעת ההורות ההומוסקסואלית.

ממצאי המחקר הנוכחי הצביעו על מספר משתנים הקשורים לעמדות חיוביות כלפי דגמי ההורות ההומוסקסואלית השונים אשר גם תרמו להסבר השונות בעמדותיהם של הטרוסקסואלים: תפיסות של טובת הילד, רמת הומופוביה, מין, רמת דתיות, היכרות עם הומואים ותפיסת תפקידי מגדר. שני משתנים עיקריים נמצאו כבעלי תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הורות משותפת עם אישה: רמת הומופוביה והתפיסה לפיה ילד לא צריך לגדול בבית אחד. אנשים שדיווחו על רמת הומופוביה נמוכה יותר והחזיקו בתפיסה לפיה ילד לא צריך לגדול בבית אחד, דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת. שני המשתנים העיקריים שנמצאו בעלי תרומה להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם אימוץ היו: התפיסה לפיה ילד לא חייב לגדול עם אמא ומין. נשים שהחזיקו בתפיסה שילד לא חייב לגדול עם אמא, דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות אימוץ. שני המשתנים העיקריים שנמצאו בעלי תרומה להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות היו: רמת הומופוביה והתפיסה לפיה ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים. אנשים שהחזיקו ברמת הומופוביה נמוכה והחזיקו בתפיסה לפיה ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים, דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות.

סיכום ומסקנות

נראה כי כל אחד מדגמי ההורות השונים מקבל תמיכה בשל תפיסות מסוימות שחלקן חופפות וחלקן ייחודיות לדגם הורות ספציפי. משתנים כגון מין, רמת הומופוביה, רמת דתיות והיכרות עם הומואים מנבאים עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית. ממצאי המחקר הנוכחי תורמים לידע הקיים ומוסיפים ידע חדש באשר לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית לדגמיה השונים. כאמור, מחקרים קודמים הצביעו על משתנים המנבאים עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בכלל, אך מחקר חלוצי זה מתייחס

לעמדות כלפי דגמים ספציפיים של הורות הומוסקסואלית ומצביע על המשתנים התורמים לניבוי כל אחד מהם. כאמור, נקודת המוצא של מחקר זה היתה כי למאפיינים הייחודיים של כל אחד משלושת הדגמים תהיה השפעה על עמדות ציבור ההטרסקסואלים כלפיהם. יתכן כי עם חלוף הזמן הדגמים השונים להורות הומוסקסואלית יהפכו נפוצים יותר בישראל ואז יהיה ניתן לראות אישוש או הפרכה לכך באופן ברור יותר.

למחקר תרומה חשובה גם ברמה היישומית. ממצאי המחקר עשויים לתרום לאנשי מקצוע בכך שיסייעו למתן טיפול הולם יותר להומוסקסואלים המתמודדים עם סוגיות של הורות. תוך שימוש בידע שהופק יהיה ניתן, למשל, להכין הורים לתגובות שסביר שיקבלו מצד הורים אחרים במסגרת בה נמצא ילדם בהתאם לתפיסות שנמצאו. לממצאי המחקר עשויה להיות תרומה חשובה גם ברמת המאקרו. למשל, גורמים ממסדיים כגון בתי המשפט ועמותות לאימוץ ופונדקאות יוכלו לעשות שימוש בידע שנוצר על מנת לקדם חינוך לקבלת השונה. ממצאי מחקר זה עשויים גם להוביל להעלאת המודעות בקרב אוכלוסיית הרוב ההטרסקסואלית לעצם קיומה של הורות הומוסקסואלית, על דגמיה השונים, היכולה להשפיע על שינוי המדיניות שלרוב נוטה להפלות גברים הומוסקסואלים בבואם לממש את זכויותיהם כאבות.

מחקר זה נותן פתח למחקרי המשך שיוכלו לבחון את ההיבט הנידון בהקשר של הורות לסבית, במרחק של עוד מספר שנים ובמדינות אחרות, לשם השוואה. מגבלותיו המרכזיות של המחקר הנוכחי נעוצות בגודל המדגם והרכבו המגבילים את יכולת ההכללה של ממצאיו. על מנת לבסס את ממצאי המחקר ראוי לבחון את העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים בקרב מדגם גדול והטרוגני יותר. כיוון נוסף למחקרי המשך הינו שימוש גם בשיטת מחקר איכותנית שתאפשר לבטא עמדות ביחס להורות הומוסקסואלית בצורה מעמיקה יותר.

תוכן עניינים

רשימת לוחות

רשימת תרשימים

I.....	תקציר
1.....	מבוא
3.....	1. סקירת ספרות
3.....	1.1 מוסד המשפחה
6.....	1.2 המשפחה בישראל
7.....	1.3 גורמים הקשורים להיווצרות השינויים שחלו במוסד המשפחה
7.....	1.3.1 ערך האינדיווידואליזציה
8.....	1.3.2 עליה בשיעור התעסוקה והשכלתן של נשים
8.....	1.3.3 תרבות פרונטליסטית ופרו משפחתית
10.....	1.3.4 טכנולוגיות הפריון
12.....	1.4 אבהות
16.....	1.4.1 מוטיבציה לאבהות
19.....	1.5 הדגמים השונים להורות הומוסקסואלית
20.....	1.5.1 הורות משותפת עם אישה
23.....	1.5.2 אימוץ
26.....	1.5.3 פונדקאות
	1.6 גורמים הקשורים לעמדות שליליות כלפי הומוסקסואלים
33.....	והורות הומוסקסואלית
38.....	מטרות המחקר
39.....	2. שיטת המחקר
39.....	2.1 המדגם
40.....	2.2 כלי המחקר
40.....	2.2.1 שאלון לדירוג זוגות
41.....	2.2.2 שאלות הבודקות תפיסות ביחס לטובת הילד
41.....	2.2.3 שאלון עמדות לגבי תפקידי מגדר
41.....	2.2.4 שאלון ההומופוביה
42.....	2.2.5 סקאלת קינזי לנטייה מינית

42.....	2.2.6 מאפיינים דמוגרפיים
42.....	2.3 הליך המחקר
43.....	2.4 ניתוח הנתונים
45.....	3. תוצאות המחקר
58.....	4. דיון
58.....	4.1 עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים
62.....	4.2 גורמים המנבאים עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים
62.....	4.2.1 תפיסות של טובת הילד
66.....	4.2.2 רמת הומופוביה
67.....	4.2.3 מין
67.....	4.2.4 רמת דתיות
68.....	4.2.5 היכרות עם הומואים
69.....	4.2.6 תפיסת תפקידי מגדר
71.....	4.3 סיכום
74.....	4.4 מגבלות המחקר
75.....	4.5 המלצות למחקרי המשך
77.....	ביבליוגרפיה
99.....	נספחים
100.....	נספח 1- טופס הסכמה מדעת להשתתפות במחקר
101.....	נספח 2- שאלון המחקר
107.....	נספח 3- ששת תיאורי המקרה בנוסחים השונים

רשימת לוחות

- לוח 1 : התפלגות משתתפי המחקר על פי המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים.....39
- לוח 2 : ממוצעים וסטיות תקן של הערכת כשירות הורית עבור כל אחד מהדגמים
- לוח 3 : מתאמי פירסון בין משתני המחקר לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית.....45
- לוח 4 : תוצאות רגרסיה לינארית בצעדים לניבוי עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית.....48
- לוח 5 : מתאמי פירסון בין משתני המחקר לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם משותפת.....50
- לוח 6 : תוצאות רגרסיה לינארית בצעדים לניבוי עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ.....51
- לוח 7 : מתאמי פירסון בין משתני המחקר לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם אימוץ.....53
- לוח 8 : תוצאות רגרסיה לינארית בצעדים לניבוי עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות.....54
- לוח 9 : תוצאות רגרסיה לינארית בצעדים לניבוי עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם פונדקאות.....57

רשימת תרשימים

- תרשים 1 : ממוצעי הערכת כשירות הורית עבור כל אחד מהדגמים לגבי הורות הומוסקסואלית והטרנסקסואלית.....46

מבוא

בשנים האחרונות התופעה של אבהות הומוסקסואלית הולכת ומתרחבת בארץ ובעולם (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2013; רוזנבלום ופגל, 2007; Camilleri & Ryan, 2010; Biblarz & Savci 2010; Johnson & O'Connor, 2002; Tuazon-McCheyne, 2010; 2006).

בשונה מהעבר שבו הומוסקסואלים הפכו לאבות במסגרת מערכות יחסים

הטרנסקסואליות, התגרשו, ורק לאחר מכן גיבשו זהות הומוסקסואלית, הרי שכיום יותר ויותר הומוסקסואלים בוחרים להפוך להורים כשהם מחוץ לארון (Bergman, 2000; Barrett & Robinson, 2000; Rubio, Green & Padron, 2010). אבות אלה מכונים בספרות 'האבות הגאים החדשים' (Bergman et al., 2010; Mallon, 2004; Stacey, 2006). על אף התפשטות התופעה של אבהות הומוסקסואלית, ועל אף שזוגיות הומוסקסואלית הפכה למקובלת יותר בחברה, בעקבות תנועות לשוויון זכויות לקהילה והתפתחות של החוק דוגמת ביטול משכב זכר, מחקרים מראים כי הלגיטימיות של הורות הומוסקסואלית עדין מוטלת בספק (שילה, 2007; שילה, 2009; Couch, 2006; Camilleri & Ryan, 2006; Meyer, 2007; 2009).

יחס החברה כלפי הומוסקסואליות ככלל והורות הומוסקסואלית בפרט קשור במידה רבה בתפיסות הומופוביות והטרנסקסיסיות (אורן, 2006; טריגר, 2013; Marsiglio, 2007; Berkowitz & Blumenfeld, 1992; Shonkwiler, 2008). גורמים נוספים הקשורים לעמדות שליליות כלפי הומוסקסואלים והורות הומוסקסואלית הם משתנים דמוגרפים כגון מין, רמת דתיות והיכרות עם הומואים (Kelley, 2001; Hicks & Lee, 2006; Blackwell, Dziegielewski & Jacinto, 2006; Malley & Tasker, 2004). העמדות השליליות כלפי הורות הומוסקסואלית רווחות בציבור, למרות הידע האמפירי הסותר עמדות אלו. מחקרים רבים מצביעים כי להומואים ולסביות יש כישורים הוריים דומים לאלו של הורים הטרנסקסואלים וכי ההתפתחות של ילדיהם דומה לזו של הילדים הגדלים עם הורים הטרנסקסואלים בכל המישורים (Bigner & Jacobson, 1989; Crowl, Soyeon & Jean, 2008; Dunne, 2000; Golombok, 2000; Morse, McLaren & McLachlan, 2007; Wainright & Patterson, 2009).

בישראל טרם נערך מחקר שבדק עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית. ניתן ללמוד על יחס החברה כלפי הורות זו מתוך מדיניות הממסד. ניכר כי המדינה גוררת רגליה ולא מפגינה קבלה כלפי המשפחות החדשות (רוזנבלום, כהן-סטאו, טלנקר וישר-רוזנאי, 2010). למשל, וועדת מור יוסף שקמה לבחון את חוק הפונדקאות בישראל והמליצה לאפשר פונדקאות אלטרואיסטית בלבד לזוגות הומוסקסואלים, בשונה מזוגות הטרנסקסואלים. בכך נמשכה אפליה על פי חוק של גברים הומוסקסואלים בנוגע להליך הפונדקאות בארץ (אלמגור-לוטן, 2012). דוגמא נוספת היתה אזהרת

המסע שפרסם משרד החוץ הישראלי בדבר אי קבלת עזרה במקרים של קושי בהבאת ילדים שנולדו בהליך הפונדקאות מחוץ לישראל (משרד החוץ, 2013, אבני ויולדוס-רוזנצווייג, 2013). לאור הבייבי בום, דהיינו תופעה של ילודה גבוהה מהממוצע בפרק זמן נתון בקהילת ההומואים בישראל, חשוב לבדוק מהן עמדות אוכלוסיית הרוב ההטרוסקסואלית כלפי הורות הומוסקסואלית. זאת מאחר ותפיסות הרוב משפיעות על מעצבי מדיניות ואספקטים כלכליים וחוקתיים הנוגעים לאוכלוסיות מיעוט כגון הורים הומואים.

הערוצים למימוש ההורות העומדים בפני הומוסקסואלים בישראל כוללים את דגם ההורות המשותפת עם אישה, אימוץ ופונדקאות. הנחת המוצא של המחקר היא כי למאפיינים הייחודיים של כל אחד משלושת הדגמים הללו עשויה להיות השפעה על עמדות ציבור ההטרוסקסואלים כלפיהם. עקב תהליכי שינוי חברתיים, שינויים בחקיקה ותקדימים משפטיים בארץ ובעולם, הולך וגובר הצורך בידע שיסייע בהבנת העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, ובגיבוש מענים הולמים לצרכים הייחודיים של אוכלוסייה זו (אורן פטישי, 2008; כהן- ארקין, 2011; Johnson & Golombok & Tasker, 2010; O'Connor, 2002). המחקר הנוכחי מבקש לתרום להעשרת גוף הידע הקיים ולייצר גוף ידע מחקרי מבוסס המציאות הישראלית היכול להוות קרקע להתערבות וחינוך לקבלת השונה.

למיטב ידיעתי, עד כה לא נעשה אף מחקר אשר בדק באופן ישיר עמדות כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית בקרב האוכלוסייה ההטרוסקסואלית. מחקר זה מחדש בהיותו המחקר הראשון בארץ ובעולם הבודק באופן השוואתי את עמדות האוכלוסייה ההטרוסקסואלית כלפי שלושת הדגמים השונים של הורות הומוסקסואלית. למחקר שלוש מטרות: 1. בדיקת העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בכלל; 2. בדיקת העמדות כלפי שלושת דגמי ההורות ההומוסקסואלית: הורות משותפת עם אישה, אימוץ ופונדקאות; 3. בדיקת הגורמים המנבאים עמדות אלה. ממצאי המחקר עשויים לסייע בהבנת עמדות הציבור הישראלי בנוגע להורות הומוסקסואלית על היבטיה השונים.

1. סקירת ספרות

1.1 מוסד המשפחה

המשפחה הינה תופעה היסטורית שעברה שינויים רבים. נקודת המוצא של רבים מהכותבים על היסטוריית המשפחה (טופלר, 1984; 1986; Zaretzki, 1986; Goode, 1970) היא שבאירופה המסורתית נפוצו משפחות מורחבות אשר פינו עם הזמן את מקומן לטיפוס חדש של משפחה: המשפחה המודרנית, הגרעינית, המורכבת משני הורים, אב מפרנס ואם עקרת בית, הנישאים כחוק וגרים תחת אותה קורת גג. האב והאם מנהלים יחד משק בית, כאשר ילדיהם הביולוגיים חיים איתם (פוגל ביז'אוי, 1999; Poppenoe, 1988). דגם משפחתי זה מכונה בספרות המחקרית המשפחה המסורתית. באשר לעיתוי

השינוי, יש המציעים את שלהי ימי הביניים ותחילת התקופה המודרנית (במאה ה-16 וה-17) ויש שמציעים את תחילת התיעוש (במאה ה-18) (אדר-בוניס, 2007; Popenoe, 1988). ליברלים בארצות הברית ואירופה היו אלה שהכירו בצמיחתה של המשפחה המודרנית והביעו הערכה כלפיה. דה טוקוויל, מאבות הסוציולוגיה והאנתרופולוגיה, היה אחד מבין אותם אישים שצפו בשינויים המתחוללים במשפחה וראו בהם התקדמות (De Tocqueville, 1956; אדר-בוניס, 2007).

אף כי הליברלים הצביעו על מגמות של שיוויון במשפחה המודרנית, הם גם תיארו אותה כמונוגמיה פטריארכלית וראו בה את פסגת היצירה המשפחתית בשל שתי תכונותיה אלה (אדר-בוניס, 2007). נראה שקיימת סתירה בין ראיית המשפחה המודרנית כמונוגמיה פטריארכלית לבין ההכרה במגמות השוויון המסתמנות בה. האבוציולוניסטיים (אלו המניחים כי לכל הצורות החברתיות, קיימת התפתחות סופית, ההולכת ונפרסת במהלך ההיסטוריה) הסבירו סתירה זו בכך שראו באימהות יצורים נעלים מבני זוגן ברוחניותן ובמוסריותן וביוקרה החברתית שזכו לה. במשפחה הפטריארכלית הם ראו מסגרת המספקת לנשים פרנסה וסביבה הולמת לגידול הילדים ולמימושן העצמי כאימהות, ולא מסגרת המדכאת אותן. אם כן, המשפחה המודרנית, הגרעינית, נתפסה כמסגרת שוויונית ומשתפת יותר מן המשפחה המורחבת וההיררכית. בין החוקרים שהחזיקו בתפיסה זו ניתן למצוא את פרסונס, גוד ושורטר (Goode, 1970; Parsons, 1964; Shorter, 1975).

לצד השינויים שחלו במבנה המשפחה, הסתמנו שינויים גם בתפקידי המשפחה. תקופת התיעוש והמודרניזציה הביאה איתה גם בידול מוסדי. אחד הביטויים לכך היה שהמשפחה כבר לא החזיקה בחלק גדול מהתפקידים המסורתיים שלה, כגון יצרנות כלכלית, השכלה וטיפול בזקנים. אלו עברו לחזקתם של מוסדות חברתיים חדשים שהופיעו. המשפחה הפכה ממוסד חברתי שנועד לשרת את צרכי החברה למסגרת של חיברות שנותנת מענה לצרכים האישיים של החברים בה (Burgess, 1926; בתוך אדר-בוניס, 2007).

למשפחה המודרנית החדשה יוחס תפקיד חשוב נוסף: שמירה על חירות הפרט. גוד (Goode, 1970) כותב כי הוא רואה במשפחה ובמערכת התעשייתית המתלווה אליה תקווה לחירות רבה יותר משליטת הזקנים, מהגבלות גזעניות, ומנוקשות הנובעת מהבדלי מעמדות, כפי שהיה עד כה. הוא התייחס לאפשרות של הסרת המחסומים מעל כח היצירה של היחיד, לאהבה, להנאה מחיי שוויון במשפחה ולנישואים חדשים. כך מרכיבים אלו קיבלו לגיטימציה. הוא הוסיף כי הוא רואה במהפכה העולמית בדפוסי המשפחה, חלק ממהפכה חשובה יותר, השוטפת את העולם כולו, שמטרתה חירות ובחירה.

את מקומה של המשפחה המודרנית החלו לתפוס משפחות פוסט מודרניות. משפחות מטיפוס זה אופייניות לחברה פוסט מודרנית ומקיימות קשרי גומלין עימה (Shorter, 1975; אדר-בוניס, 2007). הביטוי העיקרי להיותה של המשפחה המודרנית פחות רלוונטית הינו העלייה בשיעורי

הגירושין בארצות המערביות מאז שנות ה-70 של המאה ה-20, עלייה בשיעור המשפחות המנוהלות על ידי אמהות ועלייה במספר הזוגות הבוחרים בחיים ללא ילדים (דונת, 2010 ; Popenoe, 1988). הגידול בשיעורי הגירושין הוליך להתרחבות התופעה של משקי בית חד הוריים, משפחות משולבות ומסגרות משפחתיות בעלות צורות מגוונות יותר. בין המאפיינים של משפחות הפוסט מודרניות ניתן למצוא תופעות כגון שיויוניות רבה יותר בין בני הזוג במשפחה הדו-הורית המסורתית, המתבטאת בהגמשת התפקידים ביניהם והיחלשות הנורמות המנחות אותה; מגוון דגמים משפחתיים ובהם משפחות שבראשן זוגות חד-מיניים, משפחות כפולות קריירה, משפחות חד הוריות, משפחות המורכבות מיותר ממסק בית יחיד כיאה להורים גרושים; שינוי התפיסה ביחס ליחסי מין, המהווה אחד מן הגורמים לצמיחתה של המשפחה הפוסט מודרנית (אבריס, 1993; דיומון, 1995; השילוני-דולב, 2013; Cabrera, 2000; Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth & Lamb, 2000). תופעה נוספת נוגעת לירידה בחשיבות המשפחה המסורתית, המתבטאת בירידה בשיעור הנישאים ובשיעור המשפחות עם ילדים (דונת, 2010; פרס וכץ, 1991; Gillespie, 2003).

עד סוף שנות ה-70 קבע מחזור החיים הנורמטיבי של המשפחה המודרנית את קיומם של נישואים הטרוסקסואלים חוקיים כתנאי הכרחי לפיריון ולהורות, כאשר בני הזוג והילדים הביולוגיים או המאומצים, גרים יחד תחת אותה קורת גג. היום מחזור חיי המשפחה כבר אינו אחיד. בפועל, תכנון המשפחה נעשה ללא סדר הכרחי קבוע מראש. ניתן למשל להפריד בין נישואין לבין פיריון- כך ההחלטה להתחתן וההחלטה להביא ילדים הן שתי החלטות נפרדות שניתן להפוך את הסדר ביניהן. בנוסף, ניתן לנתק את ההורות החברתית מההורות הביולוגית. נוצר מצב שהמעבר להורות אינו קשור בהכרח לנישואין הטרוסקסואליים ולמגורים משותפים. כמו כן, ניתן לנתק שותפות לחיים והורות, משותפות למשק הבית (השילוני-דולב, 2013; פוגל-ביז'אווי, 1999).

חוקרות פמיניסטיות רבות מזהות את אמצע המאה ה-20 כנקודת המפנה בהיסטוריית המשפחה בחברה המערבית. סטייסי (Stacy, 1990) טענה כי המשפחה המודרנית הנצחית כביכול, נתגלתה כבת חלוף כשהחלה להפוך פחות נפוצה בשנות ה-60 של המאה ה-20. היא מסבירה זאת בכך שמשפחות מודרניות אינן יכולות להמשיך ולהתקיים בחברות דמוקרטיות משני טעמים: הן לא מתאימות לקבוצות שונות באוכלוסיה, ובעיקר מאחר ובהיותן פטריארכליות הן יוצרות תנאי חיים לא הוגנים לנשים וילדים. סטייסי (Stacy, 1996) מתארת את המשפחה הפוסט מודרנית בצורה שמבטאת את הגיוון העצום בצורותיה: "משפחה פוסט מודרנית אינה עוד מודל בעל תכונות מוגדרות של חיי משפחה, בדומה למודל המשפחה המודרנית. משפחות מערביות היום הן הדבקות מאולתרות של רכיבים ישנים וחדשים. הן נוצרות מתוך רצון להתנסות, המעורר מצידו אי ביטחון וגעגועים לביטחון ויציבות, ונעות קדימה ואחורה לתוך עתיד בלתי ברור" (שם, עמ' 7-8).

בהינתן השכיחות הגוברת של משפחות לא מסורתיות, המשך הישענות על הגדרה מצומצמת

של המשפחה יכולה להביא למצב בו חלק ניכר מהמסגרות המשפחתיות הקיימות כיום יוצאו מהשיח החברתי, או לחילופין יתפסו כסוטות או כפחות אותנטיות (Harris, 2008; Peters, 1999). מצב זה יוליך להנצחת התפיסה ההטרונורמטיבית של משפחה (Powell, Bolzendahl, Geist & Steelman, 2010). במציאות של ימינו יש מקום להגדרות רחבות יותר של מושג המשפחה, כאלו שמכסות טווח רחב יותר של אסוציאציות, קשרים, הסדרי מגורים והסדרי תמיכה כלכלית ונפשית. בו בזמן יש להכיר בכך שהגדרות של משפחה הן סובייקטיביות ונשלטות על ידי כוחות חברתיים שונים (Harris, 2008).

1.2 המשפחה בישראל

כך ולביא (Katz & Lavee, 2003) ופוגל- ביז'אווי (1999) מראים כי המשפחה הישראלית אמנם עוברת שינויים בכיוון הפוסט מודרני, אולם שינויים אלו איטיים בהשוואה ליתר מדינות המערב. מנתונים שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי לאורך השנים חלים שינויים רבים במבנה ובהרכב של משקי הבית והמשפחות בישראל. חלה עליה במספר המשפחות החד הוריות (כ-12% מכלל המשפחות נכון לשנת 2008), יותר זוגות צעירים עוברים לגור יחד ללא נישואין (כ-4% מכלל הזוגות לעומת 11% בארה"ב ו-20% בהולנד), גיל הנישואין עולה ועוד (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2013). ואולם, בהשוואה למדינות אחרות, הישראלים עדין מתחננים יותר, יולדים יותר, מתגרשים פחות ומייחסים ערך רב לנישואין ולמשפחה. פרס וכץ (1991) תולים את המצב הזה בכמה תכונות של החברה הישראלית, ובהן: אופיה המסורתי של החברה הישראלית הנובע מכוחן של המפלגות הדתיות בישראל; המלחמות המחזקות את המשפחה בכך שמחזקות אידיאולוגיה פמיליסטית המייחסת ערך גבוה למשפחה; הפיקוח החברתי הרב על המשפחה, הנובע ממימדיהן המצומצמים יחסית של הקהילות ושל הארץ כולה. לגורמים אלה אפשר להוסיף את אופי החברה הישראלית כחברת הגירה, המעודדת נישואים ומשפחתיות. דפוסים אלה מתיישבים עם האחוז ההולך וגובר של משפחות שבראשן זוגות חד מיניים. הורות של בני אותו מין צברה בשנים האחרונות תאוצה רבה בישראל, כאשר יותר הומואים ולסביות מבקשים להיות הורים. להערכת ארגון "משפחה חדשה" בישראל היו ב-2007 כ-18,000 משקי בית של בני זוג מאותו המין, בהם כ-7% הומואים, אשר מגדלים ילדים (רוזנבלום ופלג, 2007). על אף השינויים שצוינו לעיל, דומה כי המדינה גוררת רגליה ולא מכירה במציאות החברתית החדשה שנוצרה כאן ולכן לא מפגינה קבלה והבנה כלפי המשפחות החדשות. באופנים שונים המחוקק בוחר להתעלם מקיומן של המשפחות החדשות ובכך מפלה אותן לרעה. אחת הקהילות השקופות בפני החוק היא קהילת המשפחות המנוהלות על ידי זוגות חד מיניים, תא משפחתי הולך ומתפתח התופס את מקומו אט אט במרחב החברתי של חיי המשפחה בישראל (רוזנבלום, 2013). מוסדות הדת בישראל הם בעלי המונופול השולט על חיי המשפחה ומהווים שרידים של הסדר פוליטי היסטורי. רוזנבלום טוענת כי המשפחה, כאחת מאותן נורמות עליונות שיש לכבדן ולאפשרן בכל מסגרת

חברתית, ראויה לחוק יסוד שימסד את מעמדה. מקום המדינה ועד היום, לא זכה התא המשפחתי להגדרה משפטית, ההתנהלות של מוסדות הדת עמעמה את הצורך בכך וחשפה את המשפחה להשתלטות פוליטית וכוחנית. רוזנבלום (שם) מציינת כי גם המדינה מפסידה בכך שלא מכירה במשפחות החד מיניות. כך למשל, עקב היותן "משפחות בלתי מתועדות" הן לעיתים מקבלות זכויות של משפחות חד הוריות בשעה שלמעשה אינן כאלה. בכך מפסידה המדינה את כספי המיסים על הכנסתן. נראה שהמקרה הישראלי, כמו האמריקאי, משקף מצב בו המדינה לא עושה שימוש בכח הכלכלי של המשפחה החדשה, לטובת צמיחה שיכולה להוביל לפירות כלכליים וחברתיים.

1.3 גורמים הקשורים להיווצרות השינויים שחלו במוסד משפחה

השינויים הדרמטיים שעברו על מוסד המשפחה מתוארים על ידי דיומון (1995) כ"מוטציה של המשפחה". הספרות קושרת מספר גורמים לשינויים שחלו במוסד המשפחה. גורמים אשר יוצגו להלן נקשרים גם להתפשטות המשפחות שבראשן הורים הומוסקסואלים.

1.3.1 ערך האינדיווידואליזציה

במסגרת תהליך כללי של אינדיווידואליזציה, עוברת גם המשפחה תהליך אינדיווידואליזציה (Beck-Gernsheim, 1998 בתוך פוגל - ביז'אווי, 1999). המסגרת המשפחתית הופכת להיות עניינו האישי של הפרט והתערבותה של המדינה בנושאי גירושין, נישואין והולדה נתפשת כגורם מתווך בלבד, שנועד לתת גושפנקא חוקית להעדפות ולהחלטות של הפרט (השילוני-דולב, 2013 ; פוגל - ביז'אווי, 1999). כיום מרכז התא המשפחתי הינו הפרט, רצונותיו ושאיפותיו. התא המשפחתי עצמו כבר לא מהווה בסיס ליציבות החברה. אחד הביטויים המובהקים לכך הוא השיח לגבי "המשפחה", המאופיין במושגים כמו העדפה מינית, הזכות להינשא, זכויות הוריות וכדומה. עם התגברות תהליך האינדיווידואליזציה, הולכת וגוברת כיום הלגיטימציה לרבגוניות של משפחות (Beck-Gernsheim, 1998).

1.3.2 עליה בשיעור התעסוקה והשכלתן של נשים

משקי הבית הפוסט מודרניים מאופיינים בשני מפרנסים, בעיקר בעקבות יציאתן של נשים לשוק העבודה בשנות ה-50 (אדר-בוניס, 2007). עליה ברמת השכלתן של נשים ושיעור השתתפותן בשוק העבודה, היוו את אחד הגורמים המרכזיים המיוחסים לשינוי שחל במשפחה. גולדין (Goldin, 2006) מתייחסת לתופעה זו כ"מהפכה שקטה" ששינתה את פני דמות האישה המודרנית והמשפחה. האישה הפכה להיות מזוהה יותר כאשת קריירה ויותר מזאת, מעורבותה הגוברת בכלכלה היוותה את

השינוי המשמעותי ביותר בשוק העבודה במאה החולפת (שם).

השכלתן של נשים בישראל בשנת 1999 הדביקה את זו של הגברים ועמדה על 12.5 שנים (אדר-בוניס, 2007). מדינות שונות באירופה תמכו וקידמו את העסקתן המלאה של נשים במקומות עבודה החל משנות ה-70 וכך הצטרפו למגמה של העסקת נשים שאפיינה מדינות אחרות במערב (Svab, Rener & Kuhar, 2012). בדומה לאירופה, גם בארצות הברית וישראל קרה תהליך דומה. בישראל למשל, עמד שיעור הנשים המועסקות על 26.5% בשנת 1955, לעומת 47.3% בשנת 1999 (אדר-בוניס, 2007). תהליכים דמוגרפיים נוספים היוו זרז למשקי הבית החדשים, ביניהם הירידה בשיעור הנישאים, עלייה בשיעור המתגרשים, עלייה בשיעור הלידות של רווקות ועוד (אדר-בוניס, 2007; דיומון, 1995; השילוני-דולב, 2013; פוגל-ביז'אווי, 1999). טיפוס אחד של משק בית פוסט מודרני הוא משק בית בו מתגוררים יחד בני זוג שאינם נשואים (קוהביטציה). מגורי היחד נפוצו במקומות רבים בעולם: שבדיה, הולנד, נורבגיה וארצות הברית (קפלן, 2002). בישראל שיעור משקי בית מסוג זה יחסית נמוך. טיפוס נוסף של משק בית פוסט מודרני, שהוזכר קודם לכן, הינו משק בית חד הורי. הרבה פעמים משק בית זה הוא תוצר של גירושים. בישראל שיעור משקי הבית החד הוריים נכון לשנת 2011 הוא 6%, המייצגים 107,000 משפחות חד הוריות (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2013). אם כך, נראה כי העליה בשיעור התעסוקה של נשים וברמת ההשכלה שלהן היוו גורם מרכזי לשינוי הדרמטי שחל במוסד המשפחה.

1.3.3 תרבות פרונטליסטית ופרו משפחתית

מדינות רבות בעולם המערבי מזוהות עם אידיאולוגיה פרונטליסטית, דהיינו עם מערך של עמדות, אמונות ופרקטיקות אשר מעודדות ילודה, מאדירות את תפקיד ההורות ושמות דגש על היתרונות בהולדת ילדים וגידולם (דונת, 2010). עובדה זו שנכונה לגבי משפחות הטרוסקסואליות, הופכת רלוונטית גם בקרב משפחות הומוסקסואליות. בשנים האחרונות חלה עליה דרמטית במספר הגברים ההומוסקסואלים ההופכים להורים (Camilleri & Ryan, 2006; Tuazon-; Biblarz & Savci, 2010; Johnson & McCheyne, 2010). ג'ונסון ואוקונר (2002) מכנים תופעה זאת כ-"gay baby boom" (Johnson & O'Connor, 2002). תמיכה למגמה זו מתקבלת מנתונים המראים כי כ-22% מקרב זוגות הגברים ההומוסקסואלים בארצות הברית חיים עם ילדיהם תחת גיל 18 (Bergman et al., 2010). למרות ההגמוניה של האידיאולוגיה הפרו נטליסטית, ישנם נתוני ילודה שליליים במקומות רבים בעולם המערבי (דונת, 2010). מפקד אוכלוסין שנערך באירופה מלמד כי בעוד שבשנת 1990 לא היתה בה מדינה עם שיעור פריון נמוך מ-1.3, הרי שעד 2002 כבר היו 15 מדינות כאלה (Gillespie, 2003). לשכת מפקד האוכלוסין האמריקאית דיווחה בשנת 2006 על כ-20% מבין נשים בגילאי 40-44 שחיו ללא ילדים, לעומת 10% לפני כשלושים שנה (Lawler-Dye, 2008). נראה שהתרבות הדומיננטית בהקשר של משפחתיות, אף רלוונטית יותר לנוף הישראלי

(השילוני-דולב, 2013; פוגל- ביז'אווי, 1999). ביטוי להקשר הפרונטליסטי ניתן לראות בתקציבים הרבים המוענקים ל'משפחות ברוכות ילדים'. מעבר לכך, בעוד שהריון והוצאות הקשורות ללידה בישראל תמיד היו מכוסות על ידי מערכת הבריאות הציבורית ועל ידי הביטוח הלאומי, כיסוי עבור אמצעי מניעה והפלה הוא חלקי. מדיניות זו הולכת יד ביד עם קודים תרבותיים בחברה הישראלית. החל מהפוליטיקה של 'התחרות הדמוגרפית' הטבועה בקונפליקט היהודי-ערבי, דרך ההיבט הדתי. האחרון מתייחס למצוות "פרו ורבו" ומעוגן לא רק ברמה הדתית אלא גם בערכי החברה כולה (דונת, 2010). שליו וגולדין (Shalev & Gooldin, 2006) טוענות כי ערכים פרונטליסטיים לא יכולים להיות מנותחים בנפרד מערכים של משפחתיות. האוריינטציה הפרונטליסטית מוזכרת גם במאמרם של גבריאל-פריד, שילה וכהן (Gavriel-Fried Shilo & Cohen, 2012). חוקרים אלה מצאו במחקרם כי עובדים סוציאליים בישראל הגדירו כ'משפחה' כל הסדר מגורים שכלל ילדים. ממצא זה מחזק את הטענה שישראל היא חברה בעלת אוריינטציה לילדים (Katz & Lavee, 2003) ובעלת אידיאולוגיה פרונטליסטית חזקה (Kaha, 2000). אידיאולוגיה זו מבוססת על מערך אמונות, עמדות ופרקטיקות שמעודדות ילודת ילדים, מעלה את ערך תפקיד ההורות, ומדגישה את היתרון בהולדת ילדים וגיודולם (Gavriel-Fried et al., 2012).

מחקר חלוצי שעסק בבחירה בחיים בלי ילדים בישראל, הראה כי למרות שישראל ממוקמת יחד עם מדינות מערביות אחרות כמדינה פרונטליסטית, קיימים סדקים באידיאולוגיה זו. סדקים אלה באים לידי ביטוי באותו פלח אוכלוסיה שלא מעוניין בלהיות הורה. המחקר מעיד על קיומה של תרבות נגד נון-נטליסטית בתוך החברה הפרונטליסטית בישראל (דונת, 2010). אפשר היה להניח כי לאוכלוסיית ההומוסקסואלים עובדה זו אולי תהווה פתח ל"שחרור מהורות", אך המציאות הקיימת מעידה אחרת.

ה"בייבי בום" שמתייחס לתופעה של ילודה גבוהה מהממוצע בפרק זמן נתון הוא ביטוי נוסף לכך שטכנולוגיות הפריון נמצאות בשימוש חסר תקדים. נגישות גוברת של טכניקות הפרייה אלטרנטיביות וליברליזציה של החוק, הביאה לגידול משמעותי במספר זוגות ההורים החד מיניים בארצות הברית. הערכות מדברות על בין 6-14 מליון ילדים הגדלים עם לפחות הורה אחד שהוא הומו או לסבית (Johnson & O'Connor, 2002). כאמור, הגידול הזה נראה גם בישראל, אם כי בהיקפים קטנים יותר (רוזנבלום ופלג, 2007).

1.3.4 טכנולוגיות הפריון

התרבות הדומיננטית של משפחתיות היוותה גורם מרכזי בעיצוב המדיניות הנהוגה לגבי טכנולוגיות הפריון. בהקשר זה ניתן לדבר על שני תהליכים חשובים, האחד הוא עצם התפתחות טכנולוגיית ההפריה המודרנית שיצרה את האפשרות להפריד בין זוגיות לפריון, כמו במקרה של פונדקאות

(השילוני-דולב, 2013 ; Bergman et al, 2010). השני הוא שכיחות השימוש בטכנולוגיית פריון זו והמדיניות הנהוגה כלפיה. מדיניות הקשורה לתרבות הפרו נטליסטית שהוצגה לעיל.

החשיבה לגבי המשמעות של זוגיות ומשפחה התפתחה באופן דרמטי עם הזמן, בין השאר הודות לאפשרויות רחבות יותר ליצירת משפחות דרך טכנולוגיות פריון אלטרנטיביות (Ehrensaft, 2005). מצב זה, הכולל כאמור גם הפרדה בין זוגיות לפריון, נכון עבור הטרוסקסואלים ועבור הומוסקסואלים (השילוני-דולב, 2013 ; פוגל-ביז'אווי, 1999). בשנת 1978, נולדה התינוקת הראשונה בעזרת טיפולי IVF (הפריה חוץ גופית) המכונה 'תינוקת המבחנה הראשונה'. מאז ובעיקר במהלך שני העשורים האחרונים, חלה צמיחה מהירה בהיקף ובמורכבות של טכנולוגיות ביו רפואיות שנועדו לטפל בפריון (גולדין, 2007). ההערכה היא שמאז לידת התינוקת הראשונה כתוצאה מטיפולי IVF, כמעט מיליון תינוקות נולדו בעולם בעזרת אחת מטכנולוגיות הפריון. בארצות אירופה 5% מכלל הלידות הן תוצאה של טיפולים בטכנולוגיות הפריון החדשות (Dill, 2002).

השימוש בטכנולוגיית הפריון מתקיים כאמור בחלקים שונים בעולם. אוסטריה למשל מהווה דוגמה למדינה בה נעשה שימוש גובר בטכנולוגיות אלה ונראה כי הביקוש לתרומות ביציות הולך וגובר. עם זאת, במחקר שהשווה את אוסטריה לישראל נמצא כי למרות שבשתי המדינות יש מגמה של שימוש גובר, קיים הבדל משמעותי במדיניות הנהוגה בענין. אוסטריה מהווה דוגמה למדינה עם רגולציה נוקשה בכל הנוגע להתערבויות של פריון, בעוד שישראל הינה מדינה בעלת רגולציה ליברלית ומעודדת (Shalev & Werner-Felmayer, 2012).

נראה כי בחברה הישראלית קיימים השיעורים הגבוהים ביותר של שימוש בטכנולוגיות הפרייה בעולם, כמו גם השיעור הגבוה ביותר של שימוש בטיפולי פוריות לאדם, כשטכנולוגית ההפריה החוץ גופית היא המרכזית שביניהם. מצב זה נתמך על ידי מדיניות חסרת תקדים בתחום בריאות הציבור, שכמעט ולא מציבה הגבלות בנוגע להתאמת הנשים לטיפולי הפוריות במסגרת מערכת הביטוח הרפואית הממלכתית. בהינתן הסיכונים הבריאותיים כמו גם המחירים הכלכליים והנפשיים הכרוכים בשימוש תדיר בטכנולוגיות ההפריה החוץ גופית, חשוב להבין את המקורות וההשלכות לרגולציה שכזו (השילוני-דולב, 2013). שליו וגולדין (Shalev & Gooldin, 2006) קושרות את המדיניות שתוארה לעיל לתרבות הפרונטליסטית בישראל, לערכים בעד משפחתיות (לשניהם קשר ישיר לקונטקסט של המדינה היהודית), לשיח פוליטי של איום דמוגרפי וזכויות, לשינויים ארגוניים בעקבות החוק הנוגע לביטוח הרפואי משנת 1994, ולצמיחה של שיח 'זכויות הצרכן' במערכת הבריאות הציבורית.

כאמור, יחידות משפחה שבראשן זוגות חד מיניים בעולם ובישראל בפרט, הפכו יותר נפוצות בשנים האחרונות והרבה מכך בזכות טכנולוגיות הפריון שהתפתחו באופן משמעותי. הביטוי המובהק ביותר לכך הינו השימוש של גברים הומוסקסואלים בערוץ הפונדקאות (Tuazon-McCheyne, 2010). לסיכום, ניתן לראות כי התהליכים הגלובליים שהביאו לשינויים במבנה המשפחה

המסורתית במדינות מערביות, ניכרים גם בישראל (Gavriel-Fried et al., 2012). המאפיינים הייחודיים של החברה הישראלית שממוקמת בין מודרניות למסורתיות (Katz & Lavee, 2003), הביאו לשתי תופעות מקבילות. מצד אחד, על פי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013), נכון לשנת 2011, 37% מכלל המשפחות בישראל לא מתאימות לדגם המסורתי של משפחה וכוללות מבנים משפחתיים שונים כגון משפחות חד הוריות (בהן גבר או אישה חיים לבד עם אחד או יותר מילדיהם), זוגות הטרוסקסואלים לא נשואים החיים בקוהביטציה (עם או ללא ילדים), וזוגות חד מיניים. מצד שני, ההנחה השלטת בחברה הישראלית עדיין שמה דגש רב על מבנה המשפחה המסורתי, כאשר נישואין נתפסים כחלק אינטגרלי במסגרת הלגיטימית המצופה להבאת ילדים לעולם (השילוני-דולב, 2013; פוגל-ביז'אווי, 1999). סקר על משפחות ישראליות הראה שהן יציבות יותר ממשפחות במדינות מערביות אחרות בעולם (Katz & Lavee, 2003). עוד נמצא כי 75% מכלל הזוגות נשואים לאורך חייהם (Rom & Benjamin, 2011; בתוך Gavriel-Fried et al., 2012). אם כך, נראה כי מוסד המשפחה מורשע היטב בערכיה של המדינה ובפרקטיקות השונות שהיא מקיימת. ישראל מבטאת גם יחד מקום המנסה לשמר את המסורתיות המשפחתית, אך גם להסתגל לשינויים המודרניים. המציאות המשתנה, מולידה עוד ועוד דגמים של משפחות, כאשר המשפחה החד מינית מהווה חלק בלתי נפרד מהנוף החברתי. באופן פרדוקסלי, הומואים שהתחילו כמוקצים מהחברה הנורמטיבית, אט אט חוזרים ו"מתנרמלים" דרך הקמת משפחה וכניסה לקונצנזוס הישראלי (אורן, 2006; קמחי, 2010; Shonkwiler, 2008).

1.4 אבהות

תחום האבהות הינו תחום חדש יחסית במדעי החברה. בשלושת העשורים האחרונים הועמק בצורה משמעותית הידע בנוגע לתופעת האבהות ולתפקידים של האב במשפחה ובהתפתחות של ילדיו. מחקרים רבים שהצטברו שופכים אור על מגוון התחומים והאופנים בהם האבות ממלאים תפקיד במשפחותיהם (Lamb, 2010; Wells, 2005). המחקרים שנערכו לאורך השנים התמקדו לרוב בקשר אם-ילד, והתבססו על תיאוריות יחסי האובייקט הרואות באם אובייקט משמעותי ובלעדי עבור הילד, ובתוך כך אינן מתייחסות למקומו של האב בהתפתחות הילד (Johnson & O'Connor, 2002; Schacher, 2005; Auerbach & Silverstein, 2005). בשנות השבעים העלו החוקרים את הצורך בגישה שתדגיש יותר את תפקיד האב. בהתאם לכך, החלו להיערך מחקרים שהאירו את החשיבות שיש לאב בתהליך ההריון, הלידה וההורות (פרידלנדר, 2000; Bergman et al., 2010). למרות ההתפתחות שחלה בתחום המחקר, עדיין, האם נתפסת במרבית החברות כגורם עיקרי בהתפתחות התקינה של הילד (Mallon, 1998). רעיונות אלה עלולים להניע את תפיסתו של הגבר לגבי אבהותו באופן שמערער את אמונתו ביכולתו להקים ולנהל משפחה חד-הורית גברית (אורן,

Froman (2006). ואכן נמצא כי בתרבויות שונות אבות מרגישים פחות יעילים מאמהות באופן מתמשך (Froman, 2006; Owen, 1989; Hudson, Elek & Fleck, 2001). תחושת חוסר היעילות מביאה לכך שהם פחות מרוצים מההורות ומהקשר עם הילד לעומת האמהות (Hudson, Campbell-Grossman & Fleck, 2003). מהספרות עולה כי לאמונה של גברים ביכולות ההוריות שלהם יש השפעה חיובית על תפקודם ההורי (Lamb, 2010; Pleck, 2010; Wells, 2005).

בחברה המערבית רווחים סטריאוטיפים ביחס לתפקיד האב ותפקיד האם. נראה כי הזהות ההורית של האם מתקשרת עם תפקידים של חינוך וטיפול, בעוד שהזהות ההורית העיקרית של האב מתקשרת לתפקידים של מפרנס עיקרי וכמי שדואג ליציבות המשפחתית. סטריאוטיפים נוספים מתארים את האב כמרוחק רגשית, נעדר, וכמי שפחות מתעניין בגידול הילדים ועל כן פחות כשיר לתפקד כהורה מטפל יחיד או עיקרי (Craig, 2006; Dribe & Stanfors, 2009; Mallon, 2004; Schacher et al., 2005).

כיום יש הסכמה נרחבת בקרב החוקרים על כך שלאבות יש יכולת לטפל ולטפח את ילדיהם, וכי תפקידים אלו אינם ייחודיים לאם (Tasker, 2005). בנוסף נמצא כי ילדיהם יכולים לפתח התקשרות בטוחה גם בהעדר דמות אם בחייהם (Farr & Patterson, 2009; Johnson & O'connor, 2002; Lamb, 2000; Wells, 2005). מחקרים מראים כי לאבות השפעה רבה על ההתפתחות הפסיכולוגית של ילדיהם גם בהיעדרם (Silverstein & Auerbach, 1999). מחקרים על אבות שנעדרו בגידול ילדיהם כמו למשל במקרה של גירושין, הראו כי מערכת היחסים של האבות עם הילדים אינה אחידה. נמצאו מקרים בהם הקשר בין האבות לילדים היה בתדירות גבוהה/ בינונית ונמוכה (Way & Stauber, 1996; Weil, 1996). משמע שמעורבותו של האב מתקיימת על רצף מסוים, בין אם האב חי עם ילדיו או לא. אבות יכולים "להיעדר" גם כאשר הם מתגוררים עם ילדיהם, או לחילופין להיות "נוכחים" למרות שלא מתגוררים עימם (Silverstein & Auerbach, 1999). ניתן, אם כן, לומר כי תפיסת האבהות עברה שינוי בשנים האחרונות, כאשר כיום קיימת הכרה רבה יותר בחשיבות שיש לאב בחיי הילד. הכרה זו אפשרה לאבות לקבל על עצמם יותר תפקידי חינוך, טיפול וטיפול כהורים (Craig, 2006; Schacher et al., 2005). הצמיחה של משפחות בהן האב נוטל את תפקיד המטפל העיקרי והאם נושאת בנטל הפרנסה (Lamb, 2010; Wells, 2005) תרמה לפתיחות רבה יותר בחברה כלפי מודלים נוספים של הורות (Mallon, 2004).

עוד נמצא כי קיים קשר חיובי בין עוצמת הקשר של אב לילדיו לבין מדדים שונים של רווחה פסיכולוגית שהילדים חווים בהמשך כבוגרים. זאת ללא כל קשר משמעותי לטיב ולעוצמת הקשר של הילדים עם האם. תינוקות של אב שמשותף באופן פעיל בטיפול בהם הופכים בדרך כלל למאוזנים פסיכולוגית ונפשית, בעלי יכולת לבנות קשרים אינטימיים ארוכי טווח ובאופן כללי הם בעלי יכולת התמודדות טובה יותר עם לחצים (כ"ץ, 2009). המרכיבים החשובים ביותר בתפקודו של אב הם

המעורבות, הקרבה והטיפול בילד ולא היות האב "גבר גברי" סטריאוטיפי (Connor & White, 2006;)
Lamb, 1979 ; Pattnaik & Sriram , 2010). סגנון ההורות (מטפל/מחנך/מפרנס וכו') ומגדר ההורה
אינם בהכרח קשורים זה לזה (Parke, 2004). אמהות ואבות לא נבדלים בתגובתיות הפיסית וברגישות
שלהם לתינוקות (Auerbach & Silverstien, 1999). לא קיימת נטייה מולדת-מגדרית לאמהות/אבהות,
אלא מדובר בתפקידים נלמדים (Silverstien, 1996). לכן בגידול ילדים הדבר החשוב הוא הנוכחות
ההורית וטיב הקשר, הרבה יותר מאשר המגדר של ההורה (Parke, 1999; Biblarz & Stacey, 2010; Parke,
2004; Silverstien & Auerbach). מחקר נוסף המתייחס לקשר בין מגדר לתפקוד הורי הינו מחקרם
של ביבלרז וסטייסי (Biblarz & Stacey, 2010). במחקרם לא זוהה כישרון הורות ספציפי למגדר
מסוים. ממצאיהם תומכים בקונצנזוס הקיים בקרב חוקרים באשר לאבהות והתפתחותם של ילדים.
עד לנקודת זמן זו, שום מחקר אינו תומך בקביעה הרווחת שמגדר ההורים משפיע על טובת הילד
(Biblarz & Stacey, 2010). בניגוד לאמונה הרווחת, מחקרים לא הראו כי בהשוואה לכל צורות
המשפחה האחרות, משפחות המנוהלות על ידי זוג הורים הטרוסקסואלים נשוי הן הטובות ביותר עבור
הילד, כפי שטען פאופן (Popenoe, 1996). כפי ש (Lamb 1997) מציין "נראה שמעט מאד באשר למגדר
ההורה הינו חשוב באופן מפורש" (ע' 10). מעבר לכך, "בהשוואה לכל צורות המשפחה, משפחות
המנוהלות על ידי (לפחות) שני הורים מחוייבים ומתאימים, הן באופן כללי הטובות ביותר עבור ילדים"
(Biblarz & Stacey, 2010, ע' 17). השינויים בתפיסות מחזקים גישה הדוגלת ביכולת ההורית של
האבות לגדל את ילדיהם, לספק להם טיפול באיכות גבוהה, ואף להיתרם מכך (אורן-פטישי, 2008 ;
Lamb, 2010). עם זאת, נראה כי בחברה המערבית גישה זו עדיין לא נטמעה. במרבית המשפחות עדיין
קיימת חלוקה בה עיקר נטל הפרנסה מופקד על האב, ואילו הטיפול העיקרי בילדים מופקד על האם
(Lavee & Katz , 2002; Lamb, 2010; 2000; Dunne, 2000; Dribe & Stanfors, 2009; Craig, 2006;)
(Pleck, 2010).

אם כן, למרות שמספר רב של מחקרים מראים כי חלוקת התפקידים המגדרית אינה
הכרחית להתפתחותם התקינה של ילדים, התפיסות החברתיות המסורתיות עדיין רואות בה חלק
אינהרנטי ובלתי נפרד ממבנה חברתי תקין וסוג של קביעה ביולוגית (דה בובואר, 2007/1949 ;
Benson, Silverstein & Auerbach, 2005; Lamb, 2010; Lavee & Katz , 2002; Parke, 2004
(Silverstein & Auerbach, 1999).

הטענה שילדים זקוקים לאבא ואמא מניחה מראש שלאבות ולאמהות תפקידים הוריים
שונים. אחת הדוגמאות לתפיסה הרווחת בהקשר זה היא ש'האב הנחוץ' הוא כזה שמחנך באופן קשות,
פותר בעיות ומספק הורות גברית. בנים צריכים אבות על מנת לפתח זהות גברית ראויה (Popenoe,)
(Wilson, 2002; 1996). אמהות לעומת זאת מספקות טיפוח, ביטחון ודאגה (Pruett, 2000).
האמונה שמחקרים מאששים תפיסות אלו גם היא רווחת, אך כאמור, מחקרים עכשוויים מראים

התפיסות הרווחות הללו מבטאות חברה גברית פטריארכלית המתחזקת על ידי גורמים משפחתיים, מדיניים וכלכליים. המבנה הפטריארכלי משמר את הגברים בעמדת כח ואילו את הנשים הוא מקבע בתפקידן המסורתי הניזון מהמיתוס שדמות האם חיונית להתפתחות הילד. מעבר לשליטה הפטריארכלית וחוסר השוויון המגדרי, פועל יוצא נוסף של מבנה זה הוא שהאפשרות למעורבות אבהית גבוהה יותר נבלמת (דה בובאר, 2007/1949; Pleck, 2010; Benson et al., 2005).

לסיכום, נראה שחקר האבהות זוכה לתשומת לב מחקרית רבה יותר בעשורים האחרונים. ממצאים שונים מראים כי האב חשוב ומשמעותי בגידול הילד לא פחות מהאם. תפיסות מסורתיות ארכאיות הן אלו שהביאו, ומביאות גם כיום במידת מה למצב בו האם תופסת משקל רב יותר במרחב ההורי.

1.4.1 מוטיבציה לאבהות

ההתייחסות התיאורטית למוטיבציה להורות החלה בימיו של פרויד, שראה בה חלק מההתפתחות הפסיכוסקסואלית. על פי פרויד, המניע להורות אצל שני המינים מתפתח בתקופה האדיפלית (גילאי 3-5 בקירוב) וקשור במרכיב מיני-הישגי (Freud, 1913 בתוך פרידלנדר, 2000). אנליטיקאים מאוחרים יותר התייחסו למימדים אקטיביים ויצרניים ברצון הגברי להורות. אריקסון (Erikson, 1963) טען כי מדובר בשלב אינטגרלי בהתפתחות האישיות. שלב שמתרחש לאחר שאדם הצליח לפתח קשר אינטימי משמעותי. התיאוריה שלו גורסת כי אדם שהצליח לפתח קשר זוגי יציב, יחוש צורך לוותר על צרכיו האגואיסטיים למען האחר, וכך יבשיל הצורך להפוך להורה. לתפיסתו, המשבר ההתפתחותי בשלב זה הוא המשכיות לעומת קיפאון. טענתו היא שהמשכיות מהווה את האינטרס שעומד בבסיס העמדתו והדרכתו של דור חדש. הספרות מתייחסת לאבהות כאל חוויה שעשויה להיות משברית או לחילופין ככזו שמובילה להתפתחות וצמיחה- בהתאם להצלחה / אי הצלחה בפיתרון המשבר (Wells, 2005).

מחקרים שבדקו מוטיבציה לאבהות בקרב גברים הטרוסקסואלים, מצאו כי לעיתים קרובות גברים ידגישו את הגמול האישי או הפסיכולוגי בהבאת ילדים, כגון הגמול הרגשי שיש בקשר הורה-ילד, הנאה מילדים וסיפוק אישי (Langdridge, Connolly, & Sheeran, 2000; Langdridge, Sheeran, & Connolly, 2005). בנוסף לסיבות הפסיכולוגיות, נמצא שישנו מניע הקשור לתפקיד שילדים ממלאים. ילדים מבטיחים שהשולת המשפחתית תמשיך ומעבר לכך שההורה לא ישאר לבד (Dion, 1995; Langdridge et al., 2005). גורם מוטיבציה נוסף לאבהות נוגע ליחסים זוגיים. נמצא שבעיקר בקרב גברים הטרוסקסואלים, הרצון לאבהות נובע מתוך התחשבות ברצונה של בת זוגם להורות- זהו נסיון לשמר את מערכת היחסים הזוגית (Miller, 1994 בתוך Goldberg, Downing

חוקרים שונים ניסו להבין מה מניע הומוסקסואלים להפוך להורים. נטען כי הורות היא חוויה או עניין אנושי בסיסי בו עוסקים כל ההומוסקסואלים, גם אם רק כאפשרות שבסופו של דבר נפסלת (Hargarden & Llewelin, 1996). בשונה מההנחה הרווחת לפיה גברים הומוסקסואלים אינם מעוניינים בילדים ובהורות (Mallon, 2004), ניתן לאתר באוכלוסיית ההומוסקסואלים שיעורי מוטיבציה גבוהים לאבהות (Stacey, 2006). בישראל התגלו שיעורי מוטיבציה דומים בין גברים הומוסקסואלים לגברים הטרוסקסואלים (פרידלנדר, 2000). הספרות מצביעה על מניעים משותפים לאבהות בשתי קבוצות אלו. במחקרם של גולדברג, דאונינג ומויאר (Goldberg, Downing & Moyer, 2012), נמצא כי גברים הומוסקסואלים, בדומה להטרוסקסואלים מעוניינים להפוך להורים לטובת מימוש אישי וגמול פסיכולוגי; בשל הערכה גבוהה לקשר משפחתי הדוק ורצון לשחזר אותו בתא המשפחתי שיצרו לעצמם; בשל אהבה לילדים והנאה מהם; מאחר ובן הזוג מעוניין להיות הורה. עוד נמצא כי גברים הומוסקסואלים תופסים את חווית ההורות ככזו שהופכת אותם לנורמטיביים ורלוונטיים יותר בחברה ומאפשרת להם קבלה חברתית מלאה יותר (קמחי, 2010; Shonkwiler, 2008). היבט נוסף המהווה גורם מוטיבציוני להפוך להורה מתייחס לאינטימיות שקשר הורה-ילד מייצר. סטייסי (Stacey, 2006) מציינת כי לילדים יש את היכולת להעניק להוריהם חוויה של אינטימיות ואהבה, דבר המקבל משנה תוקף בעולם הפוסט מודרני שמאופיין בניכור ובבלבול. לצד המשותף בין גברים הומוסקסואלים והטרוסקסואלים בגורמי המוטיבציה לאבהות, ישנן גם מספר נקודות שוני. ברקוביץ' ומרזיליו (Berkowitz & Marsiglio, 2007) טבעו את המונח "מודעות רבייתית" (procreative consciousness) שמתייחס ליכולתו של אדם לתפוס את עצמו בכלים קוגניטיביים כאדם שמסוגל ליצור חיים ולדאוג להם. בהקשר זה טענה סטייסי (Stacey, 2006) כי עבור הומוסקסואלים יש פחות גירויים המעוררים את ה"מודעות הרבייתית" שלהם ושעשויים להוביל להתפתחות של מוטיבציה להורות. ברקוביץ' ומרזיליו (Berkowitz & Marsiglio, 2007), לעומת זאת, גורסים שהפוטנציאל ל"מודעות רבייתית" בקרב גברים הומוסקסואלים דומה מאד ואולי אף זהה לזה של גברים הטרוסקסואלים. יחד עם זאת, הם מציינים כי הקשיים המוסדיים, הציפיות החברתיות מגברים אלה שלא להפוך להורים והיעדר חקיקה, מביאים לכך שגברים הומוסקסואלים רבים יפסלו מראש את אופציית ההורות. פרידלנדר (2000) זיהה כאמור דמיון בין גברים הטרוסקסואלים להומוסקסואלים ברצון הבסיסי להיות אבות. עם זאת, הוא מצא הבדל במוטיבציות השליליות להורות, הקשורות בשיקולים המרחיקים את הגברים מהחלטה הסופית להפוך להורים. הגברים ההומוסקסואלים במחקרו העניקו משנה חשיבות לשיקולים השליליים בנוגע להורות. אבות הומוסקסואלים נתקלים באתגרים ייחודיים במסעם להורות (קמחי, 2010). הם נעים על ציר בין זהות חברתית מקובלת שזוכה לעידוד ("אבי") לבין זהות חברתית לא מוערכת

"הומוסקסואלי". מצב זה יוצר פעמים רבות מתח פנימי ובלבול (Bozett, 1989). הומוסקסואלים מרגישים את השלכות ההומופוביה וההטרסקסזים בכל רובד של חייהם, ובכלל זה בהורות שלהם (Blumenfeld, 1992). למרות שזוגיות הומוסקסואלית זוכה כיום ליותר קבלה חברתית, מחקרים מראים כי הלגיטימיות של הורות הומוסקסואלית מוטלת בספק (Couch, Camilleri & Ryan, 2006; Meyer, 2007; 2009). ילד הגדל במשפחה חד מינית מאתגר את ההנחה הרווחת שהתפתחות תקינה מחייבת זוג הורים משני המינים (Golombok, 2000). נראה שנשארות עמדות שליליות כלפי הורים בני אותו המין, למרות ממצאי המחקרים המצביעים כי להומואים (Bigner & Jacobson, 1989; Dunne, 2000) ולסביות (Patterson, 1992; Tasker, 2005) יש כישורים הוריים דומים לאלו של הורים הטרסקסואלים, וכי ילדים הגדלים במשפחות חד מיניות מתפתחים פסיכולוגית, אינטלקטואלית, התנהגותית ורגשית, בכיוונים חיוביים (Crowl et al. 2008; Golombok, 2000; Morse et al., 2007; Wainright & Patterson, 2009). למשל, במחקר אמריקאי נמצא כי הורים הומוסקסואלים נתפסו כפחות יציבים רגשית, כמספקים בית לא בטוח ומסוכן עבור הילד (Crawford & Solliday, 1996); נמצא שלמרות שאבות הומוסקסואלים יכולים להיתפס כבעלי איכויות חיוביות, התוצאות לילד הגדל עם הורים כאלה נתפסות כשליליות (McLeod, Crawford & Zechmeister, 1999). עוד נמצא כי הטרסקסואלים האמינו שילדים הגדלים לזוג הורים הומוסקסואלי יהיו בעלי סבירות גבוהה יותר לחוות בלבול בזהותם המינית וקשיים חברתיים (Morse et al., 2007). עם זאת, במחקר אוסטרלי נמצאו עמדות ליברליות כלפי הורות הומוסקסואלית וידע נרחב לסטודנטים הטרסקסואלים בנושא (Camilleri & Ryan, 2006). ההנחה התרבותית ההומופובית, על פיה הומוסקסואלים לא מתאימים להיות הורים, אשר מופנמת במידת מה גם אצל האבות עצמם, מביאה לכך שהורים אלה מצויים בתהליך ניטור עצמי קבוע ומופעלים מתוך מוטיבציה להוכיח את עצמם כהורים ראויים (Berkowitz & Marsiglio, 2007; Blumenfeld, 1992; Shonkwiler, 2008). אבות הומוסקסואלים עוברים תהליך של פירוק הנורמות והתפיסות המופנמות הללו, ובעיקר מפרקים את תפקיד ה"אב הקלאסי" מהיבטיו המגדריים. התהליך הזה מעורר דחק וכדי להשלימו נחוצים כוחות וגורמי תמיכה חיצוניים. במידה ותהליך הפירוק מושלם כהלכה, הוא נוסך באבות הללו תחושת חיוניות וכח (Schacher, Auerbach & Silverstein, 2005). לסיכום, נראה כי במוטיבציה לאבהות יש יותר נקודות דמיון מאשר שוני בין גברים הטרסקסואלים והומוסקסואלים. הכמיהה להורות היא תכונה אנושית, אשר חוצה את גבולות הנטייה המינית (Bergman et al., 2010; McCann & Delmonte, 2005).

1.5 הדגמים השונים להורות הומוסקסואלית

לאחר קבלת ההחלטה להפוך לאבות, זוגות הומוסקסואלים, המהווים את מושא המחקר הנוכחי,

נדרשים לבחון את המודלים ההוריים הנגישים עבורם ולהחליט על המודל שבאמצעותו יממשו את אבהותם (כהן-ארקין, 2011). בישראל, קיימים שלושה מודלים עיקריים דרכם יכולים גברים הומוסקסואלים לממש את הורותם: הורות משותפת עם אישה, אימוץ ופונדקאות (אורן, 2006; קמחי, 2010; Tuazon-McCheyne, 2010; Segal-Engelchin, Erera & Cwikel, 2005).

גברים הומוסקסואלים לוקחים בחשבון את היתרונות והחסרונות של כל מודל בבחירת המודל ההורי (אורן, 2006). אחד השיקולים שנמצאו כמשפיעים על הבחירה קשור להיבט הביולוגי. קרי, למידה בה חשוב לאבות לגדל ילד ביולוגי. אלו עם העדפה להורות הביולוגית בוחרים בין אבהות דרך הורות משותפת עם אישה לפונדקאות (אורן, 2006; Segal-Engelchin & O'Connor, 2002). שיקולים נוספים מתייחסים לתפיסות חברתיות המבטאות את הלך הרוח בחברה. מחקרים מראים שזוגות הומוסקסואלים נוטים לבחור במודל הורי ספציפי, תוך שהם מושפעים ממה נחשב לנורמטיבי יותר בחברה מבין האופציות העומדות בפניהם (אורן, 2006; Gross, 2006). כך, למשל, בשל תפיסות חברתיות מסורתיות של הורות, המבליטות את חשיבות האם בהתפתחותו של הילד, זוג הומוסקסואלי עלול להימנע מלבחור בדגמים ה"דו הוריים" הגבריים, כפי שנמצא במחקר ישראלי (אורן, 2006). עוד נמצא כי חקיקה שמפלה זוגות חד מיניים עלולה להשפיע על בחירת המודל ההורי (Gross, 2006). נמצא, למשל, כי במדינות שבהן הליכי אימוץ ופונדקאות הינם מחוץ לחוק עבור גברים הומוסקסואלים, הם נוטים לבחור במודל של הורות משותפת עם אישה (רוזנבלום ואחרים, 2010; Johnson & O'connor 2002; Gross, 2006).

להלן יפורטו שלושת הערוצים להורות העומדים לרשות גברים הומוסקסואלים בישראל:

1.5.1 הורות משותפת עם אישה

הורות משותפת היא מושג חדש יחסית המתקיים בחברה הישראלית כמו גם במדינות שונות בעולם. מדובר במערכת יחסים עניינית בין גבר ואישה, שאינם בני-זוג ואינם מנהלים משק בית משותף, אך החליטו להיות יחד הורים ביולוגיים לילד משותף. שני ההורים הביולוגיים ולעיתים בני זוגם נוטלים על עצמם אחריות מלאה על ילדם המשותף. הסטאטוס של הורה בהורות זו נוצר מתוך החלטה מודעת ומתוכננת מראש (רוזנבלום ואחרים, 2010).

מודל ההורות המשותפת מבוסס על הסכם משפטי בין האב והאם הביולוגיים, ובדומה למצבי גירושין מסתמך על הסכמי משמורת. ילדים במבנה משפחתי זה גדלים בשני בתים. כל בית מתפקד בנפרד ברמה היומיומית השוטפת, ומבחינה מעשית בכל אחד מהבתים יש לילד חדר, מיטה וחפצים אישיים (רוזנבלום ואחרים, 2010; אורן, 2006; Segal-Engelchin et al., 2005).

ישנן חלופות שונות של התקשרות במודל ההורות המשותפת: שותפות בהורות בין גבר הומו/ זוג הומואים לבין אישה לסבית/ סטרייטית, או זוג נשים לסביות. המשמעות היא שהמבנים ההוריים השונים עשויים להכיל מספר שונה של דמויות הוריות: מבנה דו הורי – למשל עם גבר הומוסקסואל ואישה לסבית; תלת הורי – למשל עם זוג הומוסקסואלים ואישה סטרייטית; או מרובע הורי- למשל עם זוג הומוסקסואלים וזוג לסביות (אורן, 2006; Gross, ; 2010; Golombok & Tasker, 2010; Segal- Engelchin et al., 2005). באשר למעמד החוקי והחברתי של ההורים במודל זה, מתקיימת אבחנה בין ההורים הביולוגיים ללא ביולוגיים: נראה כי ההורים הלא ביולוגיים הם חסרי מעמד אל מול ההורים הביולוגיים שמעמדם איתן ויציב (אורן, 2006).

בישראל הולך ומתפשט מודל ההורות המשותפת המושתת על התקשרות הורית בין אישה הטרוסקסואלית לגבר הומוסקסואל, המכונה מודל ה'הטרו-גיי' (Segal- Engelchin et.al, 2005). הבחירה במודל זה נפוצה בעיקר בקרב נשים הטרוסקסואליות יחידניות הנמצאות בסוף שנות השלושים שלהן ומעוניינות באב לילדיהן. בעבורן הבחירה במודל זה היא לרוב בגדר ברירת מחדל, תוך הכרה בכך שסיכויין למצוא גבר מתאים לנישואין הולך ופוחת. לכך מצטרפת הדאגה לפספס את חווית האמהות עקב השעון הביולוגי (סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל, 2010; Segal- Engelchin et.al, 2005). במדינות מערביות אחרות נפוצה יותר הורות משותפת בין הומואים לסביות (Erera, 2002; Gross,) (2006; McCann & Delmonte, 2005). ביטוי לחוסר השכיחות של מודל ההטרו-גיי בעולם הוא היעדר ההתייחסות המחקרית הישירה למשפחות מסוג זה במחקרים שנערכו בארצות אחרות.

מודל ההורות המשותפת דומה למשפחות דו גרעיניות הנוצרות בעקבות גירושין. דמיון זה בא לידי ביטוי במספר היבטים: בשני הדפוסים המשפחתיים הללו קיימת הפרדה בין זוגיות להורות; בשניהם נטל ההורות מתחלק בין שני ההורים הביולוגיים, זאת על אף שאינם חולקים משק בית משותף; במקרים רבים, בשניהם לילד יש בית מרכזי אצל אחד ההורים, בדרך כלל אצל האם (סגל-אנגלצ'ין ואחרים, 2010). לצד קווי דמיון אלה, קיימים גם מספר הבדלים בין מודל ההורות המשותפת לבין המודל המשפחתי שנוצר לאחר גירושין. ראשית, ההורות המשותפת איננה מושתתת על קשר זוגי קודם בין ההורים הביולוגיים, ולכן הילדים לא היו עדים לקונפליקטים זוגיים בין ההורים, שלרוב מאפיינים את הליך הגירושין. שנית, בהורות משותפת ההורים יוצרים את התא המשפחתי שלהם כמבנה דו גרעיני, בניגוד למשפחות הגרושות המתחילות כמבנה גרעיני אחד (סגל-אנגלצ'ין ואחרים, 2010; Segal- Engelchin et al., 2005).

נראה כי קיימים גם קווי דמיון בין מודל ההורות המשותפת לבין הדגם המשפחתי המסורתי, בו בני זוג הטרוסקסואלים מגדלים יחד את ילדיהם הביולוגיים במשק בית משותף. בשני מודלים משפחתיים אלו המשפחות מנוהלות על ידי שני הורים משני המגדרים, כאשר ההורים הביולוגיים הינם ההורים בפועל. עם זאת, מודל ההורות המשותפת שונה מהמודל המשפחתי המסורתי

מבחינת מספר הדמויות ההוריות העשויות להיות לילד. כמו כן, היחסים בין ההורים במודל ההורות המשותפת אינם מתבססים על אינטימיות זוגית, אלא ממוקדים בהורות.

נראה, איפוא, כי מודל ההורות המשותפת מושתת על שילוב בין דפוסי משפחה מסורתיים לבין דפוסי שאינם מסורתיים (סגל-אנגלצ'ין ואחרים, 2010; Gross, 2006). התרחבותה של תופעת ההורות המשותפת משקפת את הפתיחות הגוברת כלפי מגוון דפוסי משפחתיים בחברה הישראלית, אך בו בעת היא משקפת גם את התפיסה המסורתית הרואה את דגם המשפחתי האידיאלי כדגם הכולל אב ואם ביולוגיים, המגדלים יחד את ילדיהם (סגל-אנגלצ'ין ואחרים, 2010). עד כה נערכו מחקרים ספורים בלבד אודות הורות משותפת בין גברים הומוסקסואלים ונשים (אורן, 2006; Segal-Engelchin et al., 2005). יתכן והדבר נובע מהקושי לאמוד את היקף התופעה. בנוסף, יתכן והאינטראקציה המועטה יחסית של ההורים במשפחות אלו עם המוסדות החברתיים תורמת לתשומת הלב המחקרית המועטה המופנית כלפיהן (סגל-אנגלצ'ין ואחרים, 2010).

הספרות מצביעה על מספר גורמים הקשורים לבחירה של גברים הומוסקסואלים במודל ההורות המשותפת. אחד מהם הוא הגורם הביולוגי. אבות שבחרו בדגם זה ייחסו חשיבות רבה לפן הביולוגי, תוך שהדגישו את רצונם לגדל ילד ביולוגי (אורן, 2006; Segal-Engelchin et al., 2005; Erera & Segal-Engelchin, 2014). באשר לגורם החברתי, נראה כי התפיסות החברתיות הנפוצות כיום נשענות על מודלים מסורתיים של הורות, בהם מובלטת חשיבותה של האם בהתפתחות הילד. תפיסות אלו לא רואות בחיוב משפחות בעלות מבנה דו הורי גברי. מודל ההורות המשותפת מותאם יותר לנורמות החברתיות מאחר ובראשו עומדת גם דמות אמהית (אורן, 2006; Segal-Engelchin et al., 2005). ממחקרו של אורן (2006) עולה כי האבות שבחרו בדגם זה אימצו את התפיסות הללו בעצמם. הם טענו כי נוכחותה של דמות אמהית מהווה את 'טובת הילד' וכי הורים משני המגדרים מפחיתים את חריגותו החברתית של הילד. האמונה כי 'טובת הילד' מכתיבה שהילד יגדל עם הורים משני המגדרים נמצאה כגורם מרכזי בהחלטה להורות משותפת עם אישה גם במחקרן של אררה וסגל-אנגלצ'ין (Erera & Segal-Engelchin, 2014).

גורם נוסף הינו אמונה כי דמות האם היא חיונית בהתפתחות הילד. מחקרים מראים כי גברים הומוסקסואלים שבחרו בהורות משותפת עם אישה גרסו כי לנשים יש תכונות ייחודיות כאמהות, שגבר לעולם לא יוכל למלא. מן אינסטינקט "טבעי" לאמהות שנובע מחווית ההריון הביולוגי. לכן הם בוחרים להעניק לילד דמות אם (כהן-ארקין, 2011; Erera & Segal-Engelchin, 2014). מחקרו של כהן-ארקין (2011) על משמעות הבחירה במודל הורי עבור גברים הומוסקסואלים הצביע על גורם נוסף, הגורם המשפחתי. ממחקר זה עלה כי אבות שבחרו במודל ההורי של הורות משותפת עם אישה, עשו זאת בין השאר משום שחששו מהורות בלעדית. העדפתם להורות פחות אינטנסיבית התיישבה עם מבנה משפחתי שבו הנטל ההורי מתחלק עם השותפה ההורית.

מבחינת הגורם החוקי, אפשר לומר כי מודל ההורות המשותפת ביחס לשאר החלופות, הוא המודל הקל והנגיש ביותר למימוש. גם מההיבט החוקי-חברתי וגם מההיבט הטכני (אורן, 2006; אורן-פטיש, 2008; Gross, 2006). אל מול הדגמים האחרים, הדגם הנ"ל הוא הכלכלי ביותר ולא מצריך תהליכים ארוכי זמן באופן יחסי. נראה כי גברים הומוסקסואלים נוטים לבחור בדגם הנ"ל כאשר החלופות האחרות לא מתאפשרות (Gross, 2006).

1.5.2 אימוץ

בניגוד להורות ביולוגית אשר תלויה ברצונם ויכולתם של בני הזוג לבחור אם להביא לעולם ילד, אימוץ הוא הליך משפטי, אשר דורש את מעורבותן של מסגרות שונות להן יש שיקול דעת באשר למי ראוי להיות ההורה, איזה ילד ימסר לאימוץ וכיצד (רוזנבלום ואחרים, 2010). אימוץ מתייחס להליך בו הילד כבר נולד וקיים, ויש הורה/ הורים המעוניינים לקבל על הילד את כל החובות והזכויות ולהפוך בכך להוריו הטבעיים לכל דבר ועניין (ריבקין, 2010, רוזנבלום ואחרים, 2010). מסלול האימוץ הוא חברתי במהותו, מבחינה זו שהזוג נזקק למוסדות שהחברה הגדירה כמוסמכים לקבוע האם אותו זוג ראוי להיות הורים. תהליך אימוץ מערב היחשפות של הזוג לביקורת מקצועית ציבורית, הכוללת בדיקה של עמידתו בסטנדרטים פסיכולוגיים וסוציו אקונומיים שונים (Daniluk & Hurtig-Mitchel, 2003).

לאחרונה התרחשו תמורות מרחיקות לכת בתחום האימוץ, בעקבות מגמות חברתיות בכלל, ובעקבות שינויים במדיניות רווחת הילד בפרט. בישראל מסתמנת מגמה של ירידה בשיעור התינוקות שנמסרים לאימוץ בעקבות אמהות שנקלעו להריון בלתי מתוכנן, ומעוניינות למסור את ילדן לאימוץ. הירידה הזו קשורה בין השאר לשימוש נרחב יותר באמצעי מניעה, זמינות גבוהה יותר לפעולות שונות להפסקת הריון, ובשל השינוי בתפיסה החברתית ביחס לאמהות חד הוריות. לצד זאת, גדל מספר הילדים הנמסרים לאימוץ בצו בית משפט בשל הזנחה או התעללות. ילדים אלה מצויים במצב רגשי, התפתחותי ונפשי קשה (הירשפלד, 2010; ריבקין, 2010).

כפי שמתארת ליכטנשטיין (2010), האמוץ הבין ארצי בישראל הוסדר בשנת 1996, עת חתימתה של ישראל על אמנת האג בנושא. משמעות הליך זה היא שמדינות המכילות אוכלוסיה עניה, מוסרות לאימוץ תינוקות לאזרחי מדינות עשירות יותר, המוכנים לשלם סכום כסף רב עבור האימוץ. בישראל הליך זה מתאפשר רק על ידי פניה לעמותות המנסות לדאוג לטובת הילד וכיבוד זכויותיו (ליכטנשטיין, 2010; רוזנבלום ואחרים, 2010).

מבחינה סטטיסטית, מרבית המאמצים בעולם המערבי נוטים להשתייך לקבוצה התרבותית המרכזית, המתאפיינת בצבע עור בהיר ובמעמד סוציו אקונומי בינוני עד גבוה. חברי קבוצות שוליים ובהן בני מיעוטים, בני שכבות סוציו אקונומיות חלשות, וכן אוכלוסיות ההומוסקסואלים והלסביות

זוכים באופן משמעותי לאמץ פחות (Ryan, Pearlmuter & Groze, 2004). זאת על אף שהוכח זה מכבר כי הצלחת האימוץ תלויה במאזן בין המשאבים הזמינים וגורמי הדחק שמשפיעים על המשפחה, יותר מאשר מבנה ואופי המשפחה (Groze, 1996).

הנתונים הסטטיסטיים בארץ מראים כי מרבית האימוצים בשנים האחרונות נעשו מחוץ לגבולות ישראל. לחצים פוליטיים הביאו לכך שמדינות רבות סגרו את שעריהן בפני האימוץ הבין ארצי. התפתחות זו גרמה להתארכות זמן ההמתנה, ולעליית הגיל הממוצע של הילד שנמסר לאימוץ. נוסף לזאת, מדינות אלו כיום מסתייגות למסור ילדים להורים יחידניים ולגברים בפרט (הדר, 2013); ליכטנשטיין, 2010). רוב המדינות שמסרו ילדים לאימוץ, נמנעו למסור אותם לזוגות הומוסקסואלים.

הפן החוקי משפטי עבור גברים הומוסקסואלים מאמצים

כפי שמציין טריגר (2013), המשפט הוא זה שמכונן את ההורות בעולם המודרני. אדם נחשב להורה אם המשפט קובע שהוא הורה. המשפט מעצב את חוויותינו, משפיע על התרבות שלנו וכו'. לתפיסתנו, אין זה מקרי שהמאבק של הומוסקסואלים המבקשים להיות הורים הוא בראש ובראשונה משפטי ולא רק חברתי.

מדינות בודדות וביניהן בריטניה, דנמרק ושבדיה מאפשרות אימוץ להומוסקסואלים בדומה להטרוסקסואלים. סין היא המדינה המובילה בעולם במסירת ילדים לאימוץ חד מיני (רוזנבלום ופלג, 2007; Wells, 2005). עם זאת, יש לציין כי גם במדינות אלה, הומואים נאלצים להיאבק על קבלת זכויות שוות בנוגע לאימוץ. פעמים רבות זוגות הומואים רשאים לאמץ ילד רק לאחר שאף זוג הטרוסקסואלי אינו מעוניין לאמצו בשל גילו, מוצאו או מצבו הבריאותי (הדר, 2013; Golombok & Wells, 2005; Johnson & O'connor, 2002; Hicks, 2006; Tasker, 2010).

החוק בישראל קבע כי "אין אימוץ אלא על ידי איש ואישה; ואולם רשאי בית המשפט ליתן צו אימוץ למאמץ יחיד (1) אם בן זוגו הוא הורה המאומץ או אימץ אותו לפני כן; (2) אם הורי המאומץ נפטרו, והמאמץ הוא מקרובי המאומץ ובלתי נשוי". יחד עם זאת, בעקבות מספר עתירות משפטיות, פסק בית המשפט העליון בשנת 2008 כי גם זוגות הומוסקסואלים יוכלו לאמץ את ילדי בני זוגם, ואף להירשם כהוריהם הרשמיים. שנת 2008 היתה גם השנה בה הצהיר היועץ המשפטי לממשלה שזוגות הומוסקסואלים יכולים לפנות כזוג ולנסות לאמץ ילד בישראל. בפועל קיים תור ארוך של ממתנינים לאימוץ בארץ, וכל מקרה נבחן לגופו. עד כה לא הגיע אף זוג של גברים לשלב הבדיקה (הדר, 2009); רוזנבלום ואחרים, 2010). השירות למען הילד, שאמון על מסירת ילדים לאימוץ, עובד על פי מדרג בו זוגות חד מיניים נמצאים בתחתית (טריגר, 2013).

בשנים האחרונות גבר ישראלי לא זכה לאפשרות לאמץ ילד כמעט בשום מקום בעולם (אורן-

פטישי, 2008; הדר, 2009). האימוץ הפורמאלי בארץ נעשה רק על ידי אחד מבני הזוג שמוגדר על פי

החוק כ"אב חד הורי". זאת למרות שבפועל שני בני הזוג מגדלים את הילד במשפחה אחת, ושניהם

מגדירים עצמם כאבות בעלי חובות וזכויות שוות (אורן-פטישי, 2008).

נראה כי גברים הומוסקסואלים מאמצים נושאים מספר היבטים הייחודיים להם. בעוד רוב

המאמצים ההטרסקסואלים פונים למוצא של אימוץ לאחר שכל הנסיונות להביא ילדים ביולוגיים כשלו, הרי שהומוסקסואלים שאימצו עברו תהליך הפוך, ולרוב העדיפו את האימוץ כאופציה ראשונה ליצירת משפחה (Gianino, 2008 ; Wells, 2005). לפיכך, בשונה ממאמצים הטרסקסואלים, הם לא חווים אבל בתהליך האימוץ (Gianino, 2008). כמו כן, בשונה ממאמצים הטרסקסואלים אין ביכולתם לשחזר את הזוג הביולוגי המקורי, מעצם העובדה שהזוגיות שלהם היא חד מינית (Shonkwiler, 2008). במחקרו של קמחי (2010) על אבות גאים מאמצים בישראל, אותרה התכוונות גבוהה מצד האבות לכל אורך תהליך ההורות. התכוונות זו מתבטאת בהשקעת אנרגיה וחיבה יתרה החל משלב הפנטזיה וההרהורים על האופן בו יהפכו להורים ועד לשלב של ההתנהלות היומיומית עם ילדיהם ומול הסביבה. האימוץ נתפס עבורם כאתגר אשר אותו הם צולחים בעזרת המוטיבציה שלהם לאבהות.

נמצא כי הבחירה בערוץ האימוץ מושפעת מגורמים חברתיים ומוסריים (אורן-פטישי, 2008 ;

כהן ארקין, 2011 ; Gianino, 2008) וכי משפחות המוצא פחות ביקורתיות כלפי הומוסקסואלים שאימצו, מאחר והן רואות באימוץ מעשה אלטרואיסטי המיטיב עם הילדים שננטשו (Johnson, 2002) & O'connor). אפשר שגברים הומוסקסואלים בוחרים בערוץ האימוץ להורות משום שהוא נותן להם את ההזדמנות לעשות שינוי בחיי הילד, וכך הם יכולים לבטא את רצונם בהורות מתוך מניע אלטרואיסטי (Goldberg et al., 2012). הנחה זו נשענת על מחקרים על זוגות הטרסקסואלים בהם נמצא כי הבחירה לאמץ נבעה גם ממניע אלטרואיסטי (Cole, 2005 ; Rodger, Cummings, & Leschied, 2006).

שיקול נוסף לבחירה באימוץ הוא האפשרות למעורבות רציפה בחיי הילד, ללא חלוקה עם דמות הורית נוספת (אורן-פטישי, 2008). נוסף על כך, לפן החוקי בישראל יש חלק חשוב בבחירה בדגם זה על פני האחרים. במודל ההורות המשותפת ישנו סיכון לאי הסכמות מהותיות בין האם לאב (אורן, 2006 ; אורן-פטישי, 2008 ; Gross, 2006), כאשר קיימת עדיפות לאם במשפט הישראלי. היחס להורות משותפת נע בין הטרופיליה (מונח המתאר מצב בו קיימת דיעה קדומה הנובעת מאידיאליזציה של אידיאולוגיה מינית מסויימת, ובמקרה זה- ההטרסקסואלית) לבין הומופוביה כאשר יש סכסוך בין האם ההטרסקסואלית לאב ההומוסקסואל (טריגר, 2013). בישראל כיום הומוסקסואלים אינם יכולים להיעזר בפונדקאות על פי חוק. עקב כך רבים פונים לחו"ל ונאלצים להתמודד עם תשלומים גבוהים ביותר לצד פרוצדורה מורכבת (אורן-פטישי, 2008 ; רוזנבלום ואחרים, 2010 ; Lev, 2006). מאידך, יש לציין כי היו שנים בהן אימוץ עבור גברים הומוסקסואלים בישראל היה נגיש יותר (רוזנבלום ואחרים, 2010). כשבוחנים את הדגמים האחרים אל מול דגם האימוץ גם בהיבט החוקי,

1.5.3 פונדקאות

פונדקאות משמעה, הפריית ביצית של אישה בזרע של גבר והשתלת אותה ביצית לאחר שהופרתה, ברחם של אישה אחרת. האישה בעלת הרחם בה הושלת העובר מכונה אם פונדקאית. היא זו שנושאת את התינוק במשך ההריון, ולאחריו מוסרת אותו להורים המיועדים (רוזנבלום ואחרים, 2010; Lev, 2006).

קיימים שני סוגים של פונדקאות:

פונדקאות גנטית (מסורתית): פונדקאות בדרך זו מתרחשת כאשר הפונדקאית עוברת תהליך של הזרעה. היא מופרית על ידי הזרע של אחד מבני הזוג. בהסדר זה, האישה המופרית היא גם זו שנושאת את ההריון ובנוסף קשורה גנטי לילד (Bergman et al., 2010; Lev, 2006).

פונדקאות הריונית: מתרחשת כאשר ביצית של אישה אחרת (תורמת הביצית) מופרית במעבדה עם זרע של אחד מבני הזוג, על ידי שימוש בהפריה חוץ גופית- העובר שנוצר כתוצאה מהפריה זו מועבר לרחם של הפונדקאית. במקרה זה הפונדקאית שנושאת את ההריון אינה קשורה גנטית לילד (Bergman et al., 2010; Jadva, Murray, Lycett, MacCallum & Golombok, 2003).

פונדקאות הריונית הינה דרך מקובלת יותר על פני הפונדקאות הגנטית, בעיקר בשל הבעיות המשפטיות שעלולות לצוץ בפונדקאות גנטית ולאור הטכנולוגיה הרפואית שמאפשרת ניתוק בין הפונדקאית לתורמת הביצית. מעבר לכך, בחלק ממדינות העולם וישראל בתוכם- פונדקאות גנטית אסורה בחוק (רוזנבלום ואחרים, 2010; Lev, 2006).

באמצעות הליך הפונדקאות, בני הזוג ההטרוסקסואלים/ הומוסקסואלים, נחשבים להורים הבלעדיים של הילד. מרגע הלידה של התינוק, האחריות ההורית ניתנת לבני הזוג ולא לפונדקאית. הסתייעות בפונדקאית מחייבת הסכם מפורט בכתב בין הפונדקאית להורים המיועדים. ההסכם צריך להסדיר את התחייבות של ההורים כלפי הפונדקאית, ואת התחייבותה כלפיהם. ההסכם זה צריך לכלול התייחסות להליכי הכניסה להריון, למהלך ההריון וללידה. בישראל קיימת וועדה של משרד הבריאות, הבוחנת את הבקשות והסכמי הפונדקאות (רוזנבלום ואחרים, 2010; ליפקין וסממה, 2010).

הליך הפונדקאות טומן בחובו את הפוטנציאל לבעיות משפטיות רבות, בשל כך רבים מההורים המיועדים מעדיפים לעשות הליך זה בעזרת סוכנויות המסייעות בין השאר במציאת אם פונדקאית, יעוץ וגישור בין הצדדים, בדיקת האם הפונדקאית מבחינה פסיכולוגית ורפואית ועוד (רוזנבלום ואחרים, 2010; Lev, 2006).

הליך הפונדקאות שנוי במחלוקת אולי יותר מכל דגם אחר להורות שהזכר כאן. נראה שניתן למצוא מחקרים בעולם ובארץ התומכים בערוץ זה, לצד אלה המראים כי המחירים הנלווים לאקט הפונדקאות הינם גדולים מדי. בין המחקרים שמצודדים בפונדקאות מדובר על האפשרות להעניק ילד למשפחה שבראשה זוג חד מיני ובפרט לזוג גברים שעבורם הליך זה מורכב יותר; על הקשר המשמעותי שמתקיים בין ההורים ההומוסקסואלים שבחרים להתקשר עם אישה פונדקאית לשם הבאת ילד. המחקרים מראים כי הנשים הפונדקאיות פונות להליך זה פעמים רבות בשל הפן האלטרואיסטי שבו (Jadva et al, 2003; Lev, 2006; Bergman et al, 2010). למשל, במחקרה של תימן (Temen, 2006) על אמהות פונדקאיות בישראל, היא מצאה כי עבור הנשים ששימשו כפונדקאיות היתה זו החוויה המשמעותית ביותר בחייהן. חוויה שהן יצאו ממנה מועצמות, עם ערך עצמי ובתחושה שמכירים להן תודה. ההליך היווה עבורן הזדמנות לעשות אקט הירואי והיו גאות בכך שיצרו חיים לאלו שלא שפר מזלם.

מצד שני, כאמור, ישנם קולות רבים הטוענים לניצול הנשים הפונדקאיות. ביקורת נוקבת מגיעה מצידן של פמיניסטיות הטוענות למסחור האישה הפונדקאית על ידי קומודיפיקציה של הגוף האנושי והפיכתו לסחיר, מסחור הרפואה וניצול נשים (Shalev & Gooldin, 2006). מדובר רבות על ההשלכות המסכנות מבחינה בריאותית לפונדקאית, ביניהן החשיפה לטיפול הורמונלי, הסיכון בהריון מרובה עוברים ועוד (סממה, 2002; Gugucheva, 2010). נראה כי ישנו גם מחיר רגשי לפונדקאות. פונדקאיות מבצעות עבודה רגשית מורכבת על מנת להימנע מלהתקשר יתר על המידה לעובר, ולהצליח להיפרד מהילד (ליפקין וסממה, 2010).

למרות שהתפיסה הרווחת רואה את דמות הפונדקאית כאישה ענייה הנאלצת לעשות את ההליך לטובת הכסף, נראה כי מאפייניה של הפונדקאית בעולם המערבי מתייחסים לאישה לבנה, משכילה, אמא לילדים, שמרוויחה סכום כסף יחסית מועט עבור ההליך (Jadva et al, 2003; Lev, 2006). אלמנטים של ניצול עולים יותר בקרב מדינות עולם שלישי דוגמת הודו, שם נחשפים לקריאות של ניצול נשים עניות המבצעות את ההליך הפונדקאות שלא מתוך בחירה אישית ואכן נתקלים בשאלות אתיות רבות יותר (Riggs & Due, 2010; Malhotra, & Malhotra, 2009).

מעטים המחקרים שבחנו את תופעת האבות גאים הבוחרים בערוץ הפונדקאות להורות (Tuazon- McCheyne, 2010). אלו העוסקים בתופעה זו התייחסו להיבטים של ההשלכות האתיות (Riggs & Due, 2010) והמעבר להורות (Bergman et al, 2010). יתכן והמחקר המצומצם קשור להיות תופעת הפונדקאות חדשה יחסית.

הפן החוקי משפטי עבור גברים הומוסקסואלים הנעזרים בפונדקאות

חוק ההסכמים לנשיאת עוברים משנת 1996, המסדיר את ההליך הפונדקאות בישראל קובע

כי ההורים המיועדים צריכים להיות איש ואישה שהינם בני זוג (אלמגור-לוטן, 2012). קביעה זו משמעה שגברים הומוסקסואלים אינם מורשים על פי חוק להיעזר בהליך הפונדקאות בארץ (רוזנבלום ואחרים, 2010). כנגד חוק הפונדקאות במתכונת זו, בשנת 2010 הוגשה עתירה בידי בני זוג הומוסקסואלים שטענו לאפליה על כך שאינם יכולים להיעזר בפונדקאות בארץ. תולדה של עתירה זו היתה וועדת מור יוסף שקמה לבחון את תיקון חוק הפונדקאות (וינר-אומן, 2012). המלצות הוועדה הורו להשאיר את החוק על כנו ולאפשר רק לאיש ואישה שהינם בני זוג להיות הורים על ידי פונדקאות במתכונת כלכלית כפי שקיימת היום (לקבוצת הזכאים התווספו גם נשים שאינן נשואות ולא מסוגלות לשאת הריון בשל בעיה רפואית). לגברים ללא בנות זוג הומלץ על מסלול פונדקאות אלטרואיסטי (שם). כאמור, לא היתה התייחסות ישירה לאוכלוסית ההומואים המבקשים להיעזר בחוק הפונדקאות בארץ.

מאחר וערוץ הפונדקאות בארץ חסום בפני גברים הומוסקסואלים, הם נאלצים לפנות להליך

של פונדקאות בחו"ל. במצב כזה, הילד שיוולד לזוג גברים יוכר כילדו של האב הביולוגי, בעוד שהאב השני נדרש לאמצו (עמרם, 2009; רוזנבלום ואחרים, 2010). במידה ופונדקאות להומואים היתה מותרת בארץ ומתבצעת בישראל במקום בחו"ל, לא היה צורך באימוץ של הילד על ידי האב הלא ביולוגי- במצב כזה האב הלא ביולוגי היה אמור לקבל צו הורות באופן אוטומטי. לאחרונה ניתנה הוראה שיש צורך רק בצו הורות ולא אימוץ. עם זוגות הטרוסקסואלים שעוברים הליך פונדקאות לא קיימת דרישה כזו וההורים זוכים מיידית להכרה כהורי הילד. קיימת ביקורת רבה על אפליה זו שנובעת במידה רבה מ'הטרופיליה' (טריגר, 2013). המשפט הישראלי כביכול מכיר בהליך של הכרה בשני הגברים כהורי הילד (האחד כביולוגי והשני כמאמץ), אך בפועל הוא אינו מקל. קיימת תערובת של דינים מפלים ונהלים סמויים מהעין. דוגמה אחת היא "נוהל חו"ל" (כינוי שגור לפונדקאות חו"ל) שאינו כתוב בשום מקום- מה שהופך אותו ללא חוקי. החוק קובע כי נהלים צריכים להיות כתובים וזמינים לעיון (טריגר, 2013; מייזלס, 2013; הדר, 2013). גברים הומוסקסואלים נתקלים באפליה ובקשיים מסוג זה גם עתה. רק בתחילת השנה הנוכחית דווח על עשרות גברים הומוסקסואלים שנולדו להם תינוקות על ידי הליך הפונדקאות בתאילנד והיו מעוכבים שבועות ארוכים ללא דרכון ישראלי לילד שנולד- מה שמנע מהם לחזור ארצה איתנו. מאבק תקשורת- ציבורי- משפטי ממושך הביא בסופו של דבר להנפקת הדרכונים לילדים שנולדו (ליאור, 2014).

חוקי הפונדקאות משתנים ממדינה למדינה מבחינת האפשרות לשימוש בהליך זה וקהל היעד שרשאי לפנות אליו. מדינות מערביות שונות בעולם אסרו את השימוש בפונדקאות ככלל, ביניהן: צרפת, גרמניה, אוסטריה, שוויץ, איטליה, נורווגיה ושוודיה. אנגליה ואוסטרליה אסרו פונדקאות בתשלום, למעט החזרי הוצאות (וינר-אומן, 2012). מדינות דוגמת יוון ובריטניה, מאפשרות רק לזוגות הטרוסקסואלים, אזרחי המדינה, להיעזר בשירותי הפונדקאות- בדומה לישראל (רוזנבלום ואחרים, 2010). במדינות מסוימות באוסטרליה מתאפשר הדבר גם לזוגות הומוסקסואלים (Tuazon-

McCheyne, 2010). לעומת זאת, מדינות רבות בארה"ב מהוות דוגמה לחוק מתיר בנוגע לפונדקאות, כזה שמתאפשר לכל אדם, ללא קשר להאם הוא אזרח או בעל נטיה מינית כזו או אחרת (Murphy, 2013). נוסף לזאת, נראה כי במדינות בהן לא מוסדרת הפונדקאות בחקיקה, ההליך אפשרי לכלל הפונים. כך למשל בתאילנד וחלק ממדינות מזרח אירופה (רוזנבלום ואחרים, 2010).

בהקשר החקיקה בנושא הפונדקאות בארץ, נראה כי משפטנים שונים קוראים להסדרת הזכויות בנהלים כתובים בחוק ולא על ידי התנהלות שרירותית של פקידים, כפי שקורה לא פעם במצב הנוכחי (טריגר, 2013; הדר, 2013). מדינת ישראל רואה בפונדקאות חו"ל תופעה מתפשטת ונראה כי יש נסיון לעצור אותה. דוגמה לכך היא אזהרת המסע שיצאה בשנה שעברה מטעם משרד החוץ (משרד החוץ, 2013). ההודעה שפורסמה מזהירה את האזרחים המבקשים לקיים הליך פונדקאות בחו"ל, כי לא יקבלו עזרה במקרים של קושי בהבאת הילדים לישראל. בתגובה, ארגונים שונים של אבות גאים בישראל (עמותת "אבות גאים", חברת "תמוז" פונדקאות) התרעמו וציינו כי מדובר בהתנערות רשמית של המדינה (אבני, 2013). נראה כי הבעייתיות נובעת בין השאר מכך שבישראל אין חוק האוסר על פונדקאות בחו"ל ומצד שני אין חוק שמסדיר אותה (מייזלס, 2013). הטרנסקסואלים נפגעים פחות מאזרה זו שכן מתאפשר עבורם לקיים את הליך הפונדקאות גם בארץ, בניגוד להומוסקסואלים. ניתן איפוא לומר כי מתוך המדיניות של הממסד אפשר ללמוד על יחס החברה כלפי הורות הומוסקסואלית. ההצעה לתיקון חוק הפונדקאות כפי שהובאה בהמלצות וועדת מור יוסף, כמו גם אזהרת המסע שיצאה - ממשיכות להפלות במידה רבה זוגות הומוסקסואלים.

למשפחה של הומוסקסואלים הנוצרת על ידי הליך הפונדקאות ישנם קווי דמיון וקווי שוני אל מול המשפחה המסורתית. ראשית חשוב לציין כי כיום ערוץ זה, בדומה לערוץ ההורות המשותפת והאימוץ, הוא כזה שבו האבות הגאים הופכים להורים ממקום שבו כבר גיבשו זהות הומוסקסואלית ולעיתים גם זוגיות הומוסקסואלית וחיים "מחוץ לארון". אבות כאלה מכונים בספרות 'האבות הגאים החדשים' (Bergman et al., 2010; Mallon, 2004; Stacey, 2006), זאת לעומת הומוסקסואלים שהפכו בעבר לאבות במסגרת מערכות יחסים הטרנסקסואליות, התגרשו, ורק לאחר מכן גיבשו זהות הומוסקסואלית (Barrett & Robinson, 2000; Bergman et al., 2010).

באשר לקווי השוני בין הורות בהליך הפונדקאות להורות מסורתית, בערוץ הפונדקאות, בדומה לערוץ האימוץ, נוצרת משפחה שזוג גברים עומדים בראשה. מבחינה זו אפשר לומר כי חסרונה של האם במבנה המשפחתי מרחיק את המשפחה שנוצרת מהמשפחה המסורתית של אם-אב-ילד. אימוץ ופונדקאות, בשונה מהורות משותפת, הינם ערוצים בהם האם הביולוגית אינה שותפה לגידול הילד. נראה כי החברה מתקשה לקבל מודל זה של הורות שדמות האם נעדרת ממנו. מעבר לכך, דמות האב עדיין נתפסת כדמות הורית משנית לעומת דמות האם (Gross, 2006). הומוסקסואלים המביאים ילדים בעזרת פונדקאות מתמודדים עם יחס חברה שאינו תומך בבחירתם מאחר והמודל ההורי

האידיאלי עדיין נתפס כמודל הורי הכולל אב ואם (Tuazon-McCheyne, 2010).

באשר לנקודות הדמיון, בין הורות בהליך הפונדקאות להורות המסורתית, בדומה לערוץ האימוץ, נוגעת להרכב של זוג הורים שהביאו את ילדם מתוך יחסי אינטימיות וקרבה (Gross, 2006). מעבר לכך בערוץ זה הילד מתגורר בבית אחד וקיים קשר גנטי בין אחד ההורים לילד, בדומה למתקיים במשפחה מסורתית (Bergman et al., 2010).

בספרות מזהים מספר שיקולים לבחירה בערוץ הפונדקאות בקרב גברים הומוסקסואלים. נמצא כי הגורם המשפיע והמשמעותי ביותר מתייחס לפן הביולוגי. גברים הומוסקסואלים הבוחרים בערוץ זה נאחזים בקשר הביולוגי המובטח לילד (לפחות עבור אחד מהאבות). המחקרים הקיימים מראים כי דרך הליך הפונדקאות, הקשר הגנטי עבור גברים הומוסקסואלים וילדם מקבל משמעות של קרבת דם המהווה את היתרון הגדול ביותר (כהן-ארקין, 2011; Greenfeld & Seli, 2013; Dempsey, 2013; Riggs & Due, 2010; Murphy, 2011). הקשר הביולוגי שמשמר דרך ערוץ הפונדקאות ומהווה שיקול לבחירה, נראה גם בערוץ ההורות המשותפת עבור אבות הומוסקסואלים. מעבר לכך ישנו גם הרצון לגדל תינוק מיום היוולדו ובכך לנסות ולשלול התפתחות של טראומות ילדות כפי שלעיתים ניתן לצפות בערוץ האימוץ (Lev, 2006; Golombok & Tasker, 2010). כמו כן, ערוץ הפונדקאות נתפס כמאפשר יותר שליטה על תהליך ההריון וההיסטוריה הרפואית של האם לעומת ערוץ האימוץ (Lev, 2006).

גורם נוסף שנמצא כמהווה שיקול לבחירת הפונדקאות כערוץ להורות נוגע למבנה המשפחתי. מחקרים מראים כי בקרב גברים הומוסקסואלים הבוחרים בערוץ זה ישנו רצון לגדל את הילד במבנה משפחתי דו הורי ולא רב הורי, במשק בית יחיד. בערוץ הפונדקאות, כמו בערוץ האימוץ, נוצר מבנה משפחתי המובל על ידי שני האבות בלבד. זאת בניגוד למתרחש בערוץ ההורות המשותפת, הכולל אמא שיכולה להיתפס כ'צלע שלישית' (כהן-ארקין, 2011; עמרם, 2009; Gross, 2006). היבט נוסף כאמור, הוא הרצון להיות מעורב בחיי הילד באופן מלא ובצורה רציפה, מבלי ההכרח לחלוק אותו עם דמות הורית נוספת ובבית נוסף, כפי שקורה בערוץ ההורות המשותפת- שם הילד מתגורר אצל אימו כמחצית מהזמן (כהן-ארקין, 2011; Golombok & Tasker, 2010). כמו כן, קיים רצון לחוות את ההורות מהרגע בו נולד התינוק, מה שלא מתאפשר לרוב באימוץ מאחר והילד נמסר בגיל מאוחר יותר (Lev, 2006; Golombok & Tasker, 2010).

עוד עולה כי להיבט החוקי יש משקל מכריע באשר לבחירה בערוץ הפונדקאות. מחקרים שונים מראים כי היכן שיש היתר להליך הפונדקאות עבור גברים הומוסקסואלים, קיימת גם פניה גבוהה יותר לערוץ זה כפיתרון להורות. הדבר נכון במיוחד אם אימוץ לאוכלוסיה זו הוא אסור או בעייתי על פי חוק. במקרים כאלה פונדקאות יכולה להיות פתרון פשוט ונגיש יותר (Lev, 2006). עוד

נמצא כי במדינות בהן פונדקאות מותרת על פי חוק עבור גברים הומוסקסואלים, הם פחות נוטים לפנות לערוץ של הורות משותפת (Gross, 2006). נראה כי השיקול לבחירה בערוץ ההורות של פונדקאות או אימוץ נובע בין השאר משינויים שחלו ברחבי העולם בחוקי הפונדקאות והאימוץ, אשר פתחו או סגרו את האפשרויות עבור גברים הומוסקסואלים (כהן-ארקין, 2011).

לסיכום, מבט השוואתי על מאפייניהם של שלושת הדגמים מראה כי: הורות משותפת דומה לדגם המשפחתי המסורתי במובן זה ששני ההורים הביולוגיים נוכחים בחיי הילד; אימוץ, נתפס כאקט אלטרואיסטי של האבות המאמצים מחד, ומנגד זהו דגם המייתר את דמות האם; פונדקאות, המהווה ערוץ נוסף בו האם הביולוגית אינה שותפה לגידול הילד, עלולה ליצור אנטגוניזם אצל הטרנסקסואלים, בשל התפיסה לפיה, גברים הומוסקסואלים הבוחרים בערוץ זה לא מנסים לפצות על אורח חייהם ההומוסקסואלי (בשונה אולי מהבחירה באימוץ הנתפסת כמעשה אלטרואיסטי). הנחת המוצא של המחקר היא כי למאפיינים הייחודיים של כל אחד משלושת הדגמים עשויה להיות השפעה על עמדות ציבור הטרנסקסואלים כלפיהם.

1.6 גורמים הקשורים לעמדות שליליות כלפי הומוסקסואלים והורות הומוסקסואלית

בהשוואה לעבר, נראה כי העמדות כלפי הומוסקסואליות הפכו למקבלות יותר. זאת במידה רבה בשל תנועות לשחרור הומואים ולסביות, המקדמות שוויון זכויות. מחקרים מהשנים האחרונות מצביעים על מגמה של עמדות חיוביות יותר כלפי הומוסקסואליות ברחבי העולם המערבי. כך למשל מדווח במחקרים אמריקאים ואוסטרליים (Camilleri & Ryan, 2006; Crawford & Solliday, 1996; Kelley, 2001). מגמה זו נכונה גם בישראל ונראה כי המודעות הציבורית להומוסקסואליות נמצאת בעליה (Kama, 2005; פרידלנדר, 2000). אחד הביטויים ליחס המקבל יותר כלפי הומוסקסואלים בישראל הוא חקיקת חוקים המקדמים את מעמדם של הומואים ולסביות לשוויון זכויות בחברה (שילה, 2009).

לצד השיפור בעמדות כלפי הומוסקסואלים מצד הציבור הכללי, עדיין קיימים ביטויים של אפליה, סטיגמה ודיעות קדומות לעברם בארץ ובעולם (שילה, 2007; שילה, 2009; Camilleri & Ryan, 2006). מחקרים שבדקו את עמדות החברה כלפי הומואים, גרסו בין השאר כי חלק ניכר מהקשיים שחווים הומואים נעוץ ביחס החברה כלפיהם כמיעוט, וכולל בתוכו גם את העמדות השליליות לנטיה מינית הומוסקסואלית (שילה, 2009; Blum & Fretzing, 1997).

כפי שהוזכר קודם לכן, יחס החברה כלפי הומוסקסואליות ככלל והורות הומוסקסואלית בפרט נשען במידה רבה על מושגים כגון הומופוביה והטרנסקסיוזם. שני המושגים הללו הם תופעות שכיחות גם בחברה של ימינו. דרך התבוננות במוסדות המדינה, הדת, המשפט והתקשורת, ניתן לראות

ביטוי להם הן ברמת הפרט והן ברמה החברתית, כאשר ההיררכיה המונהגת מציבה את כל מה שהומוסקסואלי כפחות לעומת ההטרוסקסואלי (אורן, 2006; Herek, 2004; Ben-Ari, 2001).

עם הוצאת ההומוסקסואליות כפסיכופתולוגיה מספר האבחנות האמריקאי למחלות נפשיות

(ה-DSM) בשנת 1973 (Herek, 2004; Minton, 2002), החלו מחקרים שונים לבחון באופן אמפירי את העמדות כלפי הומוסקסואליות (שילה, 2009). עתה הומוסקסואליות הפכה מושא למחקר מעצם היותה תופעה חברתית חדשה שכבר לא תוייגה כמחלה, והיתה חשיבות לבדוק את יחס החברה כלפיה (Herek, 2004).

מחקרים שונים הצביעו על מספר גורמים המנבאים עמדות שליליות כלפי הומוסקסואליות.

באשר לעמדות כלפי הומוסקסואלים, נבדקו משתנים פסיכולוגיים כגון רמת הומופוביה. הומופוביה, כפי שפורט קודם לכן, מתייחסת לגישות השליליות כלפי הומואים ולסביות (Sears & Williams, 1997). רמת הומופוביה גבוהה יותר נקשרה עם עמדות שליליות יותר כלפי הומואים (שילה, Camilleri, 2007; Morse et al., 2009; Lim & Johnson, 2001; Herek, 2004; Ryan, 2006). תחושת ההומופוביה המוכללת בחברה משקפת את ההתחייבות המתמשכת של רוב החברות לזהויות הקונבנציונאליות שמבוססות על פי רוב על מבנה משפחתי מסורתי ומלוות בתפיסות מגדר סטריאוטיפיות של גברים ונשים. לכן, אנשים שלא מחזיקים בזהויות המקובלות דוגמת הומוסקסואלים, מוקעים החוצה (Herek, 1984 בתוך Morse et al, 2007).

סוג נוסף של משתנים שנבדקו מתייחס למשתנים דמוגרפיים של מין, רמת דתיות, גיל, רמת השכלה ומקום מגורים. במחקרם על עמדות הציבור האמריקאי מצאו היקס ולי (Hicks & Lee, 2006) כי מין הינו מנבא עבור עמדות שליליות כלפי הומוסקסואליות. מחקרים מצאו כי גברים מחזיקים בעמדות שליליות יותר כלפי הומואים ולסביות בהשוואה לנשים (Evans, 1996; LaMar & Kite, 1998). גם במחקריהם של הרק (Herek, 2002) ורוזנברג (Hinrichs & Rosenberg, 2002) נמצא כי קיים פער בין גברים לנשים: נשים הטרוסקסואליות לעומת גברים הטרוסקסואלים, נטו להיות מקבלות יותר כלפי הומוסקסואלים.

באשר למשתנה של רמת דתיות, קלי (Kelley, 2001) שעשה מחקר בקרב 29 אומות שונות בעולם בנוגע לעמדות כלפי הומוסקסואליות, קבע כי רמת דתיות הינה בעלת השפעה משמעותית ביחס להומוסקסואליות כאשר אומות לא דתיות, דוגמת הולנד, הן יותר סובלניות להומוסקסואליות, לעומת אומות דתיות יותר, דוגמת צ'ילה, המפגינות חוסר סובלנות. מחקרים נוספים מצאו כי רמות גבוהות יותר של דתיות משפיעות באופן שלילי על עמדות כלפי הומואים (Blackwell et al., 2006; Wilson & Huff, 2001).

באשר למשתנה של גיל, נראה כי קיים קונצנזוס כללי בין חוקרים לכך שעמדות שליליות

Hicks & Lee, ; 2009, שילה,) יותר גיל מבוגר יותר (שילה, 2009, Hicks & Lee, ; 2009, קונצנזוס זה נשען על מחקרים שמצאו רמה גבוהה של הומופוביה ככל שגיל האנשים עלה (2006). (Blackwell et al, 2006; Herek, 1993). ההנחה היא שככל שהגיל עולה, כך גם גוברים סוגים שונים של סטריאוטיפים ואמונות שליליות כלפי הומוסקסואלים (Finlay & Walther, 2003; Lewis, 2003).

באשר למשתנה של רמת השכלה, מספר מחקרים דיווחו על מתאם שלילי בין השכלה לרמת הומופוביה: ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר, כך רמת ההומופוביה פוחתת (Blackwell et al., 2006). (Herek, 1993; Herek, 2002). הרושם המתקבל בהקשר זה הוא שככל שרמת ההשכלה עולה, כך פחדים וסטריאוטיפים כלפי הומוסקסואלים פוחתים (Battle & Lemelle, 2002; Lewis, 2003).

מהספרות עולה כי גם המשתנה של מקום מגורים, מהווה מנבא לעמדות כלפי הומוסקסואלים. כך, במחקרים שונים נמצאה קורלציה בין אזור המגורים לרמת הומופוביה: מגורים בפריפריה השפיעו באופן שלילי על עמדות כלפי הומואים (Herek, 2000; Marsiglio, 1993; Morse et al., 2007), לעומת מגורים בעיר.

בנוסף למשתנים הפסיכולוגיים והדמוגרפיים, נבדקו גם משתנים חברתיים כמו היכרות עם הומואים ולסביות ותפיסת תפקידי מגדר. מחקרים הראו כי לבעלי מגע מועט עם הומואים ולסביות החיים מחוץ לארון, יש עמדות יותר שליליות כלפיהם (Bowen & Bourgeois, 2001; Malley & Tasker, 2004). ממצא זה מתיישב עם השערת המגע של אלפורט (Allport, 1954) (Allport's contact hypothesis) הגורסת כי אדם המנהל קשר חברתי עם אנשים, כולל חברים מקבוצות מיעוט, יפחית את עמדותיו השליליות כלפי אותו מיעוט. ואכן, מספר לא מבוטל של מחקרים הראו כי עצם ההיכרות של גברים ונשים הטרוסקסואלים עם הומוסקסואלים, בין אם בצורה חברתית, כבן משפחה, או כקולגה, מביאה להתפתחות של עמדות חיוביות כלפי הומואים ולסביות (Finlay & Morrow, 2000; Walther, 2003; Lewis, 2003).

באשר למשתנה של תפיסת תפקידי מגדר, מחקרים שונים מצאו קשר בין תפיסה סטריאוטיפית של תפקידי מגדר להומופוביה (Polimeni, Hardie & Buzwell, 2000; Schope & Eliason, 2003). במחקרם של אלדן ופרקר (Alden & Parker, 2005) נמצא כי תפיסתם של הטרוסקסואלים לגבי פשעי שנאה כנגד הומוסקסואלים מושפעת מהומופוביה ותפיסת תפקידי מגדר. אנשים שהחזיקו בעמדות הומופוביות ותפיסות מגדר שמרניות הביעו עמדות שליליות כלפי הקורבנות ההומוסקסואלים.

לצד משתנים שנמצאו כמנבאים עמדות שליליות להומוסקסואליות בכלל, הספרות מצביעה גם על משתנים שנמצאו כמנבאים עמדות להורות הומוסקסואלית באופן ספציפי. נראה כי חלק מהמשתנים זהים, אך קיימים גם משתנים ייחודיים. יש לומר כי קיימים מחקרים רבים יותר על

עמדות כלפי הומוסקסואליות והמשתנים המנבאים אותן לעומת עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית.

סביר שהפער הזה טמון בהיותה של ההורות ההומוסקסואלית תופעה יחסית חדשה.

באשר לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, נבדק *המשתנה הפסיכולוגי של הומופוביה*.

כאמור, למרות ממצאים אמפיריים חיוביים רבים שמראים כי היכולת ההורית של הומואים ולסביות

לא פחותה מזו של הטרוסקסואלים, עדיין רווחות תפיסות שליליות בקרב האוכלוסייה

ההטרוסקסואלית כלפי הורים הומוסקסואלים. נראה שחלק מהמקור לתפיסה זו נובע מהומופוביה.

רמה גבוהה של הומופוביה נקשרה עם תפיסה שלילית לגבי היכולת ההורית של הומוסקסואלים

(Morse et al., 2007). שני מחקרי מפתח שנערכו בארצות הברית חקרו את העמדות כלפי הורות

הומוסקסואלית ומצאו עמדות שליליות כלפי הורות הומוסקסואלית, שבאו לידי ביטוי באמונות כגון

האמונה שהזוג ההומוסקסואלי יספק בית לא בטוח ואף מסוכן לילד; שילד הגדל עם זוג הורים גברים

יחווה בלבול באשר לזהותו המינית; שהילד יחווה מצוקה נפשית וחברתית (Crawford &

Solliday, 1996; McLeod et al., 1999). מחקר נורבגי שבחן את האמונות כלפי הורות

הומוסקסואלית מצא כי עמדות שליליות להורות שכזו הוסברו בעיקרן על ידי דאגה לרווחתם של

הילדים הגדלים במשקי בית חד מיניים (Hollekim, Slaatten & Anderssen, 2011). מחקריה של

קלארק (Clarke, 2001, 2005) על האמונות הרווחות כנגד הורות הומוסקסואלית באנגליה מהווים גם

הם תימוכין לכך שאמונות אלה כאמור, נשענות, בין השאר, על הנחות הומופוביות.

משתנים נוספים שנבדקו הם *משתנים דמוגרפיים* כגון: רמת דתיות והורות למספר ילדים.

נמצא כי רמות גבוהות יותר של דתיות משפיעות באופן שלילי על עמדות כלפי הומואים ויכולתם לגדל

ילדים (Blackwell et al., 2006; Wilson & Huff, 2001). זהות דתית נמצאה כבעלת השפעה חברתית

ומקצועית על העמדות כלפי הבאת ילדים במסגרת הורות חד מינית (Finlay & Walther, 2003; Lewis,

2003). מחקר נוסף שמצא קשר בין רמת דתיות לניבוי של עמדות שליליות כלפי הורות הומוסקסואלית

היה מחקרם של הולקים ועמיתיה (Hollekim et al., 2011) שמצא כי אנשים בעלי זיקה לדת נטו יותר

להאמין שהורים הומוסקסואלים אינם זכאים לאותן הזכויות שיש להורים הטרוסקסואלים.

מחקרם של מורס ועמיתיה (Morse et al., 2007) על עמדותיהם של הטרוסקסואלים כלפי

הורות חד מינית כלל בין המשתנים הדמוגרפיים את מספר הילדים שיש לאדם. במחקר זה נמצא כי

משתתפים שהיו הורים לפחות ילדים הביעו עמדות שליליות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית. ממצא

מעניין הוא שההבחנה הדיכוטומית בין האם האדם הוא הורה או אינו הורה לא נמצאה כמנבא, אלא

מספר הילדים שיש לאדם באופן ספציפי. יתכן כי משתתפים שלהם היו יותר ילדים, הבינו מנסיונם

האישי כי התנהגותו של הילד (החיובית או השלילית) לא משקפת בהכרח את היכולת ההורית.

תפיסת תפקידי מגדר סטריאוטיפית הוזכרה לעיל בהקשר של עמדות שליליות כלפי

הומוסקסואליות (Polimeni, Hardie & Buzwell, 2000; Schope & Eliason, 2003). בשל מחקרים קודמים שהצביעו על הקשר האמור, ומשום שתפיסה זו משקפת תפיסה שמרנית יותר, ניתן להניח כי ימצא קשר בין משתנה זה לעמדות שליליות כלפי הורות הומוסקסואלית.

למיטב ידיעתי, לא נעשה עד כה מחקר הבוחן את העמדות של הציבור ההטרוסקסואלי כלפי הורות הומוסקסואלית בישראל. לאור תופעת ה"בייבי בוס" בקהילת ההומואים בישראל חשוב לבדוק מהן עמדות אוכלוסיית הרוב ההטרוסקסואלית כלפי הורות הומוסקסואלית. זאת מאחר ותפיסות הרוב משפיעות על מעצבי מדיניות בקביעת אספקטים כלכליים וחוקיים הנוגעים לאוכלוסיות מיעוט כגון הורים הומואים. למיטב ידיעתי, עד כה גם לא נעשה אף מחקר אשר בדק באופן ישיר עמדות כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית בקרב האוכלוסייה ההטרוסקסואלית. מחקר זה מחדש בהיותו המחקר הראשון בארץ ובעולם הבדק באופן השוואתי את עמדות האוכלוסייה ההטרוסקסואלית כלפי שלושת הדגמים השונים של הורות הומוסקסואלית.

למחקר הנוכחי שלוש מטרות: 1. בדיקת העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בכלל. 2. בדיקת העמדות כלפי שלושת דגמי ההורות ההומוסקסואלית: הורות משותפת עם אישה, אימוץ ופונדקאות. 3. בדיקת הגורמים המנבאים עמדות אלה.

השערות המחקר:

1. עמדות כלפי הורות הטרוסקסואלית יהיו חיוביות יותר מעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, בכל אחד מדגמי ההורות.
2. עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם של הורות משותפת יהיו החיוביות ביותר, לאחריהן אימוץ, ולאחר מכן פונדקאות, בהתאמה.
3. עמדות חיוביות כלפי דגם ההורות המשותפת ינובאו על ידי הסכמה עם התפיסה לפיה לאמא יש תפקיד מרכזי בחיי הילד והתפיסה לפיה ילד זקוק לגדול עם דמויות הוריות משני מגדרים.
4. עמדות חיוביות כלפי דגם האימוץ ינובאו על ידי הסכמה עם התפיסה לפיה ילד זקוק לגדול בבית אחד והתפיסה לפיה אימוץ הוא צעד אלטרואיסטי.
5. עמדות חיוביות כלפי דגם הפונדקאות ינובאו על ידי הסכמה עם התפיסה לפיה קשר ביולוגי לילד הוא חשוב והתפיסה לפיה ילד זקוק לגדול בבית אחד.

השערות משניות:

המשתנים רמת הומופוביה, היכרות עם הומואים, תפיסת תפקידי מגדר והמשתנים הדמוגרפיים של מין, גיל, רמת השכלה, רמת דתיות, מספר ילדים ומקום מגורים ינבאו עמדות כלפי הורות

2. שיטת המחקר

2.1 המדגם

אוכלוסיית המחקר כללה 360 משתתפים, 120 גברים ו-240 נשים, בטווח הגילאים 19-69 ($M=34.95$, $SD=10.04$). כולם הטרוסקסואלים. קריטריונים להכללה במחקר היו גברים ונשים מגיל

18 ומעלה המגדירים עצמם כהטרוסקסואלים.

התפלגות משתתפי המחקר על פי המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים מוצגת בלוח 1.

לוח 1: התפלגות משתתפי המחקר על פי המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים ($N=360$).

משתנה	ערכים	N (%)
מין	זכר	120 (33.3%)
	נקבה	240 (66.6%)
השכלה	יסודית	1 (0.3%)
	תיכונית	44 (12.2%)
	על תיכונית	31 (8.6%)
	אקדמית	284 (78.9%)
רמת דתיות	חילונית	290 (80.6%)
	מסורתית	37 (10.3%)
	דתיה	33 (9.2%)
מקום מגורים	תל אביב	83 (23.1%)
	שאר חלקי הארץ	277 (76.9%)
היכרות עם הומואים	טובה מאד	128 (35.6%)
	טובה	108 (30%)
	בינונית	77 (21.4%)
	מועטה	39 (10.8%)
	אין היכרות	8 (2.2%)
האם הורה	כן	192 (53.3%)
	לא	168 (46.7%)
מספר ילדים	0	168 (46.7%)
	1	70 (19.4%)
	2	65 (18.1%)
	3	39 (10.8%)

N (%)	ערכים	משתנה
18 (5%)	יותר מ-3	

מלוח 1 עולה כי מרבית משתתפי המחקר היו נשים (66.6%) בעלות השכלה אקדמית (78.9%) וחילונית (80.6%). למעלה ממחצית משתתפי המחקר היו הורים: מספר הילדים נע בין אחד לשלושה ילדים ומעלה (19.4%, 18.1%, 10.8% ו-5% בהתאמה). כרבע מהמשתתפים (23.1%) מתגוררים בתל אביב, לעומת 76.9% המתגוררים בשאר חלקי הארץ. באשר למשתנה של היכרות עם הומואים, כשליש המשתתפים (35.6%) ציינו כי יש להם היכרות טובה מאד עם הומואים, מעט פחות (30%) עם היכרות טובה, והיתר עם היכרות בינונית, מועטה וללא היכרות כלל (21.4%, 10.8% ו-2.2% בהתאמה).

לצורך מילוי שאלון המחקר, המדגם חולק ל-6 קבוצות, כאשר לא נמצא הבדל מובהק בין הקבוצות במאפיינים הדמוגרפים.

2.2 כלי המחקר

2.2.1 שאלון לדירוג זוגות (Couples Rating Questionnaire : CRQ)

שאלון זה בדק עמדות כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית. השאלון פותח במקור על ידי קרופורד וסולידיי (Crawford & Solliday, 1996) לצורך מחקר שבדק עמדות ביחס להתאמה של זוגות הומוסקסואלים לאימוץ. החוקרים הציגו תיאור מקרה שלגביו המשיבים נתבקשו לדרג את התאמת הזוג המתואר. החוקרים מצאו לשאלון מהימנות פנימית של $\alpha = 0.73$. השאלון תורגם לעברית לצורך המחקר הנוכחי ועבר אדפטציה כך שיתאים לתיאור שלושת הדגמים של הורות הומוסקסואלית. שאלון זה כלל 5 פריטים להערכת הזוגות המוצגים בתיאורי המקרה. שאלה אחת שהתאימה יותר למקרה של אימוץ, שונתה כך שתאים לכל המקרים. פריטים לדוגמה מהשאלון: "הזוג יוכל לספק לילד את כל צרכיו הרגשיים"; "הבית של הזוג מסוכן עבור הילד". ששת תיאורי המקרה (ראה בנספחים) בהם נעשה שימוש במחקר הנוכחי: (1) תיאור זוג הומואים המגדלים ילד דרך הורות משותפת. (2) תיאור זוג הומואים המגדלים ילד דרך אימוץ, (3) תיאור זוג הומואים המגדלים ילד דרך פונדקאות. תיאורי מקרה 4-6, תיארו סיטואציות זהות בהתאמה, עם השינוי של זוג סטרייטים במקום הומואים, ושימוש בקבוצת ביקורת. יש לציין כי נעשה שימוש בפיילוט אשר נבדק על 125 נבדקים ובו התקבלה מהימנות פנימית של $\alpha = 0.88$. המשתתפים נתבקשו לציין את מידת הסכמתם ביחס לכל פריט על פני סולם בעל 5 דרגות (1- מסכים בהחלט, 5- לא מסכים בהחלט), כאשר ציון כולל גבוה בשאלון משמעו עמדה חיובית יותר לזוג המוצג בתיאור המקרה. בבדיקת מהימנות השאלון במחקר הכולל נמצא מקדם מהימנות $\alpha = 0.80$.

2.2.2 שאלות הבדקות תפיסות ביחס לטובת הילד

לבחינת עמדות ביחס לטובת הילד חוברו 5 היגדים בהסתמך על מחקריהם של (כהן ארקין, 2011; סגל-אנגלצין ואחרים, 2010; Johnson O`connor, 2002; Golombok & Tasker, 2010; Gross, 2006).

משתתפי המחקר דרגו את מידת הסכמתם ביחס לכל היגד בסולם בעל 5 דרגות (1- מסכים בהחלט, 5- לא מסכים בהחלט). פריטים לדוגמא: "ילד צריך דמויות הוריות משני המגדרים"; "קשר ביולוגי לילד אינו חשוב".

2.2.3 שאלון עמדות לגבי תפקידי מגדר (Occupation activities & Traits - Attitude Measure)

(:OAT-AM

לבדיקת עמדות סטריאוטיפיות כלפי תפקידי מגדר נעשה שימוש בשאלון שנבנה על ידי ליבן וביגלר (Liben & Bigler, 2006) ופותח ותוקף בארץ על ידי שכנר (Shechner, 2007). לשאלון זה מצאו החוקרים מהימנות פנימית של $\alpha = 0.72$. זהו שאלון שהותאם לתרבות הישראלית וכולל 3 עולמות תוכן (מקצועות, פעילויות ותכונות) שנמדדים לדירוג עמדות כלפי אחרים. במחקר זה נעשה שימוש רק בחלק של השאלון המתיחס לפעילויות. התאפשר לעשות כן מאחר והמתאמים בין החלקים השונים גבוהים. חלק זה כולל 25 פריטים המייצגים פעילויות שונות. המשתתפים התבקשו לדרג מי לדעתם אמור לעסוק בפעילות המוצגת (1- רק גברים, 5- רק נשים). ציון נמוך (3.4 ומטה) נחשב לעיסוק גברי, ציון גבוה (4.6 ומעלה) נחשב לעיסוק נשי והשאר נחשבים לעיסוקים נטרליים. הציון שהתקבל עבור משתנה זה חושב על ידי ממוצע הציונים למקצועות הנשיים פחות ממוצע הציונים למקצועות הגבריים. ככל שהפער גדול יותר, כך קיימת תפיסת תפקידי מגדר יותר סטריאוטיפית. פריטים לדוגמא: "בניית דגמים של מטוסים"; "גיהוץ בגדים".

2.2.4 שאלון ההומופוביה ('Index of Homophobia')

לבדיקת רמת ההומופוביה של האדם נעשה שימוש בשאלון שנבנה על ידי הדסון וריקט (Hudson & Ricketts, 1980) ופותח ותוקף מאוחר יותר על ידי אדמס, רייט ולור (Lohr, 1996) & Adams, Wright. השאלון תורגם לעברית על ידי פיין (Fein, 2014). לנוסח המקורי של השאלון נמצאה מהימנות פנימית גבוהה, $\alpha = 0.95$. זהו שאלון של 25 פריטים המייצגים את המימדים של ההומופוביה (הימנעות, תוקפנות, קוגניציות). המשתתפים התבקשו לדרג את מידת הסכמתם ביחס לכל היגד בסולם בעל 5 דרגות (1- מסכים בהחלט, 5- לא מסכים בהחלט). הציון לרמת ההומופוביה חושב על ידי ממוצע תשובות המשתתפים לשאלות. ציון נמוך משמעו רמת ההומופוביה נמוכה. מהימנות השאלון שנמצאה במחקר הנוכחי היא $\alpha = 0.91$.

2.2.5 נטייה מינית

לצורך הבחנה בין הטרוסקסואלים להומוסקסואלים וניפוי הנבדקים שאינם הטרוסקסואלים נעשה שימוש בסקאלת קינזי (Kinsey Scale, 1948/1998). משתתפי המחקר נשאלו "למי אתה נמשך מינית?". המשתתפים התבקשו לדרג את מידת הסכמתם ביחס לכל היגד בסולם בעל 6 דרגות (0- לנשים בלבד, 6- לגברים בלבד).

שאלון זה בדק משתנים דמוגרפיים כגון: גיל, מין, מקום מגורים, רמת השכלה, רמת דתיות, האם האדם הורה ולכמה ילדים. בנוסף, השאלון בדק מידת היכרות עם הומואים.

2.3 הליך המחקר

שאלוני המחקר הועברו למשתתפים בין החודשים דצמבר 2013 ומרץ 2014.

בשלב הראשון נערך מחקר פיילוט, שכלל כ-80 אנשים, במטרה לבחון את בהירות השאלות כמו גם את תוקפן ומהימנותן. החוקר העביר שאלונים ברכבת ישראל בקו שבין באר שבע לתל אביב; במקומות עבודה שונים; בערים שונות בארץ ובפריפריה; בפלחי גילאים שונים; וכן בשיטת כדור שלג. כעבור חודש וחצי הסתיים איסוף השאלונים למחקר הפיילוט. בהתבסס על ממצאי מחקר זה הוחלט לערוך שינויים מועטים בשאלון המחקר, כגון ציון מקום המגורים ונוסח המותאם לשני המינים. בשלב ההפצה השני, השאלונים הועברו למשתתפים ברשת, באמצעות פרסום קישור למחקר בדואר האלקטרוני, ברשת החברתית פייסבוק ובפורומים שונים על מנת לשמור על אנונימיות המשתתפים. גם במקרה של השאלונים הקשיחים וגם באלו שפורסמו ברשת, הועברו 6 שאלונים שונים, על פי תיאורי המקרה השונים, כאשר כל משתתף מילא שאלון אחד בלבד. המענה לשאלון זה מתבסס על תיאור מקרה (1 מתוך 6) שינתן קודם לכן, כך שמדובר בשני חלקים משלימים של השאלון. ההפצה היתה רנדומלית לכל תיאור מקרה שונה בעזרת הלינק שנוצר ועל ידי ערבוב העותקים הקשיחים באופן שווה טרם החלוקה. כעבור חודש הסתיים איסוף הנתונים, כאשר מספר הנבדקים עמד על 360. בבדיקת הנתונים שנאספו מהמשתתפים התגלה כי חלק מהמשיבים לא היו הטרוסקסואלים. התנאי להשתתפות במחקר בהקשר לנטיה מינית היה גברים שסימנו בשאלון נטיה מינית ערכים 0/1 (משיכה לנשים בלבד; לנשים בעיקר) ונשים שסימנו ערכים 5/6 (משיכה לגברים בלבד; לגברים בעיקר). מעבר לכך, התברר כי יש ייצוג רב יותר לנשים לעומת גברים במחקר. בניסיון לאזן את החלוקה המגדרית ולשם קבלת מספר נדרש של משתתפים הטרוסקסואלים בכל קבוצה, התקיים סבב נוסף של העברת 40 שאלונים קשיחים ברכבת. כעבור שבועיים הושגה המכסה הדרושה, כאשר בכל קבוצה היו 40 נשים ו-20 גברים. לבסוף, היה צורך לגרוע 31 משתתפים על מנת להגיע ל-60 משתתפים בכל קבוצה. הפחתת המשתתפים נעשתה באופן ראנדומלי תוך שימוש בקטגוריית ההיכרות עם הומוסקסואלים עליה נשאלו. נעשה ניסיון להשאיר משתתפים שמכירים הומוסקסואלים בצורה שווה ככל האפשר בכל שש הקבוצות, החל מהיכרות טובה מאד ועד כאלה שאין להם היכרות בכלל, וכך ליצור קבוצות כמה שיותר הומוגניות, פרט לתיאור המקרה השונה. הסכמה מדעת להשתתפות במחקר הושגה על ידי טופס מקדים לשאלון המחקר אשר הופיע טרם החשיפה לשאלון ואישורו היווה תנאי להמשך השתתפות במחקר.

2.4 ניתוח הנתונים

כל נתוני המחקר הוכנסו לתוכנה הסטטיסטית SPSS. במחקר נעשה שימוש במספר ניתוחים סטטיסטיים. נערכו ניתוחי שונות (ANOVA) להשוואת העמדות כלפי הורות הטרוסקסואלית והומוסקסואלית בכל אחד מהדגמים (הורות משותפת; אימוץ; פונדקאות). בנוסף נערכו ניתוחי גרסיה לבדיקת המשתנים המנבאים עמדות כלפי סוגי ההורות השונים של הומוסקסואלים, בכל אחד מהדגמים השונים.

המשתנה התלוי- הערכת כשירות הורית, חושב על ידי ממוצע תשובות הנבדקים לשאלות 1-5 בשאלון שהתייחס לתיאור המקרה. לאחר היפוך השאלות שהיו הפוכות בכיוון (שאלות 1 ו-5) התקבלה סקאלה מ-1 עד 5. כאשר ציון נמוך משמעותו יכולת הורית נמוכה וציון גבוה משמעותו יכולת הורית גבוהה.

המשתנים הבלתי תלויים- הנטייה המינית של זוג ההורים, תופעל על ידי תיאור מקרה של זוג הורים הומוסקסואלים או הטרוסקסואלים. דגם ההורות תופעל גם הוא על ידי תיאור המקרה שהתייחס לדגם של הורות משותפת/ אימוץ/ פונדקאות.

3. תוצאות המחקר

מטרת המחקר הינה לבדוק עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים (הורות משותפת, אימוץ ופונדקאות), ואת הגורמים המנבאים עמדות כלפיה, בקרב אוכלוסיית ההטרסקסואלים בישראל. ראשית יוצג ניתוח השוונות לבחינת ההבדל בין העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית והטרסקסואלית, בכל אחד מהדגמים. לאחר מכן יוצגו המתאמים בין משתנים שונים לעמדות כלפי שלושת דגמי ההורות וניתוחי הרגרסיה לבדיקת המשתנים המנבאים עמדות כלפי סוגי ההורות השונים של הומוסקסואלים, בכל אחד מהדגמים.

לבחינת ההשערה הראשונה לפיה עמדות כלפי הורות הטרסקסואלית יהיו חיוביות יותר

מעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, בכל אחד מדגמי ההורות, נערך ניתוח שונות דו כיווני (ANOVA).

הממוצעים וסטיות התקן של הערכת כשירות הורית עבור כל אחד מהדגמים לגבי הורות הומוסקסואלית והטרסקסואלית מופיעים בלוח 2.

לוח 2 - ממוצעים וסטיות תקן של הערכת כשירות הורית עבור כל אחד מהדגמים לגבי הורות הומוסקסואלית והטרסקסואלית

נטייה מינית					
הומוסקסואלים		הטרסקסואלים		מספר נבדקים (M)	דגם הורות
M	SD	M	SD		
4.45 ^B	.65	3.83 ^a	.90	120	הורות משותפת
4.33 ^B	.90	4.61 ^a	.50	120	אימוץ
4.38 ^B	.93	4.62 ^a	.46	120	פונדקאות
4.39	.84	4.35	.74	360	סה"כ

הערה: ממוצעים המסומנים על ידי אותיות שונות באותה השורה שונים זה מזה באופן מובהק $p < .05$

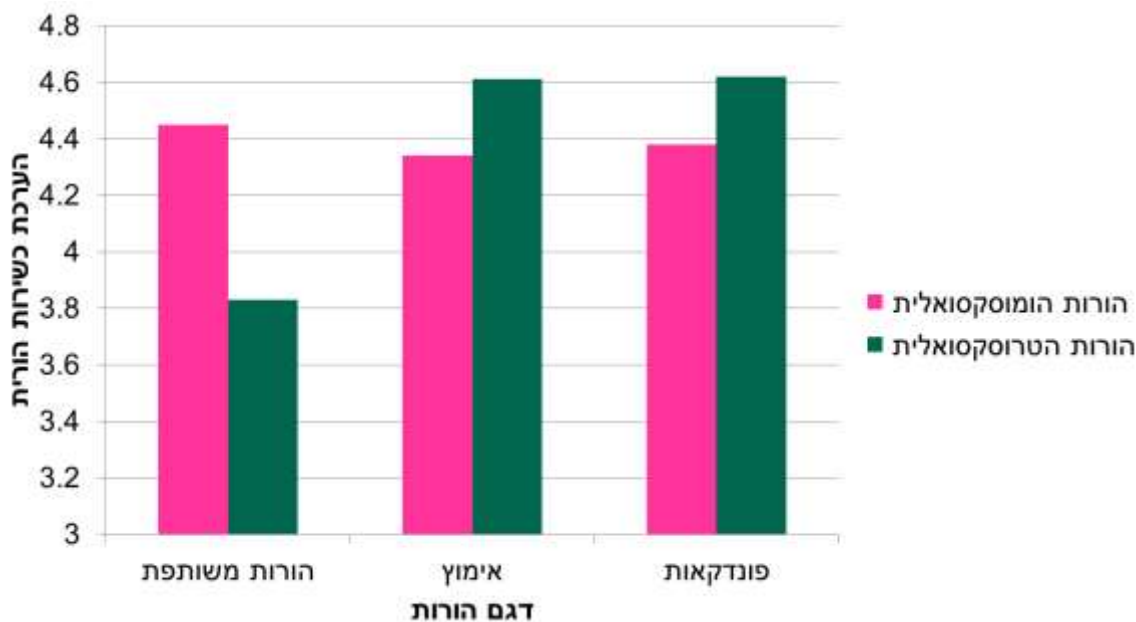
על פי הממוצעים המוצגים בלוח זה ניתן לראות כי עבור הורות הומוסקסואלית, דגם

ההורות המשותפת קיבל את ציוני הערכת הכשירות ההורית הגבוהים ביותר ($M=4.45, SD=.65$), לאחריו דגם הפונדקאות ($M=4.38, SD=.93$), ולבסוף דגם האימוץ ($M=4.33, SD=.90$). לעומת זאת, עבור הורות הטרוסקסואלית דגם ההורות של פונדקאות קיבל את ציוני הערכת הכשירות ההורית הגבוהים ביותר ($M=4.62, SD=.46$), לאחריו דגם האימוץ ($M=4.61, SD=.50$), ולבסוף דגם ההורות המשותפת ($M=3.83, SD=.90$).

תרשים 1, המציג את ממוצעי הערכת כשירות הורית עבור כל אחד מהדגמים לגבי הורות הומוסקסואלית והטרוסקסואלית, ממחיש את ההבדלים בין עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית ובין הורות הטרוסקסואלית בדגמים השונים.

תרשים 1 : ממוצעי הערכת כשירות הורית עבור כל אחד מהדגמים לגבי הורות הומוסקסואלית והטרוסקסואלית

על מנת לבחון את השערת המחקר הראשונה נערך מבחן שונות דו כיווני (ראה לוח 2). לא נמצא אפקט עיקרי למשתנה נטייה מינית $F(1,354)=.20, p=.65$ אך נמצא אפקט עיקרי לדגם ההורות $F(2,354)=8.29, p<.001$. לאפקט זה אין משמעות בשל האינטראקציה הדיסאורדינאלית שנמצאה בין נטייה מינית לדגם הורות, $F(2,354)=13.44, p<.001$. מדובר באינטראקציה בה אין לאף אחד מהמשתנים אפקט עיקרי המתבטא בכל הרמות של המשתנה השני.

בשלב השני, על מנת לבחון אפקטים פשוטים של נטייה מינית, נערכו שלושה מבחני t למדגמים בלתי תלויים, עבור כל דגם הורות בנפרד. בדגם ההורות המשותפת נמצא הבדל מובהק בין הורות הומוסקסואלית ($M=4.45, SD=.65$), לבין הורות הטרוסקסואלית ($M=3.83, SD=.90$), $t(118)=4.30, p<.001$. כלומר, קיימת הערכה גבוהה יותר להורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת. בדגם האימוץ נמצא הבדל מובהק בין הורות הומוסקסואלית ($M=4.33, SD=.90$), לבין הורות הטרוסקסואלית ($M=4.61, SD=.50$), $t(118)=2.04, p<.05$, כלומר, קיימת הערכה גבוהה יותר להורות הטרוסקסואלית בדגם האימוץ. בדגם הפונדקאות נמצא הבדל מובהק בין הורות הומוסקסואלית ($M=4.38, SD=.93$), לבין הורות הטרוסקסואלית ($M=4.62, SD=.46$), $t(118)=1.75, p<.05$, כלומר, קיימת הערכה גבוהה יותר להורות הטרוסקסואלית בדגם הפונדקאות.

על פי הממצאים שהוצגו לעיל ניתן לראות כי השערה 1, לפיה עמדות כלפי הורות הטרוסקסואלית יהיו חיוביות יותר מעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, בכל אחד מדגמי ההורות, אוששה באופן חלקי.

לבחינת ההשערה השנייה, לפיה עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם של הורות משותפת יהיו החיוביות ביותר, לאחריהן אימוץ, ולאחר מכן פונדקאות, נעשה ניתוח שונות חד כיווני (ANOVA) בקבוצת ההורות ההומוסקסואלית בלבד. לא נמצא הבדל מובהק בין העמדות כלפי הדגמים השונים של הורות הומוסקסואלית $F(2,177)=.29, p=.75$. אם כן, השערת המחקר השנייה לא אוששה.

לבחינת ההשערה השלישית, לפיה עמדות חיוביות כלפי דגם ההורות המשותפת עם אישה (בהתייחס להורות הומוסקסואלית) ינובאו על ידי הסכמה עם התפיסה לפיה לאמא יש תפקיד מרכזי בחיי הילד והתפיסה לפיה ילד זקוק לגדול עם דמויות הוריות משני מגדרים, חושבו מתאמי פירסון ונערך ניתוח רגרסיה. מתאמי פירסון חושבו בין משתני המחקר המנבאים לציוני הערכת הכשירות ההורית שהתקבלו בתיאור זוג ההומואים המגדלים ילד דרך הורות משותפת. המתאמים מוצגים בלוח 3. המשתנים עם המתאמים המובהקים הגבוהים ביותר הוכנסו בשלב שני למודל רגרסיה.

לוח 3- מתאמי פירסון בין משתני המחקר לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הורות משותפת

הערכת כשירות הורית	משתנה
	<u>תפיסות ביחס לטובת הילד</u>
.30*	ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים
.45**	ילד לא צריך לגדול בבית אחד
-0.12	קשר ביולוגי בין הורה לילד אינו חשוב
.32*	ילד לא חייב לגדול עם אמא
-0.2	אימוץ הוא צעד של עזרה לזולת שראוי לעשותו
	<u>משתנים נוספים</u>
-.27*	תפיסת תפקידי מגדר סטריאוטיפית
-.52**	רמת הומופוביה
0.15	רמת היכרות עם הומואים
	<u>משתנים דמוגרפים</u>
-0.2	גיל
.33**	מין
0.16	מקום מגורים (תל אביב לעומת שאר הארץ)
0.16	רמת השכלה
-.32*	רמת דתיות (חילוני לעומת מסורתי או דתי)
0.17	הורה/ לא הורה
0.03	מספר ילדים

$p < .05^*$ $p < .01^{**}$

תפיסות של טובת הילד

מלוח 3 עולה כי עבור דגם ההורות המשותפת עם אישה נמצא מתאם חיובי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית לבין: התפיסה כי ילד לא צריך לגדול בבית אחד ($r = .45$, $p < .01$), התפיסה כי ילד לא חייב לגדול עם אמא ($r = .32$, $p < .05$), והתפיסה כי ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים ($r = .30$, $p < .05$). כלומר, ככל שאנשים מאמינים יותר בתפיסות אלה, כך הם מחזיקים בעמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת.

תפיסת תפקידי מגדר סטריאוטיפית

עוד עולה מלוח זה כי עבור דגם ההורות המשותפת נמצא מתאם שלילי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ותפיסת תפקידי מגדר ($r = -.27$, $p < .05$). כלומר, נבדקים בעלי רמת סטריאוטיפיות מגדרית גבוהה יותר דווחו על עמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה.

רמת הומופוביה

עבור דגם ההורות המשותפת נמצא מתאם שלילי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ורמת

הומופוביה ($r=-.51, p<.01$). כלומר, נבדקים בעלי רמת הומופוביה גבוהה יותר דיווחו על עמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה.

משתנים דמוגרפיים

עבור דגם ההורות המשותפת נמצא מתאם חיובי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ומין ($r=.33, p<0.01$). נמצא הבדל מובהק בין גברים ($M=4.14, SD=.68$) לנשים ($p<.01$) (לא מופיע בלוח). כלומר קיימת עמדה חיובית יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת בקרב נשים.

נמצא מתאם שלילי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ורמת דתיות ($r=-.32, p<0.05$). כלומר, ככל שאדם דתי יותר, כך הוא מחזיק בעמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת (מאחר והיה מספר קטן של אנשים דתיים, הם אוחדו יחד עם אנשים שציינו שהם מסורתיים). נמצא הבדל מובהק בין חילוניים ($M=4.53, SD=.60$) לבין מסורתיים-דתיים ($M=3.64, SD=.86, p<.01$) (לא מופיע בלוח).

מודל לניבוי העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת

המשתנים בעלי המתאמים המובהקים הגבוהים ביותר עם עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת: תפיסות בנוגע לטובת הילד (ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים; ילד לא צריך לגדול בבית אחד; ילד לא חייב לגדול עם אמא), רמת הומופוביה, מין ורמת דתיות הוכנסו למודל רגרסיה ליניארית בשיטת stepwise, כאשר המשתנה המנובא הוא עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית (הערכת כשירות הורית). תוצאות הרגרסיה מוצגות בלוח 4.

לוח 4: תוצאות רגרסיה ליניארית בצעדים לניבוי עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הורות משותפת

<i>R² change</i>	<i>R²</i>	<i>R</i>	<i>Beta</i>	<i>SE B</i>	<i>B</i>	משתנה מנבא
	.27	.52		.31	5.83	1 צעד (קבוע)
			-.52 **	.20	-.92	רמת הומופוביה
.06	.33	.58		.42	5.13	2 צעד (קבוע)
			-.40 **	.21	-.71	רמת הומופוביה
			.28 *	.07	.16	"ילד לא צריך"

* $p < .05$, ** $p < .005$

כפי שניתן לראות מלוח 4, המודל הסופי הושג אחרי שני צעדים, כאשר המשתנים שנכללו בו היו רמת הומופוביה וההיגד "ילד לא צריך לגדול בבית אחד". המודל מובהק, $F(2, 57) = 14.24, p < .001$ ומסביר 33% מהשונות של העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת, כאשר רמת הומופוביה מסבירה את החלק העיקרי בשונות זו. מכאן עולה כי השערת המחקר השלישית, לפיה עמדות חיוביות כלפי דגם ההורות המשותפת ינובאו על ידי הסכמה עם התפיסה לפיה לאמא יש תפקיד מרכזי בחיי הילד והתפיסה לפיה ילד זקוק לגדול עם דמויות הוריות משני מגדרים, אוששה באופן חלקי.

לבחינת **השערה הרביעית** לפיה עמדות חיוביות כלפי דגם **האימוץ** ינובאו על ידי הסכמה

עם התפיסה לפיה ילד זקוק לגדול בבית אחד והתפיסה לפיה אימוץ הוא צעד אלטרואיסטי, חושבו מתאמי פירסון ונערך ניתוח רגרסיה. מתאמי פירסון חושבו בין משתני המחקר המנבאים לציוני הערכת הכשירות ההורית שהתקבלו בתיאור זוג ההומואים המגדלים ילד דרך אימוץ. המתאמים מוצגים בלוח 5. המשתנים עם המתאמים המובהקים הגבוהים ביותר הוכנסו בשלב שני למודל רגרסיה.

לוח 5- מתאמי פירסון בין משתני המחקר לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ

משתנה	הערכת כשירות הורית
<u>תפיסות ביחס לטובת הילד</u>	
ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים	0.23
ילד לא צריך לגדול בבית אחד	0.1
קשר ביולוגי בין הורה לילד אינו חשוב	-0.25
ילד לא חייב לגדול עם אמא	.33*
אימוץ הוא צעד של עזרה לזולת שראוי לעשותו	-0.25
<u>משתנים נוספים</u>	
תפיסת תפקידי מגדר סטריאוטיפית	0.01
רמת הומופוביה	-.32**
רמת היכרות עם הומואים	.27*
<u>משתנים דמוגרפיים</u>	
גיל	-0.03
מין	.30*

0.15	מקום מגורים (תל אביב לעומת שאר הארץ)
0.15	רמת השכלה
-0.13	רמת דתיות (חילוני לעומת מסורתי או דתי)
-0.02	הורה/ לא הורה
-0.03	מספר ילדים

$p < .05^*$ $p < .01^{**}$

תפיסות של טובת הילד

מלוח 5 עולה כי עבור דגם האימוץ נמצא מתאם חיובי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית והתפיסה כי ילד לא חייב לגדול עם אמא ($r=0.33, p < .05$). כלומר, ככל שאנשים מאמינים בתפיסה כי ילד לא חייב לגדול עם אמא, כך הם מחזיקים בעמדה חיובית יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ. בניגוד להשערת המחקר, לא התקבל מתאם מובהק בין הערכת כשירות הורית ובין התפיסה כי אימוץ הוא צעד אלטרואיסטי שיש לעשותו ($r=-0.25, p > .05$).

רמת הומופוביה

עוד עולה מלוח זה כי עבור דגם האימוץ נמצא מתאם שלילי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ורמת הומופוביה ($r=-.32, p < .01$). כלומר, נבדקים בעלי רמת הומופוביה גבוהה יותר דיווחו על עמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה.

היכרות עם הומואים

עבור דגם האימוץ נמצא מתאם חיובי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ורמת היכרות עם הומואים ($r=.27, p < .05$). כלומר, ככל שאנשים הכירו בצורה טובה יותר הומואים, כך עמדתם כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ היתה חיובית יותר.

משתנים דמוגרפים

עבור דגם ההורות המשותפת נמצא מתאם חיובי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ומין ($r=.30, p < .05$). נמצא הבדל מובהק בין גברים ($M=3.95, SD=1.09$) לנשים ($p < .05,)$ כלומר קיימת עמדה חיובית יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ בקרב נשים. ($M=4.53, SD=.74$).

מודל לניבוי העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ

המשתנים בעלי המתאמים המובהקים הגבוהים ביותר עם עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם

האימוץ : התפיסה שילד לא חייב לגדול עם אמא, רמת הומופוביה, היכרות עם הומואים ומין הוכנסו למודל רגרסיה ליניארית בשיטת stepwise, כאשר המשתנה המנובא הוא עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית (הערכת כשירות הורית). תוצאות הרגרסיה מוצגות בלוח 6.

לוח 6 : תוצאות רגרסיה ליניארית בצעדים לניבוי עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם אימוץ

<i>R² change</i>	<i>R²</i>	<i>R</i>	<i>Beta</i>	<i>SE B</i>	<i>B</i>	משתנה מנבא
	.11	.33		.36	3.44	1 צעד (קבוע)
			.33 *	.10	.26	"ילד לא חייב לגדול עם אמא"
	.08	.19		.50	2.55	2 צעד (קבוע)
			.32 *	.09	.25	"ילד לא חייב לגדול עם אמא"
			.29 *	.23	.56	מין

* $p < .05$, ** $p < .005$

כפי שניתן לראות מלוח 6, המודל הסופי הושג אחרי שני צעדים, כאשר המשתנים שנכללו בו היו ההיגד "ילד לא חייב לגדול עם אמא" ומין. המודל מובהק, $F(2, 57) = 6.80$, $p < .005$ ומסביר 19% מהשונות של העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם אימוץ, כאשר ההיגד "ילד לא חייב לגדול עם אמא" מסביר את החלק העיקרי בשונות זו. מכאן עולה כי השערת המחקר הרביעית, לפיה עמדות חיוביות כלפי דגם האימוץ ינובאו על ידי הסכמה עם התפיסה לפיה ילד זקוק לגדול בבית אחד והתפיסה לפיה אימוץ הוא צעד אלטרואיסטי, אוששה באופן חלקי.

לבחינת **ההשערה החמישית** לפיה עמדות חיוביות כלפי דגם **הפונדקאות** ינובאו על ידי

הסכמה עם התפיסה לפיה קשר ביולוגי לילד הוא חשוב והתפיסה לפיה ילד זקוק לגדול בבית אחד, חושבו מתאמי פירסון ונערך ניתוח רגרסיה. מתאמי פירסון חושבו בין משתני המחקר המנבאים לציוני הערכת הכשירות ההורית שהתקבלו בתיאור זוג ההומואים המגדלים ילד דרך פונדקאות. המתאמים מוצגים בלוח 7. המשתנים עם המתאמים המובהקים הגבוהים ביותר הוכנסו בשלב שני למודל רגרסיה.

הערכת כשירות הורית	משתנה
0.67**	<u>תפיסות ביחס לטובת הילד</u> ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים
0.30*	ילד לא צריך לגדול בבית אחד
-0.37**	קשר ביולוגי בין הורה לילד אינו חשוב
.63**	ילד לא חייב לגדול עם אמא
-0.21	אימוץ הוא צעד של עזרה לזולת שראוי לעשותו
	<u>משתנים נוספים</u>
-0.42**	תפיסת תפקידי מגדר סטריאוטיפית
-.78**	רמת הומופוביה
0.44**	רמת היכרות עם הומואים
	<u>משתנים דמוגרפים</u>
-0.03	גיל
0.14	מין
0.05	מקום מגורים (תל אביב לעומת שאר הארץ)
0.11	רמת השכלה
-0.39**	רמת דתיות (חילוני לעומת מסורתי או דתי)
-0.15	הורה/ לא הורה
0.05	מספר ילדים

$p < .05^*$ $p < .01^{**}$

תפיסות של טובת הילד

מלוח 7 עולה כי עבור דגם הפונדקאות נמצא מתאם חיובי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית לבין: התפיסה כי ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים ($r=0.67, p<.01$), התפיסה כי ילד לא חייב לגדול עם אמא ($r=0.63, p<.01$), התפיסה כי קשר ביולוגי לילד הוא חשוב ($r=0.37, p<.01$), והתפיסה כי ילד לא צריך לגדול בבית אחד ($r=0.30, p<.05$). כלומר, ככל שאנשים מאמינים יותר בתפיסות אלה, כך הם מחזיקים בעמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות.

רמת הומופוביה

עוד עולה מלוח זה כי עבור דגם הפונדקאות נמצא מתאם שלילי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ורמת הומופוביה ($r=-.78, p<.01$). כלומר, נבדקים בעלי רמת הומופוביה גבוהה יותר דיווחו על עמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה.

היכרות עם הומואים

עבור דגם הפונדקאות נמצא מתאם חיובי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ורמת היכרות עם הומואים ($r=.44$, $p<.01$). כלומר, ככל שאנשים הכירו בצורה טובה יותר הומואים, כך עמדתם כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות היתה חיובית יותר.

תפיסת תפקידי מגדר סטריאוטיפית

עבור דגם הפונדקאות נמצא מתאם שלילי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ותפיסת תפקידי מגדר ($r=-.42$, $p<.01$). כלומר, ככל שאנשים החזיקו בתפיסת תפקידי מגדר יותר סטריאוטיפית, כך עמדתם כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות היתה פחות חיובית.

משתנים דמוגרפים

עבור דגם הפונדקאות נמצא מתאם שלילי מובהק סטטיסטית בין הערכת כשירות הורית ורמת דתיות ($r=-.39$, $p<.01$). כלומר, ככל שאדם דתי יותר, כך הוא מחזיק בעמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות. נמצא הבדל מובהק בין חילוניים ($M=4.57$, $SD=.73$) לבין מסורתיים-דתיים ($M=3.71$, $SD=1.35$), $p<.01$ (לא מופיע בלוח).

מודל לניבוי העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות

המשתנים בעלי המתאמים המובהקים הגבוהים ביותר עם עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות: התפיסות בנוגע לטובת הילד (ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים; ילד לא חייב לגדול עם אמא), רמת הומופוביה, היכרות עם הומואים, תפיסה סטריאוטיפית של תפקידי מגדר ורמת דתיות הוכנסו למודל הרגסיה ליניארית בשיטת stepwise, כאשר המשתנה המנובא הוא עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות (הערכת כשירות הורית). ההיגדים "קשר ביולוגי לילד הוא חשוב" ו"ילד לא צריך לגדול בבית אחד" לא הוכנסו למודל הרגסיה משום שהיו עם מתאמים נמוכים יותר ביחס למתאמים האחרים שנמצאו מובהקים, ומתוך רצון שלא להכניס יותר מ-6 משתנים למודל. תוצאות הרגסיה מוצגות בלוח 8.

לוח 8 : תוצאות רגרסיה לינארית בצעדים לניבוי עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם פונדקאות

<i>R² change</i>	<i>R²</i>	<i>R</i>	<i>Beta</i>	<i>SE B</i>	<i>B</i>	משתנה מנבא
	.61	.78		.27	6.9	1 צעד (קבוע)
			-.78 **	.17	-1.62	רמת הומופוביה
.04	.65	.81		.50	5.76	2 צעד (קבוע)
			-.60 **	.21	-1.25	רמת הומופוביה
			.27 *	.07	.18	"ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים"

* $p < .05$, ** $p < .005$

כפי שניתן לראות מלוח 8, המודל הסופי הושג אחרי שני צעדים, כאשר המשתנים שנכללו בו

היו רמת הומופוביה וההיגד "ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים". המודל מובהק,

פונדקאות, כאשר רמת הומופוביה מסבירה את החלק העיקרי בשונות זו. מכאן עולה כי השערת

המחקר החמישית, לפיה עמדות חיוביות כלפי דגם הפונדקאות ינובאו על ידי הסכמה עם התפיסה לפיה

קשר ביולוגי לילד הוא חשוב והתפיסה לפיה ילד זקוק לגדול בבית אחד, אוששה באופן חלקי.

4. דיון

המחקר הנוכחי עסק בהורות הומוסקסואלית, כאשר שתי מטרות עיקריות עמדו בבסיסו: האחת, לבדוק עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים (הורות משותפת עם אישה, אימוץ ופונדקאות) בקרב אוכלוסיית ההטרסקסואלים בישראל. השנייה, לזהות גורמים המנבאים עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית. במחקר לקחו חלק 360 משתתפים, 120 גברים ו-240 נשים, כולם הטרסקסואלים. טווח גילאי המשתתפים נע בין 19-69 שנים, רובם חילוניים (80.6%), בעלי השכלה אקדמית (78.9%), וכמחציתם הורים. כרבע (23.1%) מהמשתתפים מתגוררים בתל אביב ומרביתם (65.6%) הכירו בצורה טובה עד טובה מאד הומואים.

4.1 עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים

ממצאי המחקר מראים כי בהשוואה בין עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית להורות הטרסקסואלית, נמצאה עמדה חיובית יותר כלפי הורות הטרסקסואלית בדגמי האימוץ והפונדקאות, ואילו עמדה חיובית יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת עם אישה. הממצא המראה יחס מקבל יותר כלפי הורות הטרסקסואלית בדגמי האימוץ והפונדקאות מאשר באופן חלקי את השערת המחקר, לפיה עמדות כלפי הורות הטרסקסואלית חיוביות יותר מעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית לדגמיה, והוא אף עולה בקנה אחד עם מחקרים קודמים שבחנו עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית (Camilleri & Ryan, 2006; Couch 2009; Crawford & Solliday, 1996; McLeod et al., 1999; Meyer, 2007; Morse et al., 2007). מחקרים אלה הראו כי הכשירות של הומוסקסואלים לשמש כהורים מוטלת בספק וכי הורים הומוסקסואלים נתפסים כהורים פחות יציבים ובעלי השפעה שלילית על ילדיהם.

לנוכח ממצאים אלו, העמדה החיובית יותר שנמצאה במחקר הנוכחי כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת עם אישה מפתיעה. שכן היא מצביעה על כך שקיים דגם הורות בו יש העדפה להורים הומוסקסואלים על פני הטרסקסואלים. יתכן והעמדה החיובית יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת מקורה בעיקר בערכים של שמרנות ומסורתיות. החברה הישראלית הינה חברה בעלת צביון מסורתי, בה הפיקוח החברתי על המשפחה הוא רב, וכזו שמחזיקה באידיאולוגיה פמיליסטית (פוגל-ביז'אווי, 1999; פרס וכץ, 1991; Katz & Lavee, 2003). צביון מסורתי זה ניזון ממוסדות הדת בישראל המחזיקים במונופול השולט על חיי המשפחה ומהווים שרידים של הסדר פוליטי היסטורי (רוזנבלום, 2013). כל אלה למרות שינויים שעוברת המשפחה הישראלית בכיוון הפוסט מודרני. מגמות אלה בערכים המשפחתיים בישראל מושפעות גם מהמלחמות המתרחשות בארץ באופן תדיר שמעלות את קרנה של המשפחה כגורם מחזק ומקור לכח. מעבר לכך,

הפיקוח החברתי הרב על המשפחה שהוזכר לעיל, נובע גם ממימדיהן המצומצמים יחסית של הקהילות ושל הארץ כולה. לגורמים אלה מתווסף אופי החברה הישראלית כחברת הגירה שמעודדת משפחתיות (פרס וכץ, 1991). אם כן, מעמדם בישראל של דת ומסורת כפי שהוא בא לידי ביטוי גם ברמה המוסדית וגם ברמה הערכית הוא מרכזי. ערכים פרונטליסטיים הולכים יד ביד עם ערכים של משפחתיות (Shalev & Gooldin, 2006). החברה הישראלית היא בעלת אידיאולוגיה פרונטליסטית המחוזקת על ידי המדינה שמעניקה תקציבים רבים למשפחות מרובות ילדים ומממנת הוצאות הקשורות ללידה (דונת, 2010). האידיאולוגיה הפרונטליסטית החזקה בישראל (Kaha, 2000) מבוססת על מערך אמונות, עמדות ופרקטיקות שמעודדות ילודת ילדים, מעלה את ערך תפקיד ההורות, ומדגישה את היתרון בהולדת ילדים וגידולם (Gavriel-Fried et al., 2012).

השמרנות והמסורתיות בהקשר של הממצאים שהוצגו לעיל מתבטאות בשני מישורים: האחד, מתייחס לחוסר הלגיטימציה שמובע כלפי זוגות הטרוסקסואלים המבקשים לגדל ילד בצורה לא קונבנציונאלית. נראה כי ישנה ציפייה מזוגות הטרוסקסואלים להביא לעולם ילד בדרך המקובלת, קרי במסגרת נישואין. השני, מתייחס לעמדה החיובית יותר כלפי הורים הומוסקסואלים אך ורק בדגם ההורות המשותפת עם אישה. אפשר שעצם הנוכחות של האם הביולוגית בחיי הילד בדגם המשפחתי הספציפי הזה מטה את הכף לעבר עמדה חיובית יותר. טיעון זה נתמך על ידי הממצא המראה כי בדגמי ההורות האחרים (בהם האם אינה נוכחת בחיי הילד) העמדות החיוביות יותר נוטות לעבר ההורים ההטרוסקסואלים. האדרת האם ותפקידה בחיי הילד נסמכת על מחקרים שנערכו לאורך השנים אשר התמקדו לרוב בקשר אם-ילד, והתבססו על תיאוריות יחסי האובייקט הרואות באם אובייקט משמעותי ובלעדי עבור הילד (Johnson & O'Connor, 2002; Martins, Abreu & Figueiredo, 2014; Schacher, Auerbach & Silverstein, 2005). למרות ממצאי מחקרים המעידים על חשיבות האב בהתפתחות הילד, האם עדיין נתפסת במרבית החברות כגורם עיקרי בהתפתחותו התקינה של הילד (Mallon, 1998; Pinguart & Teubert, 2010). זהותה ההורית של האם מתקשרת עם תפקידים של חינוך וטיפול. סטריאוטיפים ביחס לתפקיד האם בחברה המערבית מתארים אותה כקרובה רגשית, נוכחת, כמי שיותר מתעניינת בגידול הילדים ועל כן יותר כשירה לתפקד כהורה מטפל יחיד או עיקרי (Craig, 2006; Dribe & Stanfors, 2009; Mallon, 2004; Schacher et al., 2005). כתוצאה, נראה שאמהות מאמצות התנהגויות של מעורבות יותר אינטנסיבית באינטראקציה עם ילדיהן ואף מגבילות את מעורבות האב במטלות הוריות שונות. זאת על מנת להבטיח את תפקודן האולטימטיבי בגידול ילדיהן כפי שמצופה מהן בתור אמהות (Johnston & Swanson, 2006).

מהספרות עולה כי הורות משותפת דומה לדגם המשפחתי המסורתי במובן זה ששני ההורים

הביולוגיים נוכחים בחיי הילד (אורן, 2006; רוזנבלום ואחרים, 2010; Segal-Engelchin et al., 2005). התרחבותה של תופעת ההורות המשותפת בישראל משקפת בין השאר את התפיסה המסורתית

הרואה את דגם המשפחתי האידיאלי כדגם הכולל אב ואם ביולוגיים, המגדלים יחד את ילדיהם (סגל-אנגלצ'ין ואחרים, 2010). מודל ההורות המשותפת מותאם יותר לנורמות החברתיות, בהשוואה לדגמי ההורות של אימוץ ופונדקאות, מאחר ובראשו עומדת גם דמות אמהית (אורן, 2006; Gross, 2006; Segal-Engelchin et al., 2005). אימוץ, נתפס כאקט אלטרואיסטי של האבות המאמצים על ידי משפחות המוצא שלהם. תפיסה זו מביאה עימה פחות ביקורתיות על בחירתם של גברים הומוסקסואלים לאמץ ילד. האימוץ במקרה זה נתפס כמעשה המיטיב עם הילדים שננטשו (Johnson & O'Connor, 2002). בהמשך לתפיסה זו, מחקרים קיימים גורסים כי הבחירה בערוץ האימוץ מושפעת מגורמים חברתיים ומוסריים (אורן-פטישי, 2008; כהן ארקין, 2011; Gianino, 2008). לצד זאת, זהו דגם המייתר את דמות האם.

פונדקאות, הינה ערוץ נוסף להורות בו האם הביולוגית אינה שותפה לגידול הילד. נראה כי החברה מתקשה לקבל מודל זה של הורות שדמות האם נעדרת ממנו. מעבר לכך, דמות האב עדיין נתפסת כדמות הורית משנית לעומת דמות האם (Gross, 2006). הומוסקסואלים המביאים ילדים בעזרת הליך הפונדקאות מתמודדים עם חוסר תמיכה מצד החברה מאחר והמודל ההורי האידיאלי עדיין נתפס כמודל הורי הכולל אב ואם (Tuazon-McCheyne, 2010).

מבט השוואתי על מאפייניהם של שלושת הדגמים מראה כי בדגם ההורות המשותפת והאימוץ, בשונה מהפונדקאות, קיים "ריכוך" של רעיון ההורות ההומוסקסואלית. הגברים ההומוסקסואלים כמו מפצים על אורח חייהם ההומוסקסואלי, כאשר בהורות המשותפת זה מתבטא בבחירה בדגם הורות הכולל את דמות האם ובאימוץ הביטוי הוא דרך האקט האלטרואיסטי. יחד עם זאת, ממצאי המחקר מרמזים שהאקט האלטרואיסטי המשויך לאימוץ נתפס כפחות משמעותי מקיומה של אם במבנה ההורי, שכן לא נמצא יחס חיובי יותר כלפי הומוסקסואלים שבחרו באימוץ, בהשוואה לפונדקאות.

הנחת המוצא של המחקר היתה כי למאפיינים הייחודיים של כל אחד משלושת הדגמים עשויה להיות השפעה על עמדות ציבור ההטרסקסואלים כלפיהם. כאמור, ממצאי המחקר הראו כי לא קיים מדרג כלשהו בעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, דהיינו שעמדות כלפי הורות משותפת עם אישה יהיו החיוביות ביותר, לאחריהן אימוץ ולבסוף פונדקאות, כפי ששוער במחקר הנוכחי. יתכן כי חוסר הבחנה זה יכול להעיד על כך שברגע שמדובר בהורות הומוסקסואלית, הכותרת היא זו שנלקחת בחשבון. תת הקטגוריות של דגמי ההורות השונים בהורות שכזו נראות פחות רלוונטיות. מדובר בממצא שמשקף תפיסה דוגמטית של בעד או נגד הורות הומוסקסואלית ואשר תומך במחקרים קודמים שמצאו עמדות שליליות כלפי הורות הומוסקסואלית באופן כללי (שילה, 2007, 2009; Camilleri & Ryan, 2006; Couch, 2009; Meyer, 2007). ממצא זה מדגיש את חוסר הפתיחות לתופעה של הורות הומוסקסואלית בצורותיה השונות. ההתייחסות היא כאל מקשה אחת, מבלי לקחת בחשבון את

ההבדלים המשמעותיים בתוך כל דגם הורות.

ממצאי המחקר מצביעים גם על הבדל בעמדות כלפי דגמי ההורות הטרוסקסואלית השונים. נמצאה עמדה פחות חיובית ביחס לדגם ההורות המשותפת אל מול דגם האימוץ והפונדקאות. ממצא זה מתיישב עם תפיסות מסורתיות של המשפחה בישראל שהוזכרו קודם לכן (פוגל-ביז'אווי, 1999; פרס וכץ, 1991; רוזנבלום, 2013; Katz & Lavee, 2003). במקרה של הורות הטרוסקסואלית לא קיימת פתיחות לדגם ההורות המשותפת עם אישה מאחר ובחירה בו מהווה הפרה של הסדר החברתי המקובל. על פי הספרות, מעגל חיי המשפחה המקובל מתחיל בשלב המגורים המשותפים ויצירת קשר זוגי (בר-יוסף, 1996; דיומון, 1995; Olson, 2000). המגורים המשותפים אינם נתפסים על ידי מרבית הזוגות כתחליף לנישואין, אלא מהווים מעין תקופת ניסיון, שאמורה להוביל לנישואין ולהקמת משפחה המהווים את השלב הבא

(McGoldrick, Carter & Garcia-Preto, 2010; Olson, 2000). כאמור, בחירה בדגם ההורות המשותפת עבור הטרוסקסואלים לא מתיישבת בקנה אחד עם מעגל חיי המשפחה המקובל שתואר לעיל.

4.2 גורמים המנבאים עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים

ממצאי המחקר הנוכחי מצביעים על מספר משתנים הקשורים לעמדות חיוביות כלפי דגמי ההורות ההומוסקסואלית השונים ואשר תורמים להסבר השונות בעמדותיהם של הטרוסקסואלים. משתנים אלה יידונו להלן.

4.2.1 תפיסות של טובת הילד

במחקר זה נעשה שימוש בשאלות הבודקות עמדות ביחס לטובת הילד שעל פי השערות המחקר קשורות לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמים השונים. התפיסה לפיה ילד לא חייב בהכרח לגדול עם אמא נמצאה כמשתנה שתורם לניבוי העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בכל דגמי ההורות. מהמחקר הנוכחי עולה כי אנשים שהחזיקו בתפיסה זו דווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמים השונים. ממצא זה עומד בניגוד מסוים לדגם ההורות המשותפת עם אישה. בדגם זה כאמור יש אמא בתמונה (אורן, 2006). יתכן כי קשר זה נובע מכך שהילד אינו גדל כל הזמן עם אימו ו/או לא תמיד נמצא בבית בו יש ייצוג לשני המינים, היות ובחלק מהזמן הוא נמצא בבית אביו החי לבד או עם בן זוגו. ניתן אולי להניח כי אנשים שהם בעד דגם ההורות המשותפת עם אישה מחזיקים בו זמנית את הקבלה והפתיחות כלפי מגוון דפוסים משפחתיים, לצד הפן המסורתי שרואה את דגם המשפחה האידיאלי כדגם הכולל אב ואם ביולוגיים, המגדלים יחד את ילדיהם. הסבר זה מתיישב עם הספרות שמצביעה על שילוב של דפוסי משפחה מסורתיים לבין דפוסים שאינם מסורתיים שבאים לידי ביטוי בדגם הורות זה (סגל-אנגלצ'ין ואחרים, 2010; Gross, 2006). מעבר לכך, יתכן

ואנשים שהם בעלי תפיסות פחות מסורתיות לגבי משפחה והורות הם באופן כללי אנשים שתומכים יותר בדפוסים משפחתיים לא קונבנציונאליים (Kelley, 2001).

התפיסה לפיה ילד לא חייב לגדול עם אמא נמצאה כמשתנה בעל תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ. אנשים שהחזיקו בתפיסה שילד לא חייב לגדול עם אמא דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות אימוץ. כמו כן, נמצא כי התפיסה שילד לא חייב לגדול עם אמא היא המנבא החזק ביותר לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ, וכי היא מסבירה 11% מהשונות בעמדות אלו. ממצאים אלו מתיישבים עם ההסבר שתואר לעיל (סביר שאנשים ליברלים יתמכו במבני משפחה לא קונבנציונאליים) ועם דגם הורות זה במקרה של זוג גברים הומוסקסואלי. במבנה הורי זה הילד גדל ללא אמא ונמצא תחת אחריותם המלאה של שני האבות (אורן-פטישי, 2008; ריבקין, 2010; רוזנבלום ואחרים, 2010).

ניתן להניח כי אנשים המחזיקים בעמדה שילד לא חייב לגדול עם אמא יביעו בהתאם עמדה חיובית לדגם הורות בו הילד גדל עם שני אבות. מעבר לכך, ממצא זה מתיישב עם מחקרים קודמים המדגישים את תפקיד האב ומאירים את החשיבות שיש לו בתהליך הלידה וההורות (פרידלנדר, 2000; Bergman et al., 2010). בהקשר זה, ניתן לדבר על תופעת האב החדש שנתפס כמי שיכול לטפל, לחנך ולטפח את ילדיו (Tasker, 2005). כיום קיימת הכרה רבה יותר בחשיבות שיש לאב בחיי הילד. הכרה זו אפשרה לאבות לקבל על עצמם תפקידים שעד לפני מספר עשורים היו שמורים לאמהות בלבד (Craig, 2006; Schacher et al., 2005). השינויים בתפיסות מחזקים גישה הדוגלת ביכולת ההורית של האבות לגדל את ילדיהם, לספק להם טיפול באיכות גבוהה, ואף להיתרם מכך (אורן-פטישי, 2008; Lamb, 2010). כאמור, נמצא גם קשר בין העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות והתפיסה שילד לא חייב לגדול עם אמא. בדומה לאימוץ, קשר זה מתיישב עם דגם ההורות המדובר ויתכן שמבטא קבלה של היעדר דמות האם ממנו. הסבר אפשרי נוסף מתייחס לכך שזוג ההורים בדגם זה מביאים את ילדם מתוך יחסי אינטימיות וקרבה (Gross, 2006) ובנוסף מצליחים לשמור על קשר גנטי בין אחד ההורים לילד (Bergman et al., 2010). יתכן כי שיקולים אלה גוברים על התפיסה שילד חייב לגדול עם אמא.

התפיסה לפיה ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים נמצאה כמשתנה בעל תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות ובקשר עם עמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת. אנשים שהחזיקו בתפיסה לפיה ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות, בהשוואה לאחרים. התרומה של תפיסה זו לניבוי העמדות כלפי דגם הפונדקאות הגיונית שכן קיימת התאמה בינה לבין הצורה בה דגם הורות זה מתקיים. ילד הנולד במסגרת הליך פונדקאות גדל בבית יחיד עם שני אבות, ללא אמא בתמונה (רוזנבלום ואחרים, 2010; Lev, 2006). מעניין לגלות כי זהו אינו המצב במקרה של אימוץ. מחקרי המשך נדרשים כדי לבסס ממצא זה. במקרה של הורות

משותפת עם אישה, כפי שהוסבר קודם לכן, אפשר שאנשים התומכים בדגם זה מסוגלים להכיל את האפשרות שילד לא יגדל תמיד כשיש אמא בתמונה. יתכן כי בהורות המשותפת קל יותר לקבל זאת מאחר והאם אכן נוכחת במידה מסויימת בחיי הילד (רוזנבלום ואחרים, 2010; אורן, 2006; 2005; Segal- Engelchin et al.,).

התפיסה לפיה ילד לא חייב לגדול בבית אחד נמצאה כמשתנה בעל תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת עם אישה בלבד. אנשים שהחזיקו בתפיסה זו דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת, בהשוואה לאחרים. התרומה של תפיסה זו לניבוי העמדות כלפי דגם ההורות המשותפת, יתכן וקשורה לכך שדגם זה דומה במובנים מסוימים למשפחות של גירושין, בהן הילד גדל בשני בתים שונים. כל בית מתפקד בנפרד ברמה היומיומית השוטפת, ומבחינה מעשית בכל אחד מהבתים יש לילד חדר, מיטה וחפצים אישיים (אורן, 2006; 2005; Segal- Engelchin et al.). בעשורים האחרונים אנשים חשופים ליותר ויותר מקרים של גירושין בעולם ובארץ (דונת, 2010; סגל-אנגלצ'ין, אררה וצוויקל, 2010; Lavee & Katz, 2003). השיעור ההולך וגובר של הגירושין הופך את התופעה של ילד הגדל בשני בתים לדבר די נפוץ. מעבר לכך, למרות הדעה הרווחת שגירושין הם בעיקר מקור סטרסוגני ועלולים להזיק לילדים (Bodenmann et al., 2006), אותם ילדים לאו דווקא גדלים בצורה פחות טובה מילדים שגדלו בבית אחד מאחר והתפתחות הילד אינה קשורה באופן בלעדי במבנה המשפחה אלא באיכות ובצביון הקשר של ההורים (יודפת, 2012). ואכן, דו"ח עמדות הציבור הישראלי כלפי גירושין ומשפחה חד הורית מעלה כי בפתחה של המאה ה-21, 53% מכלל הציבור בישראל חושבים כי גירושין הינם הפתרון הטוב ביותר כאשר בני זוג אינם מצליחים לפתור את בעיות הנישואין שלהם ו-30% חושבים כי הורה יחיד יכול לגדל ילד בצורה טובה בדיוק כמו שני הורים יחד (גליקמן, אורן ולוי-אפשטיין, 2003). אם כן, נראה כי תפיסות האוכלוסיה בהקשר המדובר משתנות לעבר קבלה גבוהה יותר של דגמים משפחתיים דמויי גירושין.

התפיסה לפיה קשר ביולוגי בין הורה לילד הוא חשוב נמצאה כמשתנה שקשור לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות בלבד. אנשים שהחזיקו בתפיסה זו הביעו עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה. ממצא זה מצטרף למחקרים קודמים שמצאו כי ההיבט הביולוגי הוא שיקול משמעותי בבחירת דגם הורות עבור הומוסקסואלים (אורן, 2006; Johnson & O'connor 2002; Segal- Engelchin et al., 2005). ביטוי נוסף לחשיבות ההיבט הביולוגי מובע במעמד החוקי והחברתי של ההורים ההומוסקסואלים במודל זה. נראה שמתקיימת אבחנה בין ההורים הביולוגיים ללא ביולוגיים: ההורים הלא ביולוגיים הם חסרי מעמד אל מול ההורים הביולוגיים שמעמדם איתן ויציב (אורן, 2006). אפשרי שמצב זה מוזן מהלך החברה הנותנת תוקף רב לקשר הביולוגי. החברה הישראלית רואה את דגם המשפחה האידיאלי כדגם הכולל אב ואם ביולוגיים

כגון הומופוביה והטרסקסיזם. שני המושגים הללו הם תופעות שכיחות גם בחברה של ימינו. דרך התבוננות במוסדות המדינה, הדת, המשפט והתקשורת, ניתן לראות ביטוי להם הן ברמת הפרט והן ברמה החברתית, כאשר ההיררכיה המונהגת מציבה את כל מה שהומוסקסואלי כפחות לעומת ההטרסקסואלי (אורן, 2006; Herek, 2004; Ben-Ari, 2001).

הסבר אפשרי לקשר שתואר לעיל הוא שאנשים המחזיקים בתפיסות הומופוביות ההולכות יד ביד עם גישה שלילית כללית כלפי הומואים (Sears & Herek, 2004; Camilleri & Ryan, 2006; Williams, 1997), יביעו גם התנגדות להורות של הומוסקסואלים. הומוסקסואלים שבחרים ליצור מבנה משפחתי לא קונבנציונלי, שלא מתיישב עם המבנה המשפחתי המסורתי ועם תפיסות המגדר הסטריאוטיפיות של גברים ונשים הממקמות את הגבר בתור מפרנס ואת האישה בתור מטפלת (Craig, 2009; Dribe & Stanfors, 2006), לא מחזיקים בזהות ההורית המקובלת ולכן לא מתקבלים בחברה (Herek, 1984 בתוך Morse et al, 2007).

ממצאי המחקר הנוכחי מוסיפים נדבך חשוב שטרם נחקר: עמדות כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית. ממצאי המחקר הראו כי מבין שלושת דגמי ההורות, רמת הומופוביה מנבאת בצורה הטובה ביותר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות וכי היא מסבירה 61% מהשונות בעמדות ביחס לדגם זה. הסבר אפשרי לחשיבות הרבה של רמת הומופוביה להסבר עמדות כלפי דגם הפונדקאות הוא שאנשים בעלי רמות הומופוביה נמוכות נוטים להיות פתוחים יותר לקבל דגם הורות הומוסקסואלי שלא כולל מרכיב של "ריכוך" או פיצוי על עצם ההורות ההומוסקסואלית. כפי שצויין קודם לכן, בדגמי ההורות המשותפת עם אישה ואימוץ ישנם מרכיבים אשר עשויים להוליד "ריכוך" רעיון ההורות ההומוסקסואלית (נוכחות האם הביולוגית בחיי הילד/ הצלת ילד נטוש). יתכן שזה מביא לכך שאנשים התומכים בדגמי הורות אלה יכולים להחזיק ברמת הומופוביה גבוהה יותר ועדיין לתמוך בדגמים הללו.

4.2.3 מין

המשתנה מין נמצא כבעל תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ ובקשר עם עמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת עם אישה. נשים דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות האימוץ וההורות משותפת, מאשר גברים.

מחקרים קודמים מצאו כי גברים מחזיקים בעמדות שליליות יותר כלפי הומואים, בהשוואה לנשים (LaMar & Kite, 2002; Hinrichs & Rosenberg, 2002; Herek, 2002; Evans, 1996). נראה כי במעבר בין עמדות כלפי הומואים לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, הדפוס של עמדות שליליות של גברים לעומת חיוביות של נשים נשמר.

באשר לממצא המראה כי מין מנבא בצורה הטובה ביותר עמדות כלפי הורות

הומוסקסואלית בדגם האימוץ, ניתן לשער כי נשים מייחסות יותר חשיבות למשמעות של האימוץ. במובן של הצלת ילדים נטושים, מאשר גברים, מתוך חיבורן הגבוה יותר לפן הרגשי הכרוך בצעד זה. מחקר קודם מצא כי גברים החזיקו בעמדות פחות חיוביות כלפי אימוץ לעומת נשים, בין השאר בשל מאפיינים של מאצ'ואיזם ותפקידי מגדר סטריאוטיפיים (Gibbons, Wilson, & Rufener, 2006). ביטוי לכך, למשל, נראה במחקר שמצא כי לגברים ישנה העדפה ברורה לילד ביולוגי, בעוד שנשים מקדשות את ערך האמהות בכללותו ולכן תומכות גם באימוץ, לעומת גברים (Wilson & Gibbons, 2005). באשר לקשר שנמצא עם עמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת עם אישה, יתכן שלנשים קל יותר להזדהות באופן ספציפי עם דגם זה משום שהן מזדהות עם האמא שנוכחת במשולש ההורי שנוצר.

4.2.4 רמת דתיות

רמת דתיות נמצאה כמשתנה הקשור לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת עם אישה ובדגם הפונדקאות. אנשים שדיווחו על עצמם כמסורתיים או דתיים החזיקו בעמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמי הורות אלה, לעומת אנשים חילוניים. מחקרים קודמים הצביעו על קשר בין רמת דתיות לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית. מחקרים אלה מצאו כי רמות גבוהות יותר של דתיות משפיעות באופן שלילי על עמדות כלפי הומואים ויכולתם לגדל ילדים (Wilson & Huff, 2001; Blackwell et al., 2006). אנשים שגיבשו זהות דתית וחונכו על ערכים של דת ומסורת מתקשים לגלות סובלנות ולקבל את המשפחה הגאה כשווה למשפחה של הורים הטרוסקסואלים (Finlay & Walther, 2003; Hollekim et al., 2011; Lewis, 2003). המחקר הנוכחי מוסיף נדבך חשוב לידע הקיים בכך שמאיר את הקשר בין רמת דתיות ובין עמדות ביחס לדגמים שונים של הורות הומוסקסואלית. רמת דתיות היתה במתאם הגבוה ביותר עם עמדות כלפי דגם ההורות פונדקאות. הסבר אפשרי לקשר החזק יותר של רמת דתיות לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות לעומת דגם ההורות המשותפת, הוא שאנשים שקרובים יותר לאורח חיים דתי ומאמינים כפועל יוצא בקדושת המשפחה המסורתית, יתקשו יותר לקבל דגם הורות שלא נושא אף סממן מהדגם המסורתי של גבר ואישה נשואים וילדם הביולוגי. אמנם דגם ההורות המשותפת עם אישה אינו זהה לדגם המשפחתי המסורתי, אך בהשוואה בינו לבין דגם הפונדקאות אצל גברים הומוסקסואלים, קל יותר לקבל את הדגם שכולל את האמא.

4.2.5 היכרות עם הומואים

רמת היכרות עם הומואים נמצאה כמשתנה הקשור לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם

האימוץ ובדגם הפונדקאות. אנשים שדיווחו על רמת היכרות גבוהה יותר החזיקו בעמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם האימוץ ובדגם הפונדקאות. ממצא זה תואם מחקרים קודמים שהראו כי עצם ההיכרות של גברים ונשים הטרוסקסואלים עם הומוסקסואלים, בין אם בצורה חברתית, כבן משפחה, או כקולגה, מביאה להתפתחות של עמדות חיוביות כלפי הומואים (Morrow, 2003; Lewis, 2003; Finlay & Walther, 2003). ברגע שאדם נחשף יותר ובא במגע ומנהל קשר חברתי עם אחר מקבוצת מיעוט (למשל הומוסקסואל) הוא יפחית את עמדותיו השליליות כלפי אותו אדם (Smith, Axelton & Saucier, 2009; Pettigrew & Tropp, 2003; Malley & Tasker, 2004). השיפוט שנעשה הוא כבר לא על בסיס "כותרת" בלבד אלא על היכרות של ממש. כך למשל ניתן לומר שבעת חשיפה להורה הומוסקסואל והכרות מעמיקה יותר של טבע ההורות שלו, אדם שקודם לכן יתכן והחזיק בעמדה שלילית כלפי תופעה כזו, אט אט ישנה את עמדתו לחיובית יותר על בסיס ההיכרות עם אותו אדם.

ממצאי המחקר הנוכחי הוסיפו נדבך חדש וחשוב והראו כי רמת היכרות עם הומואים היתה במתאם הגבוה ביותר עם עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות. הסבר אפשרי לקשר החזק יותר של משתנה זה עם דגם הפונדקאות לעומת דגם האימוץ, הוא שתמיכה בדגם הפונדקאות מצריכה קבלה של חלקים מורכבים בהליך זה, המערבים שיקולים אתיים ומוסריים (Malhotra, & Riggs & Due, 2010; Malhotra, 2009). החל מהאפשרות לניצול האישה הפונדקאית (סממה, 2002; Shalev & Gooldin, 2006; Gugucheva, 2010) וכלה במחיר הרגשי שעלולה האם הפונדקאית לשלם בהתקשרותה לילד (ליפקין וסממה, 2010). בהליך האימוץ, התמיכה בו כמו מתקבלת מעצם היותו צעד שמיטיב עם התינוק שננטש (Johnson & O'connor, 2002).

4.2.6 תפיסת תפקידי מגדר

תפיסת תפקידי מגדר נמצאה כמשתנה הקשור לעמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות וההורות המשותפת עם אישה. אנשים שדיווחו על תפיסת תפקידי מגדר יותר סטריאוטיפית החזיקו בעמדות חיוביות פחות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמי הפונדקאות וההורות המשותפת עם אישה. ממצא זה תואם מחקרים קודמים המראים כי בקרב זוגות הטרוסקסואלים קיימת עמדה פחות ליברלית ביחס לתפיסת תפקידי מגדר לעומת זוגות הומוסקסואלים (Shechory & Ziv, 2007). תפיסות מגדר ליברליות יותר הולכות יד ביד עם חלוקה פחות מסורתית של מטלות הבית (Crompton, Brockmann & Lyonette, 2005); חלוקת תפקידים מסורתית מאפיינת בראש ובראשונה זוגות הטרוסקסואלים עם תפיסת תפקידי מגדר מסורתית, בעוד שבקרב זוגות שלא מחזיקים בעמדות מסורתיות כלפי מגדר, חלוקת התפקידים במשפחה היא יותר שוויונית (Coltrane, 2000; Orbuch & Eyster, 1997). יתכן כי תפיסת תפקידי מגדר לא סטריאוטיפית הולכת יד ביד עם פתיחות כלפי הורות

הומוסקסואלית. עבור אנשים המאמינים כי אבא יכול גם למלא תפקידים של אמא, הגיוני שמשפחות חד מיניות שבראשן זוג גברים (ואמא במקרה ההורות המשותפת עם אישה) תיתפסנה כלגיטימיות. נוסף על כך, כפי שצויין קודם לכן, מחקרים שונים מצאו קשר בין הומופוביה לתפיסה סטריאוטיפית של תפקידי מגדר (Alden & Parker, 2005; Polimeni, Hardie & Buzwell, 2000; Schope & Eliason, 2003). קשר זה מתיישב עם ממצאי המחקר הנוכחי.

בדומה למשתנים אחרים שנבדקו במחקר הנוכחי, גם הממצאים לגבי משתנה זה מוסיפים ומחדשים על ידע קודם בהקשר הנוכחי משום שלוקחים בחשבון את דגמי ההורות השונים. נמצא כי תפיסת תפקידי מגדר לא סטריאוטיפית היתה במתאם הגבוה ביותר עם עמדות חיוביות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות. הסבר אפשרי לקשר החזק יותר של משתנה זה עם דגם הפונדקאות לעומת דגם ההורות המשותפת עם אישה ניתן להסביר בכך שבדגם ההורות פונדקאות יש מעין שבירה מוחלטת של תפקידי המגדר הסטריאוטיפיים המקובלים שכן המבנה ההורי כולל שני אבות בלבד. הגבר נדרש למלא תפקידים אמהיים שבמקרה של דגם ההורות המשותפת אינו חייב למלא מאחר והאמא נוכחת בתמונה המשפחתית. לכן, סביר להניח כי אנשים המחזיקים בתפיסות יותר ליברליות בהקשר לתפקידי מגדר גם יתמכו יותר בהורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות. ניתן היה לצפות לממצא דומה בהקשר לאימוץ. בעוד שבמקרה של הורות משותפת אפשרי שאנשים גם בעלי תפיסות תפקידי מגדר ליברליות פחות, עדיין יצודדו בדגם הורות זה. למיטב ידיעתי, סברה זו לא נבדקה במחקרים קודמים וראוי יהיה לבחון אותה במחקרי המשך.

מעניין לציין כי לא נמצא קשר בין העמדות כלפי אף אחד מדגמי ההורות הומוסקסואלית לבין המשתנים גיל, רמת השכלה, מקום מגורים ומספר ילדים. ממצא זה אינו עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרים קודמים המצביעים על קשר בין עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית לבין גיל (Blackwell et al., 2006; Hicks & Lee, 2006; Herek, 1993, 2002), השכלה (Blackwell et al., 2006; Herek, 2000; Marsiglio, 1993; Morse et al., 2007) ואזור מגורים (Morse et al., 2007). השוני בין ממצאי המחקר הנוכחי לאלו של מחקרים קודמים, בהקשר של גיל, יתכן וקשור לכך שמשתנה זה לא תופס חלק משמעותי בשיקולים של עמדות חיוביות או שליליות כלפי הומוסקסואלים הבוחרים להיות הורים. מעבר לכך, אפשרי שבמדגם הנוכחי שכלל טווח די רחב של גילאים, כל פלח גיל מסוים נטה לכיוון חיובי או שלילי כך שבסופו של דבר לא התקבל קשר מובהק בין משתנה זה לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית, בגלל טבעו הלא ליניארי של הקשר. יתכן שהצעירים מאד והמבוגרים מאד במדגם היו נגד הורות הומוסקסואלית לדגמיה, בעוד שמרבית המדגם נמצא בערכי המרכז. כך יכל להיווצר מצב שהעיד על חוסר קשר ליניארי בין משתנה הגיל לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים. בהקשר של השכלה, אפשרי לשער כי מאחר והמדגם כלל ברובו אנשים אקדמאים לא היתה מספיק שונות על מנת לקבל קשר מובהק סטטיסטית. בהתייחס למקום מגורים, מחקר זה כלל

משיבים שגרים בתל אביב אל מול שאר חלקי הארץ. נראה שלא קיים הבדל מספיק משמעותי בין עמדות האנשים הגרים בעיר לעומת אלו הגרים בפריפריה כך שיתגלה קשר. אפשרי שאנשים החיים בפריפריה בישראל יותר חשופים ומודעים לתופעה של הורות הומוסקסואלית מהמיוחס להם וכך עמדותיהם אינן שונות בצורה מובהקת מאלה של החיים בתל אביב. בהתייחס למספר ילדים, המדגם הנוכחי הצביע על כך שכמות הילדים שיש לאדם לא מהווה מדד להזדהות גבוהה יותר עם הורות הומוסקסואלית לדגמיה השונים. אפשרי שאנשים ללא ילדים לעומת אנשים עם מספר ילדים אינם מספיק שונים בעמדותיהם כלפי דגמים שונים של הורות הומוסקסואלית ולכן לא נמצא הקשר המשוער. לבסוף, ניתן אולי לומר כי יש הבדל בעמדותיהם של אנשים כלפי הורות הומוסקסואלית כמקשה אחת לבין דגמים ספציפיים של הורות זו. יתכן כי כאשר אנשים נדרשים לתת את הדעת על התופעה בכללותה, הם מושפעים ממשתנים דמוגרפיים שפורטו לעיל, אך כאשר אנשים נשאלים בנוגע לדגם הורות ספציפי של הומוסקסואלים, המשתנים הללו מפסיקים להיות רלוונטיים.

ממצאי המחקר הנוכחי תורמים לידע הקיים ומוסיפים ידע חדש באשר לעמדות כלפי הורות הומוסקסואלית לדגמיה השונים. כאמור, מחקרים קודמים הצביעו על משתנים המנבאים עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בכלל, אך מחקר חלוצי זה מתייחס לעמדות כלפי דגמים ספציפיים של הורות הומוסקסואלית ומראה איזה משתנה תורם לניבוי כל אחד מהם. יתכן כי עם חלוף הזמן הדגמים השונים להורות הומוסקסואלית יהפכו נפוצים יותר בישראל וכל אחד מהם יזכה להכרה או אי הכרה בשל מאפיינים הייחודיים אליו, בדומה להנחת המוצא של מחקר זה.

4.3 סיכום

ממצאי המחקר מראים כי בהשוואה בין עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית להורות הטרוסקסואלית, קיימת עמדה חיובית יותר כלפי הורות הטרוסקסואלית בדגמי האימוץ והפונדקאות. אך בדגם ההורות המשותפת עם אישה קיימת עמדה חיובית יותר להורות הומוסקסואלית. ממצא זה משקף ערכים של שמרנות ומסורתיות בחברה הישראלית של ימינו. נוסף על כך, נמצא כי לא קיימת הבחנה בעמדותיהם של הטרוסקסואלים כלפי הדגמים השונים של הורות הומוסקסואלית. נראה כי תת האבחנות בתוך הורות שכזו פחות רלוונטיות והשיפוט נעשה על בסיס הסכמה או אי הסכמה עם עצם התופעה של הורות הומוסקסואלית. מעבר לכך, נראה כי כל אחד מדגמי ההורות השונים מקבל תמיכה בשל תפיסות מסוימות הנוגעות לטובת הילד שחלקן חופפות וחלקן ייחודיות לדגם הורות ספציפי. משתנים כגון מין, רמת הומופוביה, רמת דתיות והיכרות עם הומואים מנבאים עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית.

ברמה התיאורטית, מחקר חלוצי זה מאפשר לראשונה לעמוד על עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בהקשר של החברה הישראלית כמו גם על מגוון המשתנים התורמים לניבוי עמדות

כלפי דגמים ספציפיים של הורות הומוסקסואלית. אם כן, בדגם ההורות המשותפת עם אישה נמצאו שני משתנים עיקריים בעלי תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה : רמת הומופוביה והתפיסה לפיה ילד לא צריך לגדול בבית אחד. אנשים שדיווחו על רמת הומופוביה נמוכה יותר והחזיקו בתפיסה לפיה ילד לא צריך לגדול בבית אחד, דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות המשותפת. בדגם האימוץ, שני המשתנים העיקריים שנמצאו בעלי תרומה להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה היו : התפיסה לפיה ילד לא חייב לגדול עם אמא ומין. נשים שהחזיקו בתפיסה שילד לא חייב לגדול עם אמא, דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם ההורות האימוץ. בדגם הפונדקאות, שני המשתנים העיקריים שנמצאו בעלי תרומה להסבר עמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם זה היו : רמת הומופוביה והתפיסה לפיה ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים. אנשים שהחזיקו ברמת הומופוביה נמוכה והחזיקו בתפיסה לפיה ילד לא צריך דמויות הוריות משני המינים, דיווחו על עמדות חיוביות יותר כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות.

תפיסות ביחס לטובת הילד שהוצגו לעיל ניבאו טוב יותר את העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות. בדגם זה נמצאו המתאמים הגבוהים ביותר ביחס לדגמים האחרים. עוד נמצא כי רמת הומופוביה מנבאת בצורה הטובה ביותר את העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגם הפונדקאות. יתכן והתפיסות השונות ביחס לטובת הילד מקבלות משנה תוקף ביחס לדגם הפונדקאות מאחר ומדובר בתופעה יחסית חדשה בישראל התופסת תאוצה בקרב זוגות הומוסקסואלים ונמצאת על סדר היום הציבורי בהקשר של חקיקה ושוויון זכויות (אלמגור-לוטן, 2012 ; רוזנבלום ואחרים, 2010). מעבר לכך, נראה כי למשתנה של רמת הומופוביה יש תפקיד משמעותי בניבוי העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמים השונים, ביחס למשתנים אחרים. לראיה, נמצאו מתאמים בין משתנים אחרים ועמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בשלושת הדגמים, אך עם הכנסת משתנה ההומופוביה למודל הרגרסיה הניבוי העיקרי היה של משתנה רמת הומופוביה. נראה כי הומופוביה מסבירה חלק ניכר מהעמדות לדגמי ההורות ההומוסקסואלית השונים, כשם שלוקחת חלק מרכזי בניבוי עמדות להורות הומוסקסואלית בכלל (Clarke, 2001, 2005; Crawford & Solliday, 1996; Hollekim, Slaatten & Anderssen, 2011; McLeod et al., 1999; Morse et al., 2007). המחקר מוסיף נדבך חשוב לידע אודות התפיסות של מבנים משפחתיים חדשים, אשר משתנים ומתרחבים בעשורים האחרונים. מחקר זה חידש בהיותו המחקר הראשון בארץ ובעולם שבדק באופן השוואתי את עמדות האוכלוסיה ההטרוסקסואלית כלפי שלושת הדגמים השונים של הורות הומוסקסואלית. ממצאי המחקר שופכים אור על המשתנים הדמוגרפים והתפיסות הספציפיות שמעצבות את עמדות האנשים לדגמים השונים ומראים את התפקיד החשוב שיש לרמת ההומופוביה בהקשר זה.

ברמה היישומית, לממצאי מחקר זה ישנן השלכות במספר מובנים. ראשית, מספר רב של מחקרים מצביע כי בקרב אנשי טיפול עדיין קיימת הומופוביה, סטיגמה ודעות קדומות (אורן-פטישי, 2008; ליבני, 2004; Johnson & O'connor, 2006; Hicks, 2006; Gross, 2006; Golombok & Tasker 2010). ישנה חשיבות לשינוי עמדות בקרב אנשי טיפול על מנת שיוכלו לתת מענה טיפולי הולם לפונים בעלי נטייה חד מינית (שילה, 2009; Swank & Raiz, 2007; Perez, DeBord & Bieschke, 2008). הפצת המחקר הנוכחי בקרב אנשי מקצוע דוגמת עובדים סוציאליים ופסיכולוגים עשויה לתרום לטיפול הולם יותר בפונים הומוסקסואלים המתמודדים עם סוגיות של הורות שבחלקן ייחודיות לקבוצה זו (כהן ארקין, 2011; קמחי, 2010). תוך שימוש בידע שהופק יהיה ניתן, למשל, להכין הורים לתגובות שסביר שיקבלו מצד הורים אחרים במסגרת בה נמצא ילדם בהתאם לתפיסות שנמצאו. נוסף על כך, ממצאי המחקר עשויים לתרום למספר גורמים ממסדיים דוגמת מערכת בתי המשפט, מרפאות פוריות ועמותות העוסקות באימוץ ופונדקאות בכך שנותנים לגופים אלה תמונה ברורה יותר על דגמי ההורות השונים וכיצד מתקבלים בקרב החברה. כך למשל, יתכן ופסיקת בית משפט תעשה שימוש בידע החדש על דגמי ההורות השונים בנושאים שהחוק עדיין אינו מכסה. מרפאות ועמותות תוכלנה לשווק דגם הורות מסוים בהסתמך על העמדות שנמצאו במחקר זה. מוסדות חינוך כמו בתי ספר וגני ילדים שמתמלאים ביותר ויותר ילדים להורים הומוסקסואלים עשויים להשתמש בידע שנוצר על מנת לקדם חינוך לקבלת השונה. קבוצות אוכלוסיה שיכולות להיתרם גם הן, הם גברים הומוסקסואלים השוקלים להפוך להורים ואולי יוכלו לעשות בחירה מושכלת יותר בדגם הורות אחד על פני האחרים, עתה שיש יותר ידע על העמדות כלפי כל דגם הורות. מחקרים קודמים הראו שזוגות הומוסקסואלים נוטים לבחור במודל הורי ספציפי, תוך שהם מושפעים ממה נחשב לנורמטיבי יותר בחברה מבין האופציות העומדות בפניהם (אורן, 2006; Gross, 2006). נשים השוקלות את האפשרות ליצירת הורות משותפת עם גברים הומוסקסואלים או המעוניינות לסייע עבורם כפונדקאיות, הן קבוצת אוכלוסיה נוספת שעשויה להיתרם. הידע החדש עשוי להפיג חששות המלווים את הנשים בעת הבחירה לקחת חלק בדגמי הורות אלו ולהחליט האם ברצונן להתמודד עם תפיסות חברתיות אוהדות יותר או פחות.

ברמת המאקרו, ממצאי מחקר זה עשויים להוביל להעלאת המודעות בקרב אוכלוסיית הרוב ההטרוסקסואלית בנוגע להורות הומוסקסואלית ודגמיה השונים. יש בעצם החשיפה לתופעת האבהות ההומוסקסואלית והעמידה על המשתנים המנבאים עמדות כלפיה כדי להעיד על היותה אופציה קיימת, לגיטימית וראויה להתייחסות בישראל. העלאת המודעות בקרב אוכלוסיית הרוב יכולה להשפיע על שינוי המדיניות שלרוב נוטה להפלות גברים הומוסקסואלים בבואם לממש את זכויותיהם כאבות. יתכן כי תמונת המראה שמחקר זה מציג בפני הציבור הישראלי עשויה להעלות את המודעות החברתית ולהפחית סטריאוטיפים והומופוביה שעומדים בבסיס ההתנגדות לתופעה.

4.4 מגבלות המחקר

לצד תרומתו של המחקר, ראוי לציין את מגבלותיו. מגבלתו העיקרית של המחקר טמונה במדגם והרכבו. מאחר ומרבית המשתתפים במחקר ענו על השאלון דרך לינק שפורסם ברשת חברתית פייסבוק, פורומים שונים ודואר אלקטרוני, נוצר מצב בו המשיבים ברובם היו אנשים החשופים לטכנולוגיה. בנוסף, כשליש מהשאלונים חולקו בעותקים קשיחים ברכבת ובשיטת כדור השלג. אופן הפצת השאלונים מגבילה את יכולת ההכללה של ממצאי המחקר לכלל האוכלוסיה בישראל. בהמשך לכך, ראוי לציין כי המדגם כלל יותר נשים, יותר אנשים משכילים, חילוניים ובעלי היכרות טובה עד טובה מאד עם הומואים. סביר שנתונים אלה השפיעו על רמת ההומופוביה של המשיבים ועל עמדותיהם כלפי דגמי ההורות ההומוסקסואלית השונים.

מגבלה נוספת נוגעת לכלי המחקר בו נעשה שימוש. כאמור, משתתפים נדרשו לענות על מספר שאלונים תוך סימון תשובה יחידה עבור כל שאלה. במהלך איסוף הנתונים עלתה טענה כי חלק מהשאלות המתייחסות למשל לזוג שתואר בתיאור המקרה הן בגדר כותרות. עלתה אמירה שמושגים כמו רמת ביטחון רגשי ופוטנציאל הורי יכולים להתפרש בכמה וכמה מובנים, ומכאן עלה קושי לסמן תשובה המדרגת רמת הסכמה בלבד. יתכן כי במידה והיה גם חלק פתוח בו המשיב יכול היה להעלות על הכתב את עמדתו, היו עולים ממצאים נוספים ו/או שונים. אם כן, ניתן לומר שמגבלה זו נגעה להיות המחקר הנוכחי כמותני בלבד מבלי התייחסות איכותנית.

4.5 המלצות למחקרי המשך

ממצאי המחקר הנוכחי מתארים את העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים ואת הגורמים המנבאים עמדות כלפי הורות זו. ממצאים אלה עשויים להוות בסיס לבניית מחקרים עתידיים אשר ירחיבו את הידע בנושא. מעניין יהיה לבחון, למשל, את העמדות כלפי הורות לסבית בהתייחסות לדגמי ההורות הפתוחים בפניהן: הורות משותפת, אימוץ והורות באמצעות תרומת זרע (ג'ונסון ואוקונור, 2004/2001; Johnson & O'connor, 2002; Gross, 2006). ובהמשך לבדוק מהם קווי הדמיון ו/או השוני בין המקרה של אמהות לסביות לאבות הומוסקסואלים והעמדות כלפיהם. מספר רב של מחקרים שהיוו בסיס למחקר הנוכחי נערכו בארצות הברית. ישראל היא מדינה מערבית המושפעת באופן משמעותי מארצות הברית בשלל תחומים, וסופגת במידה רבה את אותה תרבות (Pizmony-Levy, Shilo & Pinhasi, 2009). בהקשר זה יהיה מעניין לערוך מחקר השוואתי בין ישראל וארצות הברית שיעמוד על העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים בתרבויות השונות.

ראוי לבחון את העמדות כלפי הורות הומוסקסואלית בדגמיה השונים על מדגם גדול יותר

הכולל אוכלוסיה הטרוגנית יותר במשתנים כמו רמת דתיות, מין, רמת היכרות עם הומואים ורמת השכלה. כאמור, במחקר הנוכחי היה יחסית ייצוג לא מאוזן בחלק מהמדדים הללו. מדגם מייצג יותר יתרום ליכולת ההכללה של הממצאים. נוסף על כך, מחקר עתידי שיכלול שיטת מחקר איכותנית לצד הכמותנית בה נעשה שימוש במחקר זה יכול להוסיף ידע מעמיק יותר על עמדותיהם של הטרוסקסואלים והשיקולים שעושים בבואם להעריך הורות הומוסקסואלית.

לבסוף, מאחר ותחום ההורות ההומוסקסואלית לסוגיה הינה תופעה חדשה יחסית בישראל, המודעות אליה היא מוגבלת. יהיה זה מעניין לבחון את העמדות כלפי הורות זו בעוד מספר שנים, כאשר הילדים לאותם הורים הומוסקסואלים בגרו וכבר נמצאים זמן מה במוסדות החינוך השונים. יתכן כי ברגע שהורים אלה וילדיהם יהוו חלק בלתי נפרד מהנוף של החברה הישראלית ויזכו לחשיפה מלאה, העמדות כלפיהם מצד הציבור הרחב תהיינה שונות מאלו שהוצגו במחקר הנוכחי.

ביבליוגרפיה

- אבירם, א. (1993). ילדות בחברה פוסטמודרנית. ביטחון סוציאלי, 41, 97-117.
- אבני, ג'. ויולדוס-רוזנצווייג, ר. (2013). פונדקאות חו"ל: אבות גאים נגד משרד החוץ. נשלף ב25.2.14
- מאתר: <http://www.mako.co.il/pride-news/local/Article-5b49a18ed5b2141006.htm>
- אדר-בוניס, מ. (2007). משפחות בראייה סוציולוגית ואנתרופולוגית. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- אורן, א. (2006). הבנייתה של משפחה הומוסקסואלית במודל 'הורות משותפת' עם אישה: הניעות בין האישי, הזוגי והמשפחתי. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה.
- אורן-פטישי, ג. (2008). הורות של גברים הומוסקסואלים מאמצים; דיאלקטיקה של ניגודים. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה.
- אלמגור-לוטן, א. (2012). פונדקאות בישראל ופונדקאות של ישראלים בחו"ל: המצב הקיים והצגת המלצות ועדה ציבורית לשינוי. הכנסת- מרכז המחקר והמידע: הוועדה לקידום מעמד האישה.
- בר-יוסף, ר. (1996). סוציולוגיה של המשפחה לאור שינויים חברתיים וחיידושים ביוטכנולוגיים. מגמות, לח (1), 29-5.
- ברקוביץ, נ. (1999). אשת חיל מי ימצא? נשים ואזרחות בישראל. סוציולוגיה ישראלית, ב (1), 277-317.
- גולדין, ס. (2007). טכנולוגיות של אושר: ניהול פריון במדינת רווחה פרו-נטליסטית. בתוך י. יונה וא. קמפ (עורכים), פערי אזרחות: הגירה, פרוניות וזהות (עמ' 65—204). ירושלים ותל אביב: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- גיונסון, ס.מ. ואוקונור, א. (2004). הורות לסבית (תמר זכאי מתרגמת). קריית ביאליק: הוצאת אח. (החיבור המקורי פורסם ב- 2001).
- גליקמן, א., אורן, ע. ולוי-אפשטיין, נ. (2003). מוסד הנישואין בישראל בפתחה של המאה ה-21. דעות בעם, 7, 1-7.
- דה בובואר, ס. (2007). המין השני, כרך שני: המציאות היומיומית (ש. פרמינגר, מתרגמת). תל-אביב: הוצאת בבל. (החיבור המקורי פורסם ב- 1949).
- דונת, א. (2010). פרו-נטליזם סדוק: נרטיבים של הולדה ואי-הולדה בישראל. סוציולוגיה ישראלית, יא (2), 439-417.
- דיומון, ו. (1995). המשפחה ומצבה באירופה המערבית. ביטחון סוציאלי, 44, 22-5.

הדר, ע. (2009). הורים גאים- חלק ב'. נשלף ב 22.1.13 מאתר :

<http://www.ifeel.co.il/page/13307>

הדר, ע. (נובמבר, 2013). המלצות וועדת מור-יוסף בראייה ביקורתית ומחשבות על המאבק העתידי.

הרצאה שהתקיימה בכנס היסוד לעמותת 'אבות גאים', תל אביב.

הירשפלד, א. (2010). אימוץ: בית קבוע לילדים בגיל הרך. מידעו"ס: ביטאון העובדים-הסוציאליים, 55

, 23-28.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013). משפחות ומשקי בית בישראל: נתונים לרגל יום המשפחה.

נשלף ב 20.10.13 מאתר :

http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?

[hodaa=201311027](http://www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=201311027)

השילוני-דולב, י. (2013). מהפיכת הפרייון. תל אביב: אוניברסיטה משודרת.

וינר אומן, א. (2012). המלצות הוועדה הציבורית לבחינת הסדרה חקיקתית של נושא הפרייון וההולדה

בישראל. משרד הבריאות.

טופלר, א. (1984). הגל השלישי (ע. שמיר מתרגם). תל אביב: עם עובד.

טריגר, צ. (נובמבר, 2013). דברים שרואים משם: חווית הפונדקאות בעיניו של אב משפטן גאה. הרצאה

שהתקיימה בכנס היסוד לעמותת 'אבות גאים', תל אביב.

יודפת, י. (2012). השפעות הגירושים על הילדים. טיפול משפחתי, 168. נשלף ב 2.5.14 מאתר :

<http://www.medicalmedia.co.il/publications/ArticleDetails.aspx?>

[artid=6095&sheetid=359](http://www.medicalmedia.co.il/publications/ArticleDetails.aspx?artid=6095&sheetid=359)

כהן- ארקין, א. (2011). אבהות הומוסקסואלית: משמעות הבחירה במודל- ההורי עבור גברים

הומוסקסואלים החיים בזוגיות. עבודה לשם קבלת תואר "מוסמך", בית הספר לעבודה

סוציאלית, אוניברסיטת בן גוריון.

כ"ץ, ע. (2009). אינטליגנציה אבהית: על אבהות וגבריות מזווית אישית. תל אביב: מטר.

ליאור, א. (2014). ילדי ערובה: הדלתות נסגרות בפני הורים הפונים להליך פונדקאות. נשלף ב 15.2.14

מאתר: <http://www.haaretz.co.il/news/education/.premium-1.2223620>

ליבני, ט. (2004). הורות בדרך לא סלולה: אימהות לסבית בחברה הישראלית. עבודת גמר לקבלת תואר

"מוסמך", בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה.

ליכטנשטיין, ט. (2010). בזכות האימוץ הארצי. מידעו"ס: ביטאון העובדים-הסוציאליים, 55, 36-37.

ליפקין, נ. וסממה, א. (2010). פונדקאות בישראל: תמונת מצב 2010 והצעות לשינוי חקיקה. אישה לאישה, מרכז פמיניסטי חיפה.

מייזלס, י. (נובמבר, 2013). קול הדם במקום קול אדם: בין המצוי לרצוי ביחס לדרישות המדינה לבדיקת רקמות לצורך זיהוי הורים. הרצאה שהתקיימה בכנס היסוד לעמותת 'אבות גאים', תל אביב.

מלמד, ש. (2002). האיום הדמוגרפי הכפול: מגדר, אתניות, לאומיות והפוליטיקה של הפריון בשנות החמישים בישראל. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", החוג לסוציולוגיה, אוניברסיטת תל אביב.

משרד החוץ (2013). אזהרות מסע. פונדקאות בחו"ל - אזהרות מסע כללית. נשלף ב 13.2.14 מאתר:

<http://embassies.gov.il/delhi-he/Pages/אזהרות-מסע.aspx>

סגל-אנגלצין, ד., אררה, פ.ע. וצוויקל, ג'. (2010). משמעות הבחירה בדפוס משפחתי "הטרו-גיי" מנקודת מבטן של הנשים. בתוך א. שריד, ד. סגל-אנגלצין וג'. צוויקל (עורכות). פסיפס גופנפש: בריאות נשים בישראל (עמ' 129-154). באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון.

סממה, א. (2002). הרחם שלי, התינוק שלה: המניעים לקחת חלק בתהליך פונדקאות כפי שמשקפים בסיפורן של פונדקאיות בישראל. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", בית הספר לעבודה סוציאלית, האוניברסיטה העברית.

עמרם, ר. (2009). לא על הרחם לבדו. העיר בורוד, 15, 34.

פוגל-ביז'אוי, ס. (1999). משפחות בישראל: בין מסורתיות ופוסט מודרניות. בתוך ד. יזרעאלי, א. פרידמן ואחרות (עורכות). מין מגדר פוליטיקה (עמ' 107-166). תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

פרידלנדר, ד. (2000). מוטיבציות לאבהות בקרב גברים הומוסקסואלים והטרוסקסואלים. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", החוג לפסיכולוגיה, אוניברסיטת חיפה.

פרס, י. וכץ, ר. (1991). המשפחה בישראל: שינוי והמשכיות. בתוך ל. בר יוסף ור. שמגר-הנדלמן (עורכות), משפחות בישראל (עמ' 9-32). ירושלים: האוניברסיטה העברית.

קמה, ע. (2003). העיתון והארון- דפוסי תקשורת של הומואים. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. קמחי, א. (2010). אבא גאה: חווייתם של אבות הומוסקסואלים מאמצים בישראל. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", החוג לפסיכולוגיה, אוניברסיטת תל אביב.

קפלן, א. (2002). דרכי חירות? דפוסי קוהביטציה בישראל. עבודת גמר לקבלת תואר "מוסמך", בית

הספר לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל אביב.
רוזנבלום, א. (2013). מדינת ישראל נגד המשפחה החדשה. מסמך העקרונות של ארגון משפחה
חדשה. סדרת מדריכי ארגון משפחה חדשה, 1, 1-30.
רוזנבלום, א., כהן-סטאו, ד., טלנקר, ג. וישר-רוזנאי, א. (2010). הורות זו זכות: מדריך לבניית
הורות. סדרת מדריכי ארגון משפחה חדשה, 16, 11-29.
רוזנבלום, א. ופלג, נ. (2007). משפחות חד-מגדריות (חד מיניות). נשלף ב 11.02.13 מאתר :

<http://www.newfamily.org.il>

ריבקין, ד. (2010). מחקר מעקב אחרי ילדים גדולים שנמסרו לאימוץ. מידעו"ס: ביטאון העובדים-
הסוציאליים, 55, 13-22.

שילה, ג. (2007). החיים בוורוד, בני נוער וצעירים-הומואים, לסביות, ביסקסואלים וטרנסג'נדרים. תל-
אביב: רסלינג.

שילה, ג. (2009). עמדותיהם של סטודנטים לעבודה סוציאלית כלפי הומוסקסואליות. חברה
ורוחה, כ"ט (4), 455-481.

Adams, H.E., Wright, L.W., & Lohr, B.A. (1996). Is homophobia associate with
homosexual arousal? *Journal of Abnormal Psychology*, 105, 440-445.

Alden, H.L., & Parker, K.F. (2005). Gender role ideology, homophobia and hate crime:
Linking attitudes to macro-level anti-gay and lesbian hate crimes. *Deviant Behavior*, 26
(4), 321-343.

Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice*. Boston: Beacon.

Barrett, R. L., & Robinson, B. E. (2000). *Gay fathers*. Lexington, MA: D C Heath.

Battle, J., & Lemelle, A. J. (2002). Gender differences in African American attitudes
toward gay males. *The Western Journal of Black Studies*, 26(3), 134-139.

Beck-Gernsheim, E. (1998). On the way to a post familial family: From a
community of need to elective affinities. *Theory, Culture & Society*, 15
(3-4), 53-70.

Ben-Ari, A. (2001). Homosexuality and heterosexism: Views from academics in the
helping professions. *British Journal of Social Work*, 31, 119-131.

- Benson, A.L., Silverstien L.B., & Auerbach, C.F. (2005). From the margins to the center: Gay father reconstruct the father role. *Journal of GLBT Family Studies*, 1 (3), 1-29.
- Bergman, K., Rubio, R.J., Green, R.J., & Padron, E. (2010). Gay men who become fathers via surrogacy : The transition to parenthood. *Journal of GLBT Family Studies*, 6,111–141.
- Berkowitz, D., & Marsiglio, W. (2007). Gay men: Negotiating procreative, father, and family identities. *Journal of Marriage and Family*, 69, 366-381.
- Biblarz, T.J., & Savci, E. (2010). Lesbian, gay, bisexual and transgender families. *Journal of Marriage and Family*, 72, 480–497.
- Biblarz, T.J., & Stacey, J. (2010). How does the gender of parents matter? *Journal of Marriage and Family*, 72, 3–22.
- Bigner, J. J., & Jacobson, R. B. (1989). Parenting behaviors of homosexual and heterosexual fathers. *Journal of Homosexuality*, 18 (1/2), 173-186.
- Blackwell, C.W., Dziegielewski, S.F., & Jacinto, G.A. (2006). The use of a strength-based approach in addressing discrimination against gays and lesbians. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 14(3), 1-17.
- Blum, A., & Fretzing, V. (1997). Assaults to the self: The trauma of growing up gay. *Gender & Psychoanalysis*, 2, 427-442.
- Blumenfeld, W. J. (Ed.). (1992). *Homophobia: How we all pay the price*. Boston: Beacon Press.
- Bodenmann, G., Charvoz, L., Bradbury, T. N., Bertoni, A., Lafrate, R., Giuliani, C., et al. (2006). Attractors and barriers to divorce: A retrospective study in three European countries. *Journal of Divorce & Remarriage*, 45, 1-23.
- Bowen, A. M., & Bourgeois, M. J. (2001). Attitudes toward lesbian, gay, and bisexual college students: The contribution of pluralistic ignorance, dynamic social impact, and contact theories. *Journal of American College Health*, 50, 91-96.
- Bozett, F. W. (1989). Gay fathers: A review of the literature. *Journal of Homosexuality*, 18 (1-2), 137-162.

- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development, 71*, 127–136.
- Camilleri, P., & Ryan, M. (2006). Social work students' attitudes toward homosexuality and their knowledge and attitudes toward homosexual parenting as an alternative family unit: An Australian study. *Social Work Education, 25* (3), 288-304.
- Clarke, V. (2001). What about the children? arguments against lesbian and gay parenting. *Women's Studies International Forum, 24* (5), 555-570.
- Clarke, V. (2005). Were all very liberal in our views: Students talk about lesbian and gay parenting. *Lesbian & Gay Psychology Review, 6* (1), 2-15.
- Cole, S. A. (2005). Foster caregiver motivation and infant attachment: How do reasons for fostering affect relationships? *Child and Adolescent Social Work Journal, 22*, 5 – 6.
- Coltrane, S. (2000). Research on household labor: Modeling and measuring the social embeddedness of routine family work. *Journal of Marriage and the Family, 62*, 1208–1233.
- Connor, M. E., & White, J. L. (2006). *Black fathers: An invisible presence in America*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Couch, J. R. (2009). *Exploring lesbian and gay experiences with individuals, systems, and environments: Patterns of response to heterosexist prejudice and discrimination*. Unpublished dissertation, University of Kentucky, College of Education.
- Craig, L. (2006). Does father care mean fathers share? A comparison of how mother and fathers in intact families spend time with children. *Gender & Society, 20*, 259-281.
- Crawford, I., & Solliday, E. (1996). The attitudes of undergraduate college students toward gay parenting. *Journal of Homosexuality, 30* (4), 63-77.
- Crompton, R., Brockmann, M., & Lyonette, C. (2005). Attitudes, women's employment, and the domestic division of labor: A cross-national analysis in the waves. *Work, Employment, and Society, 19*, 213–233.
- Crowl, A., Soyeon, A., & Jean, B. (2008). A Meta-analysis of developmental outcomes for children of same-sex and heterosexual parents. *Journal of GLBT Family*

Studies, 4(3), 385-407.

Daniluk, J. C., & Hurtig-Mitchell, J. (2003). Themes of hope and healing: Infertile couples' experience of adoption. *Journal of Counseling and Development*, 81, 389-399.

Dempsey, D. (2013). Surrogacy, gay male couples and the significance of biogenetic paternity. *New Genetics and Society*, 32, 37-53.

Dill, S. (2002). Social & psychological issues in infertility and art: Consumer perspectives. In E. Vayena et al. (Eds.), *Current practices and controversies in assisted reproduction* (pp. 255-271). Geneva: World Health Organization.

Dion, K. K. (1995). Delayed parenthood and women's expectations about the transition to parenthood. *International Journal of Behavioral Development*, 18, 315-333.

Dribe, M., & Stanfors, M. (2009). Does parenthood strengthen a traditional household division of labor? Evidence from Sweden. *Journal of Marriage and the Family*, 71, 33-45.

Dunne, G.A. (2000). Opting into motherhood: Lesbians blurring the boundaries and transforming the meaning of parenthood and kinship. *Gender & Society*, 14, 11-35.

Erera, P.I. (2002). *Family diversity: Continuity and change in the contemporary family*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Erera, P.I., & Segel-Engelchin, D. (2014). Gay men choosing to co-parent with heterosexual women. *Journal of GLBT Family Studies*, 10, 1-26.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. New York: Norton and Co.

Ehrensaft, D. (2005). *Mommies, daddies, donors, surrogates: Answering tough questions and building strong families*. New York: Guilford Press.

Evans, M. D. R. (1996). How much tolerance for homosexuals? *Worldwide Attitudes*, 7 (29), 1-8.

Farr, R.H., & Patterson, C.J. (2009). Transracial adoption by lesbian, gay, and heterosexual couples: Who completes transracial adoptions and with what result? *Adoption Quarterly*, 12, 187 - 204.

- Fein, O. (2014). Integrative gender model of male homophobia towards gay men. Manuscript in preparation.
- Finlay, B., & Walther, C. (2003). The relation of religious affiliation, service attendance, and other factors to homophobic attitudes among university students. *Review of Religious Research*, 44(4), 370-393.
- Froman, R., & Owen, S. (1989). Infant care self-efficacy. *Scholarly Inquiry for Nursing Practice: An International Journal*, 3, 199-211.
- Gavriel-Fried, B., Shilo, G., & Cohen, O. (2012). How do social workers define the concept of family? *British Journal of Social Work*, 1-19.
- Gianino, M. (2008). Adaptation and transformation: The transition to adoptive parenthood for gay male couples. *Journal of GLBT Family Studies*, 4 (2), 205-243.
- Gibbons, J.L., Wilson, S.L., & Rufener, C.A. (2006). Gender attitudes mediate gender differences in attitudes toward adoption in Guatemala. *Sex Roles*, 54, 139-145.
- Gillespie, R. (2003). Childfree and feminine: Understanding the gender identity of voluntarily childless women. *Gender and Society*, 17(1), 122-136.
- Goldberg, A.E., Downing, J.B., & Moyer, A.M. (2012). Why parenthood, and why now? Gay men's motivations for pursuing parenthood. *Family Relations*, 61, 157-174.
- Goldin, C. (2006). The quiet revolution that transformed women's employment, education and family. *American Economic Review*, 96, 1-21.
- Golombok, S. (2000). *Parenting: What really counts*. London: Routledge.
- Golombok, S., & Tasker, F. (2010). Gay fathers. In M.E. (Eds.), *The role of the father in child development*. (pp. 319-340). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Goode, W. (1970). *World revolution and family patterns*. New York: Free Press.
- Greenfeld, D. A., & Seli, E. (2011). Gay men choosing parenthood through assisted reproduction: Medical and psychosocial considerations. *Fertility and Sterility*, 95, 225-229.

Gross, M. (2006). Biparental and multiparental lesbian and gay families in France.

Lesbian & Gay Psychology Review, 7(1), 36-47.

Groze, V. (1996). *Successful adoptive families: A longitudinal study of special needs in adoption*. New York: Praeger.

Gugucheva, M. (2010). *Surrogacy in America. CRG report, p. 22*. Retrieved

November 22, 2013, from

<http://www.councilforresponsiblegenetics.org/pageDocuments/KAEVEJ0A1M.pdf>

Hargarden, H. H., & Llewelin, S. (1996). Lesbian and gay parenting issues. In D. Davies & C. Neal (Eds.), *Pink therapy: A guide for counsellors and therapists working with lesbian, gay and bisexual clients* (pp. 35-54). Buckingham, UK: Open University Press.

Harris, S. R. (2008). What is family diversity? *Journal of Family Issues*, 29, 1407 – 1425.

Herek, G.M. (1993). Documenting prejudice against lesbians and gay men on campus: The Yale Sexual Orientation Survey. *Journal of Homosexuality*, 25 (4), 15-30.

Herek, G. M. (2000). The psychology of sexual prejudice. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 19-22.

Herek, G. M. (2002). Gender gaps in public opinion about lesbians and gay men. *Public Opinion Quarterly*, 66(1), 40-66.

Herek, G. M. (2004). Beyond “homophobia”: Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. Sexuality research & social policy. *Journal of NSRC*, 1, (2) , 6-24.

Hicks, G.R., & Lee, T.T. (2006) Public attitudes toward gays and lesbians. *Journal of Homosexuality*, 51 (2), 57-77.

Hicks, S. (2006). Maternal men- Perverts and deviants? Making sense of gay men as foster carers and adopters. *Journal of GLBT Family Studies*, 2, 93– 114.

Hinrichs, D. W., & Rosenberg, P. J. (2002). Attitudes toward gay, lesbian, and bisexual

- persons among heterosexual liberal arts college students. *Journal of Homosexuality*, 43(1), 61-84.
- Hollekim, R., Slaatten, H., & Anderssen, N. (2011). A nationwide study of Norwegian beliefs about same-sex marriage and lesbian and gay parenthood. *Sex Res Soc Policy*, 9, 15-30. Retrieved January 25, 2013, from [http://download.springer.com/static/pdf/60/art %253A10.1007%252Fs13178-011-0049-y.pdf_auth66=1408722804_e975398096748a1fde7616daa7c791d0&ext=.pdf](http://download.springer.com/static/pdf/60/art%253A10.1007%252Fs13178-011-0049-y.pdf_auth66=1408722804_e975398096748a1fde7616daa7c791d0&ext=.pdf)
- Hudson, D. B., Campbell-Grossman, C., & Fleck, M. O. (2003). Effects of the new fathers network in first-time fathers' parenting self-efficacy and parenting satisfaction during the transition to parenthood. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 26, 217-229.
- Hudson, D. B., Elek, S., & Fleck, M. (2001). First time mothers' and fathers' transition to parenthood: Infant care self-efficacy, parenting satisfaction and infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 24, 31-43.
- Hudson, W., & Ricketts, W. (1980). A strategy for measurement of homophobia. *Journal of Homosexuality*, 5, 357-372.
- Jadva, V., Murray, C., Lycett, E., MacCallum, F., & Golombok, S. (2003). Surrogacy: The experiences of surrogate mothers. *Human Reproduction*, 18 (10), 1334-1342.
- Johnson, Z.M., & O'connor, E. (2002). *The gay baby boom*. New York: New York University Press.
- Johnston, D., & Swanson, D. (2006). Constructing the 'good mother': The experience of mothering ideologies by work status. *Sex Roles*, 54(7-8), 509-519.
- Kaha, S. M. (2000). *Reproducing Jews: A cultural account of assisted conception in Israel*. London: Duke University Press.
- Kama, A. (2005). LGBT youth in Israel. In J. T. Sears (Ed.), *Youth, education and sexualities: An international encyclopedia* (pp. 453-457). westport, CT : Greenwood.
- Katz, R., & Lavee, Y. (2003). The family in Israel: Between tradition & modernity.

- Kelley, J. (2001). Attitudes towards homosexuality in 29 nations. *Australian Social Monitor*, 4 (1), 15–22.
- Kinsey, A. C. (1948/1998). *Sexual Behavior in the Human Male*. Philadelphia: W.B. Saunders; Bloomington: Indiana U. Press.
- LaMar, L., & Kite, M. (1998). Sex differences in attitudes toward gay men and lesbians: A multidimensional perspective. *Journal of Sex Research*, 35, 189-197.
- Lamb, M. E. (1979). Parental influences and father's role: A personal perspective. *American Psychologist*, 34 (10), 938-943.
- Lamb, M. E. (1997). Fathers and child development: An introductory overview and guide. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 1-18). New York: John Wiley & Sons.
- Lamb, M.E. (2000). *The history of research on father involvement*. An overview. In H.E.
- Lamb, M.E. (2010). How do fathers influence children's development? Let me count the ways. In M.E. Lamb (Eds.), *The role of the father in child development*. (pp. 1-26). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Langdrige, D., Connolly, K., & Sheeran, P. (2000). Reasons for wanting a child: A network analytic study. *Journal of Reproductive & Infant Psychology*, 18, 321-338.
- Langdrige, D., Sheeran, P., & Connolly, K. (2005). Understanding the reasons for parenthood. *Journal of Reproductive & Infant Psychology*, 23, 121–133.
- Lavee, Y., & Katz, R. (2002). Division of labor, perceived fairness, and marital quality: The moderating effect of gender ideology. *Journal of Marriage and Family*, 64, 27-39.
- Lawler-Dye, J. (2008). *Fertility of American women: 2006*. USA: U.S Census Bureau.
- Lev, A. I. (2006). Gay dads: Choosing surrogacy. *The British Gay Psychology Review*, 7 (1), 72-76.

- Lewis, G. B. (2003). Black-white differences in attitudes toward homosexuality and gay rights. *Public Opinion Quarterly*, 67, 89-78.
- Lim, H., & Johnson, M. (2001). Korean social work students' attitudes toward homosexuals. *Journal of Social Work Education*, 37,(3), 545–554.
- Malhotra, A., & Malhotra, R. (2009). Commercial surrogacy in India- Bane or Boom? *International Family Law, March* , 9-11.
- Malley, M., & Tasker, F. (2004). Significant and other: Systemic family therapists on lesbians and gay men. *Journal of Family Therapy*, 26, 193-212.
- Mallon, G. P. (1998). Social work practice with gay and lesbian within families. In G. P. Mallon (Ed). *Foundations of Social work practice with lesbian and gay persons* (pp 145-181). New York: U.S.
- Mallon, P. (2004). *Gay man choosing parenthood*. New York: Columbia University Press.
- Marsiglio, W. (1993). Attitudes toward homosexual activity and gays as friends: A national survey of heterosexual 15 to 19 year-old males. *Journal of Sex Research*, 30, 12-18.
- Martins, C.A., Abreu, W.J., & Figueiredo, M.A. (2014). Becoming a father and a mother: A socially constructed role. *Journal of Nursing*, 2, 121-131.
- McCann, D., & Delmonte, H. (2005). Lesbian and gay parenting: Babes in arms or babes in the woods? *Sexual and Relationship Therapy*, 20(3), 333-347.
- McGoldrick, M., Carter, B., & Garcia-Preto, N.(2010). *The Expanded Family Life Cycle: Individual, Family, And Social Perspectives*. New Jersey: Prentice Hall.
- McLeod, A. C., Crawford, I., & Zechmeister, J. (1999). Heterosexual undergraduates' attitudes toward gay fathers and their children. *Journal of Psychology and Human Sexuality*, 11, 43-62.
- Meyer, I. H. (2007). Prejudice and discrimination as social stressors. In I. H. Meyer & M. E. Northridge (Eds.), *The health of sexual minorities: Public health*

- perspectives on lesbian, gay, bisexual and transgender populations* (pp. 242-267). New York: Springer.
- Minton, H.L. (2002). *Departing from deviance: A history of homosexual rights and emancipatory science in America*. Chicago: University of Chicago Press.
- Morrow, S. L. (2000). First do no harm: Therapist issues in psychotherapy with lesbian, gay and bisexual clients. In R. M. Perez, K. A. DeBord & K. J. Bietschke (eds.), *Handbook of counseling and psychotherapy with lesbian, gay and bisexual clients* (pp. 28-42). Washington, DC: American Psychological Association.
- Morse, C.N., McLaren, S., & McLachlan, A. J. (2007). The attitudes of Australian heterosexuals toward same-sex parents. *Journal of GLBT Family Studies*, 3(4), 425-455.
- Murphy, D.A. (2013). The desire for parenthood : Gay men choosing to become parents through surrogacy. *Journal of Family Issues*, XX(X), 1–21.
- Olson, D.H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*. 22, 144-177.
- Orbuch, T. L., & Eyster, S. L. (1997). Division of household labor among black couples and white couples. *Social Forces*, 76, 301–332.
- Parke, R. D. (2004). Fathers, families and the future: A plethora of plausible predictions. *Merrill-Palmer Quarterly*, 50 (4), 456-470.
- Parsons, T. (1964). The incest taboo in relations social structure. In R. Coser (ed.), *The family: Its structure and functions* (pp. 48-70). New York: St. Martin's Press.
- Patterson, C.J. (1992). Children of lesbian and gay parents. *Child Development*, 5, 1025-1042.
- Pattnaik, J., & Srirarm, R. (2010). Father/male involvement in the care and education of children: History, trends, research, policies, and programs around the world. *Childhood Education*, 86 (6), 354-359.

- Perez, R. M., DeBord, K. A., & Bieschke, K. J. (2008). *Handbook of counseling and psychotherapy with lesbian, gay and bisexual clients* (2nd ed.). Washington, DC: American Psychological Association.
- Peters, J. F. (1999). Redefining western families. *Marriage & Family Review*, 28, 55 – 66.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2003). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751–783.
- Pinquart, M., & Teubert, D. (2010). Effects of parenting education with expectant and new parents: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 24 (3), 316-327.
- Pizmony-Levy, O., Shilo, G., & Pinhasi, B. (2009). Is there a new Israeli gay teenager? *Journal of LGBT Youth*, 6 (4), 340 – 368.
- Pleck, J.H. (2010). Paternal involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. In M.E. Lamb (Eds.), *The Role of the Father in Child Development* (pp. 58-93). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Polimeni, A.M., Hardie, E., & Buzwell, S. (2000). Homophobia among Australian heterosexuals: The role of sex, gender role ideology, and gender role traits. *Current Research in Social Psychology*, 5 (4), 47-62.
- Popenoe, D. (1988). *Disturbing the nest: family change & decline in modern societies*. New York: Aldine de Gruyter.
- Popenoe, D. (1996). *Life without father*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Powell, B., Bolzendahl, C., Geist, C., & Steelman, L. C. (2010). *Counted out: Same-sex relations and Americans' definitions of family*. New York: Russell Sage Foundation.
- Pruett, K. D. (2000). *Fatherneed: Why father care is as essential as mother care for your child*. New York: Free Press.
- Riggs, D.W., & Due, C. (2010). Gay men, race privilege and surrogacy in India. *Outskirts Online Journal: Feminisms Along the Edge*, 22. Retrieved October 3, 2013, from <http://www.chloe.uwa.edu.au/outskirts/archive/volume22/riggs>
- Rodger, S., Cummings, A., & Leschied, A. W. (2006). Who is caring for our most

- vulnerable children? The motivation to foster in child welfare. *Child Abuse & Neglect*, 30, 1129 – 1142.
- Ryan, S. D., Pearlmutter, S., & Groze, V. (2004). Coming out of the closet: Opening agencies to gay and lesbian adoptive parents. *Social Work*, 49, 85-95.
- Schacher, S.J., Auerbach, C.F., & Silverstein, L.B. (2005). Gay fathers expanding the possibilities for us all. *Journal of GLBT Family Studies*, 1 (3), 31- 53.
- Schope, R.D., & Eliason, M.J. (2003). Sissies and Tomboys: Gender role behaviors and homophobia. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 16 (2), 73-97.
- Sears, J. T., & Williams, W. L. (Eds.). (1997). *Overcoming heterosexism and homophobia: Strategies that work*. New York: Columbia University Press.
- Segal-Engelchin, D., Erera P. I., & Cwikel, J. (2005). The hetro-gay family: An emergent family configuration. *Journal of GLBT family studies*, 1 (3) , 85- 104.
- Shalev, C., & Gooldin, S. (2006). The use and misuses of in vitro fertilization in Israel: Some sociological and ethical considerations. *Nashim, a Journal of Jewish Women Studies and Gender Issues*, 12(5767), 151–76.
- Shalev, C., & Werner-Felmayer, G. (2012). Patterns of globalized reproduction: Egg cells regulation in Israel and Austria. *Israel Journal of Health Policy Research*, 1 (15), 1-12.
- Shechner, T., Liben, L. S., & Bigler, R. S. (2006/2007). *Extending sex-typing measures across languages and cultures: An empirical example and methodological guidelines*. Paper presented at the Society of Child Development conference, Boston, USA.
- Shechory, M., & Ziv, R. (2007). Relationships between gender role attitudes, role division, and perception of equity among heterosexual, gay and lesbian couples. *Sex Roles*, 56, 629–638 .
- Shonkwiler, A. (2008). The selfish-enough father. *GLQ: A Journal of Gay and Lesbian Studies*, 14 (4), 537-567.
- Shorter, E. (1975). *Making the Modern Family*. New York: Basic Books.
- Silverstein, L. B. (1996). Fathering is a feminist issue. *Psychology of Women Quarterly*, 20, 3-37.

- Silverstein, L. B., & Auerbach, C. F. (1999). Deconstructing the essential father. *American Psychologist*, 54 (6), 397-407.
- Smith, S. J., Axelton, A. M., & Saucier, D. A. (2009). The effect of contact on sexual prejudice: A meta-analysis. *Sex Roles*, 61, 91-178.
- Stacy, J. (1990). *Brave new families: Stories of domestic upheaval in late 20th century America*. New York: Basic Books.
- Stacy, J. (1996). *In the name of the family: Rethinking family values in the post modern age*. Boston: Beacon Press.
- Stacey, J. (2006). Gay parenthood and the decline of paternity as we knew it. *Sexualities*, 9 (1), 27-55.
- Svab, A., Renner, T., & Kuhar, M. (2012). Behind and beyond hajnal's line: Families and family life in Slovenia. *Journal of Comparative Family Studies*, 43(3), 419-435. Retrieved January 25, 2014, from <http://search.proquest.com/docview/1335070651?accountid=14484>
- Swank, E., & Raiz, L. (2007). Explaining comfort with homosexuality among social work students: The impact of demographic, contextual, and attitudinal factors. *Journal of Social Work Education*, 43, 257-279.
- Tasker, F. (2005). Lesbian mothers, gay fathers, and their children: A review. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 26, 224–240.
- Temen, E. (2006). *The birth of a mother: Mythologies of surrogate motherhood in Israel*. Unpublished doctoral dissertation, The Hebrew University.
- Tuazon-McCheyne, J. (2010). Two dads: Gay male parenting and its politicization - A cooperative inquiry action research study. *The Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 31 (4) , 311–323.
- Wainright, J.L., & Patterson, C.J. (2009). Peer relations among adolescents with female Same-sex parents. *Developmental Psychology* 44, 117-126.
- Way, N., & Stauber, H. (1996). Are "absent fathers" really absent? Urban adolescent girls speak out about their fathers. In B. J. R. Leadbeater & N. Way (Eds.), *Resisting stereotypes, creating identities* (pp. 132-148). New York: New York University

Press.

Weil, F. (1996). *Divorced fathers: A qualitative study*. Unpublished Dissertation Research Project. Ferkauf Graduate School of Psychology, Yeshiva University, Bronx, NY.

Wells, G.C. (2005). *Making room for daddies: Male couples and their adopted children*. Dissertation for the degree doctor of philosophy, The University of Texas, Austin.

Wilson, J. Q. (2002). *The marriage problem: How our culture has weakened families*. New York: Harper-Collins.

Wilson, K. M., & Huff, J. L. (2001). Scaling Satan. *The Journal of Psychology*, 135(3), 292-300.

Wilson, S. L., & Gibbons, J. L. (2005). Guatemalan perceptions of adoption.

International Social Work, 48, 1–11.

Zaretski, E. (1986). *Capitalism, the family and personal life*. New York: Perennial Library.

שלום רב, שמי ירון פאר ואני סטודנט לתואר שני באוניברסיטת בן גוריון במחלקה לעבודה סוציאלית. אני מודה לך על ההקדשה מזמנך והשתתפותך במחקר. מטרת מחקר זה היא לבחון את נושא ההורות האלטרנטיבית בישראל. הנך מתבקש/ת לקרוא בעיון את ההוראות ולענות על השאלות. זמן מילוי השאלונים הינו כ-12 דקות. השאלונים ימולאו בעילום שם ולא ניתן לזהות את ממלא השאלון. כמו כן, תוכל להפסיק השתתפותך במחקר בכל שלב שהוא. הנתונים שיתקבלו מהמחקר הם לצורכי מחקר זה בלבד ולא יעשה בהם שימוש נוסף. המחקר אושר על ידי וועדת האתיקה המחלקתית של אוניברסיטת בן גוריון. במידה ויתעוררו שאלות ניתן לפנות אלי במייל במידה והינך מאשר השתתפותך במחקר, נא סמן במקום הרלוונטי.

מאשר השתתפותי

לא מאשר השתתפותי

(טופס זה הופיע טרם החשיפה לשאלון המחקר ואישורו היווה תנאי להמשך השתתפות)

* דרוש

חלק א'

בחלק זה עליך להתייחס למספר פריטים בהקשר של תיאור המקרה המוצג מטה. לאחר קריאת תיאור המקרה, אנא דרג/י את המידה בה את/ה מסכים/ה עם כל אחד מהפריטים על פני סולם הנע מ-1 ל-5. סימון הסיפורה 1 פירושו שהינך מסכים/ה במידה רבה מאוד עם הנאמר ואילו סימון הסיפורה 5 פירושו שהינך כלל לא מסכים/ה עם הנאמר.

תיאור המקרה :

אבי ואלעד הם זוג אוהב ומנהלים משק בית משותף כבר 6 שנים. אבי הוא נציג מכירות בחברת סולר ואלעד הוא טבח במסעדה. שניהם מעוניינים בילד. הם אינם מסוגלים להביא ילד ביולוגי משותף ולאחרונה החליטו להביא ילד באמצעות פונדקאות. שניהם בעלי השכלה אקדמית וקשרים חברתיים רבים. לאחרונה הם לא כל כך מצליחים בקריירות המקצועיות שלהם. לאף אחד מהם אין היסטוריה של מחלה נפשית, שימוש בחומרים, או בעיות עם החוק. שניהם חשים בשלים רגשית להפוך להורים. ההורים של שניהם מאד מתלהבים מהרעיון שהם עומדים להפוך לסבא וסבתא והבטיחו לסייע להם בכל הנדרש.

(1) הזוג יוכל לספק לילד את כל צרכיו הרגשיים *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(2) הפוטנציאל ההורי של הזוג הוא נמוך *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(3) רמת הביטחון הרגשי שהזוג יספק לילד הינה נמוכה *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(4) הבית של הזוג מסוכן עבור הילד *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(5) לו ההחלטה הייתה בידי, הסיכוי שהייתי נותן לזוג זה לגדל את הילד היה גבוה *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

חלק ב'

בחלק זה עליך לדרג/י את המידה בה את/ה מסכים/ה עם כל אחד מהפריטים על פני סולם הנע מ-1 ל-5. סימון הסיפורה 1 פירושו שהינך מסכים/ה במידה רבה מאוד עם הנאמר ואילו סימון הסיפורה 5 פירושו שהינך כלל לא מסכים/ה עם הנאמר. אנא בחר/י תשובה אחת לכל שאלה.

(1) ילד צריך דמויות הוריות משני המינים *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(2) ילד צריך לגדול בבית אחד *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(3) קשר ביולוגי בין הורה לילד אינו חשוב *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית

4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(4) ילד צריך אמא *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית
4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

(5) אימוץ הוא צעד של עזרה לזולת שראוי לעשותו *

1- מסכים/ה במידה רבה מאד 2- מסכים/ה במידה רבה 3- מסכים/ה במידה בינונית
4- מסכים/ה במידה מועטה 5- כלל לא מסכים/ה

חלק ג'

לפניך רשימה של פעילויות. לגבי כל פעילות אנא צייני/י מי לדעתך אמורים לבצע אותו: רק גברים, רק נשים או גם גברים וגם נשים. אין תשובות נכונות ולא נכונות. אנחנו מבקשים לדעת מה את/ה חושב/ת לגבי השאלה מי אמור לעסוק בכל אחת מהפעילויות. אם את/ה חושב/ת שרק גברים אמורים לעסוק בפעילות הזו סמני/י את הספרה 1, אם לדעתך בעיקר גברים אמורים לעסוק בה סמני/י 2, אם לדעתך גם גברים וגם נשים אמורים לעסוק בה סמני/י את הספרה 3, אם בעיקר נשים אמורות לעסוק בה סמני/י את הספרה 4, ואם רק נשים אמורות לעסוק בה סמני/י את הספרה 5. **אנא בחרי תשובה אחת לכל שאלה.**

(1) בניית דגמים של מטוסים *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(2) צפייה באופרות סבון *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(3) עריכת השולחן לארוחה *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(4) ציור תמונות *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(5) דיג *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(6) משחק קליעה למטרה *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(7) אפיית עוגות *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(8) אומנויות לחימה *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(9) סריגת סוודרים *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(10) תכנון/ שרטוט בניינים *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(11) דיבור בטלפון *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(12) גיהוץ בגדים *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(13) צייד *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(14) הטסת טיסון או דגם של מטוס *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(15) תכנון/ שרטוט מכונית וטילים *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(16) משחק כדורסל *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(17) תפירה על פי הדפס *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(18) עיצוב/ ציור בגדים *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(19) השקעת זמן בהופעה חיצונית *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(20) קליעה בחץ וקשת *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(21) צפייה בחידוני טלויזיה *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(22) שאיבת אבק בבית *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(23) צפייה בתכניות טבע *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(24) רכיבה על אופניים *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

(25) משחקי פאזל או הרכבה *

1- רק גברים 2- בעיקר גברים 3- גם גברים וגם נשים 4 – בעיקר נשים 5- רק נשים

חלק ד'

בחלק זה עליך לדרג/י את המידה בה את/ה מסכים/ה עם כל אחד מהפריטים על פני סולם הנע מ-1 ל-5. סימון הסיפורה 1 פירושו שהינך מסכים/ה בהחלט עם הנאמר ואילו סימון הסיפורה 5 פירושו שהינך לא מסכים/ה בהחלט עם הנאמר. אנא בחר/י תשובה אחת לכל שאלה.

(1) הומואים עושים אותי עצבני *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(2) להומואים מגיע את מה שהם מקבלים *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(3) הומוסקסואליות מקובלת עלי *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(4) אם הייתי מגלה שחבר שלי הוא הומו, הייתי מסיים את החברות בינינו *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(5) אני חושב שהומואים לא צריכים לעבוד עם ילדים *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(6) אני נוהג ללגלג על הומואים *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(7) אני נהנה מחברתם של הומואים *

- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (8) **נישואין של הומואים מקובלים עלי ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (9) **אני קורא לאנשים שאני חושד שהם הומואים "אוכל בתחת" או "מתרומם" ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (10) **לא משנה לי אם החברים שלי הומואים או סטרייטים ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (11) **לא יציק לי אם אגלה שחבר קרוב שלי הוא הומו ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (12) **הומוסקסואליות היא לא מוסרית ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (13) **אני צוחק על הומואים ומספר בדיחות עליהם ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (14) **אני מרגיש שאי אפשר לסמוך על בן אדם שהוא הומו ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (15) **אני חושש שהומואים/ אני חוששת שלסביות ינסו להתחיל איתי ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (16) **ארגונים שמנסים לקדם זכויות של הומואים הם חיוניים ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (17) **פגעתי בעבר ברכוש של הומואים ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (18) **הייתי מרגיש בנוח אם שותפי לחדר היה הומו/ הייתי מרגישה בנוח אם שותפתי לחדר היתה לסבית ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (19) **אם הומו ינסה להתחיל איתי, אכה אותו ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (20) **פעילות הומוסקסואלית לא צריכה להיות בניגוד לחוק ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (21) **אני משתדל להימנע מהומואים ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט
- (22) **לא מפריע לי לראות שני הומואים ביחד בפומבי ***
- 1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה

5 - לא מסכים/ה בהחלט

(23) כשאני רואה הומו אני חושב "איזה בזבוז" *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(24) כשאני פוגש מישהו אני מנסה לגלות אם הוא הומו *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

(25) יש לי יחסים רעועים עם אנשים שאני חושד שהם הומואים *

1- מסכים/ה בהחלט 2- מסכים/ה 3- מסכים/ה ולא מסכים/ה באותה מידה 4 - לא מסכים/ה
5 - לא מסכים/ה בהחלט

חלק ה'

סמני על הסקאלה תשובה אחת בלבד

למי את/ה נמשך/ת מינית? *

0- לנשים בלבד 1- לנשים בעיקר 2- לנשים קצת יותר 3- לגברים ונשים באופן שווה 4- לגברים קצת יותר
5- לגברים בעיקר 6- לגברים בלבד

חלק ו'

אנא התייחסי למידת ההיכרות שלך עם הומואים.

1- היכרות טובה מאד 2- היכרות טובה 3- היכרות בינונית 4- היכרות מועטה 5- אין היכרות

נתונים דמוגרפים

לפניך מספר שאלות המתייחסות לפרטים הדמוגרפים שלך. אנא סמני את התשובה המתאימה לך.

(1) גיל *

אנא כתוב/כתבי את גילך _____

(2) מין *

1- זכר

2- נקבה

(3) מקום מגורים *

אנא ציני את מקום מגוריך _____

(4) השכלה *

1- יסודית

2- תיכונית

3- על תיכונית

4- אקדמית

(5) רמת דתיות *

1- חילונית

2- מסורתית

3- דתית

(6) האם הינך הורה? *

1- כן

2- לא

(7) מספר ילדים *

0

1

2

3

יותר מ- 3

נספח 3 - ששת תיאורי המקרה בנוסחים השונים

1. הורות משותפת הומואים :

אבי ומיכל הם ידידים קרובים המכירים כבר 6 שנים. אבי הוא נציג מכירות בחברת סלולר ומיכל היא טבחית במסעדה. אבי הומוסקסואל ומיכל סטרייטית, שניהם רווקים ומעוניינים בילד. לאחרונה החליטו להיות הורים שותפים לילד ביולוגי משותף, ללא נישואין וללא מגורים משותפים. שניהם בעלי השכלה אקדמית וקשרים חברתיים רבים. לאחרונה הם לא כל כך מצליחים בקריירות המקצועיות שלהם. לאף אחד מהם אין היסטוריה של מחלה נפשית, שימוש בחומרים, או בעיות עם החוק. שניהם חשים בשלים רגשית להפוך להורים. ההורים של שניהם מאד מתלהבים מהרעיון שהם עומדים להפוך לסבא וסבתא והבטיחו לסייע להם בכל הנדרש.

2. הורות משותפת סטרייטים :

אבי ומיכל הם ידידים קרובים המכירים כבר 6 שנים. אבי הוא נציג מכירות בחברת סלולר ומיכל היא טבחית במסעדה. אבי ומיכל הם סטרייטים, שניהם רווקים ומעוניינים בילד. לאחרונה החליטו להיות הורים שותפים לילד ביולוגי משותף, ללא נישואין וללא מגורים משותפים. שניהם בעלי השכלה אקדמית וקשרים חברתיים רבים. לאחרונה הם לא כל כך מצליחים בקריירות המקצועיות שלהם. לאף אחד מהם אין היסטוריה של מחלה נפשית, שימוש בחומרים, או בעיות עם החוק. שניהם חשים בשלים רגשית להפוך להורים. ההורים של שניהם מאד מתלהבים מהרעיון שהם עומדים להפוך לסבא וסבתא והבטיחו לסייע להם בכל הנדרש.

3. אימוץ הומואים :

אבי ואלעד הם זוג אוהב ומנהלים משק בית משותף כבר 6 שנים. אבי הוא נציג מכירות בחברת סלולר ואלעד הוא טבח במסעדה. שניהם מעוניינים בילד. הם אינם מסוגלים להביא ילד ביולוגי משותף ולאחרונה החליטו לאמץ. שניהם בעלי השכלה אקדמית וקשרים חברתיים רבים. לאחרונה הם לא כל כך מצליחים בקריירות המקצועיות שלהם. לאף אחד מהם אין היסטוריה של מחלה נפשית, שימוש בחומרים, או בעיות עם החוק. שניהם חשים בשלים רגשית להפוך להורים. ההורים של שניהם מאד מתלהבים מהרעיון שהם עומדים להפוך לסבא וסבתא והבטיחו לסייע להם בכל הנדרש.

4. אימוץ סטרייטים :

אבי ומיכל הם זוג אוהב ומנהלים משק בית משותף כבר 6 שנים. אבי הוא נציג מכירות בחברת סלולר ומיכל היא טבחית במסעדה. שניהם מעוניינים בילד. הם אינם מסוגלים להביא ילד ביולוגי משותף ולאחרונה החליטו לאמץ. שניהם בעלי השכלה אקדמית וקשרים חברתיים רבים. לאחרונה הם לא כל

כך מצליחים בקריירות המקצועיות שלהם. לאף אחד מהם אין היסטוריה של מחלה נפשית, שימוש בחומרים, או בעיות עם החוק. שניהם חשים בשלים רגשית להפוך להורים. ההורים של שניהם מאד מתלהבים מהרעיון שהם עומדים להפוך לסבא וסבתא והבטיחו לסייע להם בכל הנדרש.

5. פונדקאות הומואים :

אבי ואלעד הם זוג אוהב ומנהלים משק בית משותף כבר 6 שנים. אבי הוא נציג מכירות בחברת סלולר ואלעד הוא טבח במסעדה. שניהם מעוניינים בילד. הם אינם מסוגלים להביא ילד ביולוגי משותף ולאחרונה החליטו להביא ילד באמצעות פונדקאות. שניהם בעלי השכלה אקדמית וקשרים חברתיים רבים. לאחרונה הם לא כל כך מצליחים בקריירות המקצועיות שלהם. לאף אחד מהם אין היסטוריה של מחלה נפשית, שימוש בחומרים, או בעיות עם החוק. שניהם חשים בשלים רגשית להפוך להורים. ההורים של שניהם מאד מתלהבים מהרעיון שהם עומדים להפוך לסבא וסבתא והבטיחו לסייע להם בכל הנדרש.

6. פונדקאות סטרייטים :

אבי ומיכל הם זוג אוהב ומנהלים משק בית משותף כבר 6 שנים. אבי הוא נציג מכירות בחברת סלולר ומיכל היא טבחית במסעדה. שניהם מעוניינים בילד. הם אינם מסוגלים להביא ילד ביולוגי משותף ולאחרונה החליטו להביא ילד באמצעות פונדקאות. שניהם בעלי השכלה אקדמית וקשרים חברתיים רבים. לאחרונה הם לא כל כך מצליחים בקריירות המקצועיות שלהם. לאף אחד מהם אין היסטוריה של מחלה נפשית, שימוש בחומרים, או בעיות עם החוק. שניהם חשים בשלים רגשית להפוך להורים. ההורים של שניהם מאד מתלהבים מהרעיון שהם עומדים להפוך לסבא וסבתא והבטיחו לסייע להם בכל הנדרש.

List of Tables

Table 1 : Distribution of Participants by Socio-Demographic Characteristics.....	39
Table 2 : Means and Standard Deviations for Assessment of Parental Competence for Each of the Homosexual and Heterosexual Parenting Models.....	45
Table 3 : Pearson Correlations Between the Research Variables and Positive Attitudes Toward Homosexual Parenting in the Co Parenting Model.....	48
Table 4 : Linear Regression Coefficients for Attitudes Toward Homosexual Parenting in the Co Parenting Model.....	50
Table 5 : Pearson Correlations Between the Research Variables and Positive Attitudes Toward Homosexual Parenting in the Adoption Model.....	51
Table 6 : Linear Regression Coefficients for Attitudes Toward Homosexual Parenting in the Adoption Model.....	53
Table 7 : Pearson Correlations Between the Research Variables and Positive Attitudes Toward Homosexual Parenting in the Surrogacy Model.....	54
Table 8 : Linear Regression Coefficients for Attitudes Toward Homosexual Parenting in the Surrogacy Model.....	56

List of Figures

Figure 1 : Means for Assessment of Parental Competence for Each of the Homosexual and Heterosexual Parenting Models.....	46
Appendix 1- Consent Form to Participate in the Research.....	99
Appendix 2- Research Questionary.....	100
Appendix 3- The Six Vignettes in The Different Versions.....	106

2.1 The Sample.....	39
2.2 Research Tools.....	40
2.2.1 Couples Rating Questionnaire.....	40
2.2.2 Questions Testing Perceptions Regarding the Best Interest of The Child.....	41
2.2.3 Attitude Measure Referring to Gender Roles.....	41
2.2.4 Index of Homophobia.....	41
2.2.5 Kinsey Scale For Sexual Orientation.....	42
2.2.6 Demographic Data.....	42
2.3 Research Procedure.....	42
2.4 Data Analysis.....	43
3. Results.....	44
4. Discussion.....	57
4.1 Attitudes Toward Different Routes of Gay Parenting.....	57
4.2 Factors Predicting Attitudes Toward Different Routes of Gay Parenting.....	61
4.2.1 Believes About The Best Interest of The Child.....	61
4.2.2 Level of Homophobia.....	65
4.2.3 Sex.....	66
4.2.4 Level of Religiosity.....	66
4.2.5 Acquaintance With Gays.....	67
4.2.6 Gender Role Perception.....	68
4.3 Summary.....	70
4.4 Research Limitations.....	73
4.5 Implications for Future Research.....	74
Bibliography.....	76
Appendices.....	98

Table of Contents

List of Tables

List of Figures

Abstract	I
Introduction	1
1. Literature Review	3
1.1 The Family Institute.....	3
1.2 The Family in Israel.....	6
1.3 Factors Related to Changes in The Family Institute.....	7
1.3.1 The Value of Individualization.....	7
1.3.2 Increase of Employment & Education Rate For Women....	8
1.3.3 Pro Natalistic & Pro Family Culture.....	8
1.3.4 Fertility Technologies.....	10
1.4 Fatherhood.....	12
1.4.1 Motivation For Fatherhood.....	16
1.5 Different Routes of Gay Parenting.....	19
1.5.1 Co Parenting With a Woman.....	20
1.5.2 Adoption.....	23
1.5.3 Surrogacy.....	26
1.6 Factors Related to Negative Attitudes Toward Homosexuals & Homosexual parenting.....	33
Research Goals	38
2. Research Method	39

findings. In order to properly establish the study findings, positions towards the various forms of homosexual parenting should be examined among a larger, more heterogeneous sample. Another approach that may be taken by follow-up studies is the use of a qualitative method that will enable respondents to express their positions towards homosexual parenting in a more profound manner.

parenting model. Variables such as gender, level of homophobia, level of religiosity and familiarity with gay people are predictors of positions held towards gay parenting. The present study findings contribute to the existing body of knowledge and add new information on the positions held by heterosexuals towards the various forms of gay parenting. Previous studies have pointed to variables that serve as predictors of positions towards gay parenting as a whole, but this trail-blazing study refers to specific gay parenting models and points to predicting variables for each of them. The underlying assumption of this study was that the unique attributes of each of the three models will have an impact on the positions held by the heterosexual public towards them. Perhaps, as time goes by, the various gay parenting models will be more common in Israel, and these findings will thus be more clearly supported or refuted.

The present study contributes greatly on the practical level as well. Its findings may help professionals render better care to homosexuals who are grappling with parenting issues. By using the knowledge provided in this study, parents may be better prepared for the reactions they are likely to get from other parents in the educational facilities they place their children in, according to the perceptions found. The study findings may contribute on the macro level too. For instance, institutions such as courts of law and adoption and surrogacy agencies may use the knowledge provided in it to raise awareness of the existence of gay parenting and its various forms among the heterosexual majority population. This may impact policy changes and put an end to the discrimination experienced by homosexual men attempting to exercise their paternal rights.

The present study paves the way for follow-up studies that may examine this aspect in the lesbian parenting context, several years down the line and in other countries, for comparison purposes. The main limitations of this study are the size of the sample and its constitution, which limit the ability to generalize its

sub-distinctions between the various forms of such parenting is less relevant, and that they are judged based on a more general acceptance or un acceptance of gay parenting as a phenomenon.

The present study findings point to several variables associated with positive positions towards the various gay parenting models that have contributed to explaining the variance in heterosexuals' positions: the perception of the child's best interest, level of homophobia, gender, level of religiosity, familiarity with gay people, and perceived gender roles. Two main variables were found to have made a statistically significant contribution to explaining the position towards homosexual parenting in the co-parenting with a woman model: level of homophobia, and the perception whereby a child need not be raised in a single household. The respondents who reported of lower levels of homophobia and believed that a child need not be raised in a single household reported of more positive positions towards the co-parenting type of homosexual parenting. The two main variables found to contribute to explaining the positions towards the adoption type of gay parenting were: the perception whereby a child need not be raised with a mother, and gender. Women who believed that a child need not be raised with a mother reported more positive positions towards the adoption type of gay parenting. The two main variables found to contribute to explaining the positions towards the surrogacy type of gay parenting were: level of homophobia, and the perception whereby a child need not have parent figures of both genders. The respondents who reported of lower levels of homophobia and believed that a child need have parent figures of both genders reported of more positive positions towards the surrogacy type of homosexual parenting.

Summary and Conclusions

It seems that each of the various parenting models is supported due to certain perceptions, some of which overlap and others that are specific to a certain

roles, level of homophobia, sexual orientation and, level of familiarity with gay people, and demographical variables. The questionnaire was distributed by posting a link to the study by e-mail, on Facebook, and in various forums, as well as by handing out hard copies of it to people. The questionnaires were distributed in six different versions containing six case studies: (1) a description of two gay men raising a child through co-parenting; (2) a description of two gay men raising a child through adoption; (3) a description of two gay men raising a child through surrogacy. Case studies 4–6 described identical situations respectively, except the gay couple was replaced by a heterosexual one, and served as a control group. Each respondent filled out a single questionnaire.

Data analysis was conducted using variance analysis (ANOVA) to compare the positions held towards heterosexual versus homosexual parenting in each of the models (co-parenting; adoption; surrogacy). Regression analyses were also carried out to test the variables that predict the positions towards the various types of gay parenting in each of the different models.

Key Findings

The study findings indicate that there is greater acceptance among heterosexuals of heterosexual parenting compared to homosexual parenting in the adoption and surrogacy models, but greater acceptance of gay parenting in the co-parenting method. This finding reflects conservatism and traditionalism in contemporary Israeli society. There seems to be no legitimacy for heterosexual couples who seek to rear children in an unconventional fashion, alongside a more positive position towards homosexual parents, but solely when co-parenting with a woman. The reason for this finding is most likely the presence of the biological mother in the life of the child within this family paradigm, compared to the other models. In addition, no distinction was found between the positions of heterosexuals towards the various models of gay parenting. It appears that the

ABSTRACT

Background

In recent years homosexual fatherhood is increasingly expanding. The parenting channels available to homosexual men include co-parenting with a woman, adoption and surrogacy. Despite a rising trend of accepting homosexual partnerships, studies reveal that homosexual parenting is still shrouded in doubt. To the best of my knowledge, no research has been conducted to date on the positions of the heterosexual population towards gay parenting in Israel. In light of the baby boom in the Israeli gay community, it is important to examine how the majority population of heterosexuals views homosexual parenting, since the majority perceptions impact policy-shapers as well as the financial and constitutional aspects pertaining to minorities such as gay parents.

Moreover, to my knowledge, no research has been conducted in other countries to directly examine stances towards the various homosexual parenting models among the heterosexual population. The present study seeks to look into the positions prevalent in the Israeli heterosexual population towards the various forms of gay parenting (co-parenting with a woman, adoption and surrogacy), as well as their predicting factors. The study's underlying assumption is that the unique characteristics of each of the three models may have an impact on the positions held towards them by the heterosexual public.

Method

The study population consists of 360 participants – 120 men and 240 women – all of whom are heterosexual. The population studied is heterogeneous in variables such as age, place of residence, education and level of religiosity. The respondents were asked to fill out a questionnaire that looked at parental competence assessment, perceptions of the child's best interest, perceived gender

BEN- GURION UNIVERSITY OF THE NEGEV THE
FACULTY OF HUMINITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIAL-WORK

The Attitudes of Heterosexuals Toward Different Routes of Gay Parenting

THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE MASTER OF ARTS DEGREE (M.A)

YARON PEER

UNDER THE SUPERVISION OF:

Dr. DORIT SEGAL-ENGELCHIN and Dr. OFER FEIN

Signature of student: _____ Date: _____

Signature of supervisor: _____ Date: _____

Signature of supervisor: _____ Date: _____

Signature of chairperson of the
committee for graduate studies: _____ Date: _____

SEPTEMBER, 2014

BEN- GURION UNIVERSITY OF THE NEGEV THE
FACULTY OF HUMINITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIAL-WORK

The Attitudes of Heterosexuals Toward Different Routes of Gay Parenting

THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE MASTER OF ARTS DEGREE (M.A)

YARON PEER

UNDER THE SUPERVISION OF:

Dr. DORIT SEGAL-ENGELCHIN and Dr. OFER FEIN

SEPTEMBER, 2014